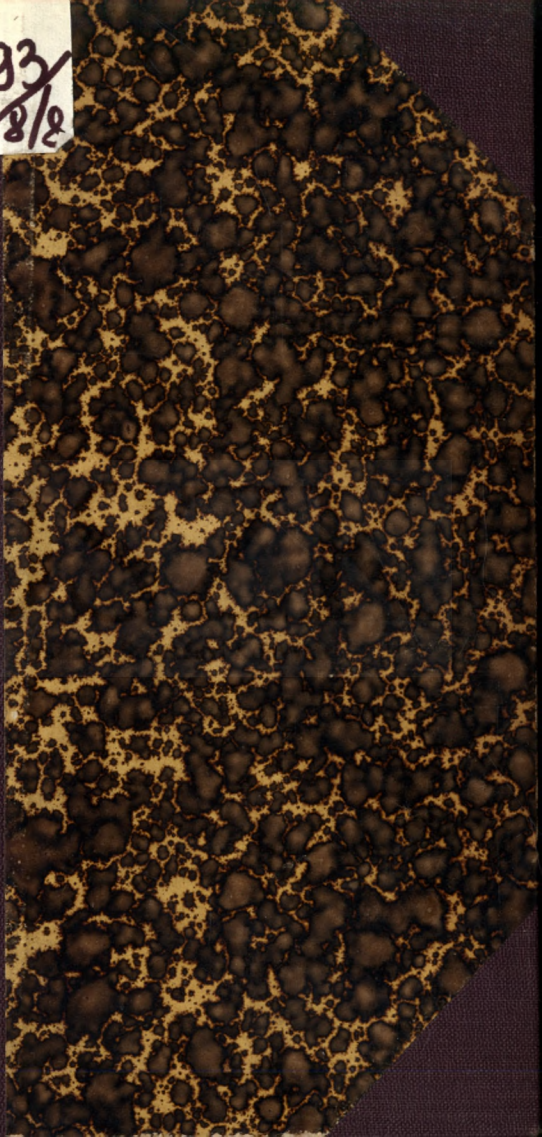

14.993/
8/2

Athenaeum
olvasótára

HERMANN

Kisvárosi

N. M.

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

Országos Széchényi Könyvtár

KISVÁROSLAK

REGÉNY

IRTA

HERMAN OTTÓNÉ

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MUZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST

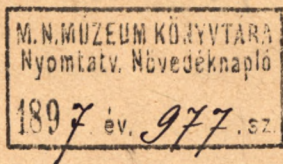
AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNY-TÁRSULAT KIADÁSA

1897

OSZK

14.993/8/8

Zajzonéknál.

A vendégek már együtt voltak valamennyien; a szalonban? Nem; a boudoirban? dehogy; az ebédlőben? ott sem.

A pitvarból balra nyíló gerendás, alacsony, de meglehetősen tágas »utcaiban« voltak, mely nappali, háló, elfogadó és ebédlő szobája volt a családnak.

Tágasnak mondtam ezt a szobát és az is lett volna, ba a régi módi nagy bőrdíván, az özönviz előtti rézfogantyus fiókos »sublót«, két vagy három »kópertás« nyoszolya, egy kisebb fajta, meg egy monstruózus »almárjum« és még egy »kvadrupkaszti« úgy meg nem tölténék, hogy a hosszan kihuzott — nem ezüstre terített — asztal körül alig lehet mozogni.

Sebaj! sok jó ember elfér kis helyen, mondogatják egymás közt a jelenlevők, akik különben számosan valának.

Tömött sorban ülték körül az asztalt és megfelelő odaadással fogyasztották a vacsorát; azt a becsületes, provinciális névnapi traktamentumot, mely minőségre nézve zsirral, vajjal, tejföllel és fűszerekkel

bővelkedő, mennyiségre pedig megelégszik holmi potom tizennégy-tizenöt fogással; melyen minden, ami jó, azaz: kövér, ízes, laktató — garmadával kerül az asztalra s amelyből — ha a hideglelésig nem tömőd magad, úgy a szakadatlanul kínáló házi asszony nyájas zsörtölődése, sopánkodása tesz beteggé:

»De ugyan miért nem parancsol még kérem?... Tessék, szeresse!... Legalább egy falatkát. . Semmi de! Nem fogadok el kosarat... No, ezt a fehér-husocskát, vagy a czombocskát szereti? Ehun a czomb, meg a mája — szárnyastul«.

»Nem? Dehogy nem no. Puha, mint a vaj és mégis ropogós hogy is ne volna, mikor Magduskám maga sütötte. Mindent ő süt, főz kérem, hogy én egy idő óta ilyen mazna, beteges vagyok Szakácsnét bizony nem tarthatunk de minek is, ahol nagy lány van a háznál, igaz-e? Jó gyermek az szegényke, dolgos, szorgalmas, igazi áldás. Mos, vasal, még a kenyeret is maga dagasztja; pedig igazában csaknem gyermek még . . . Lelkem öcsém, abból a kolbászból! megharagszom, bizony isten meg én, ha még legalább egy szeget nem vesz . . . várjon, ezt ni egy kis zsirját is no így!«

S azt a szárnyat, czombot, azt a májat, kolbászt, azt az egy kanál zsirt és nem tom még mit, maga rakja a tányérodra, bármennyire szabódjál — irgalom és könyörület nélkül s ha ott hagyod, igazán és mélyen megszomorítod a töprenkedő, nyájas

háziasszonyt, akit nem csupán a megfelelőbb jelző hián nevezek nyájasnak.

Mert a nyárad-szik-marjai Zajzon Ábrahám élete párja egy örökké mosolygó és változatlanul nyájas asszonyka. Máskülönben pedig olyan se nem szép, se nem rut vézna kis teremtés — úgy a negyven körül; de inkább túl rajta, mint innen.

Alacsony homlokán, sárgás halántékán puritán simasággal lapul meg a koromfekete hajból kanyarított »palacsinta«. A szemei nagyok, feketék, a fogai fehérek és szintén nagyok — nem tulságosan, azaz: nem annyira, hogy az ajkak örök mosolygását kellemetlenné tennék. A bal lapoczkája — a nélkül, hogy azért pupos volna — kissé kijebb áll, a jobb csipője pedig föllebb, mint a másik, minek következtében különben formás fejét állandóan félre szegi kissé. S ez az alig észrevehető nyomorékság végtelenül megadó, rezignált jelleget kölcsönöz egész lényének, melylyel föltétlenül lefegyverez és részvétre hangol.

Az ember az első pillanatra — maga se tudná miért — önkénytelenül mondja rá magában: Szegényke!

Tényleg hallgatva tűrő, titkon könnyező martyr hírében áll. Soha senki egy panaszszót nem hallott tőle, ami bizony elég csodálatos, ha az ember fontolóra, vagy akár egyszerűen csak tudomásul veszi a férje ura viselt dolgait.

Az ősnemes családnak eme sarjadéka: nyárad-szikmarjai Zajzon Ábrahám, vagy — ahogy általá-

ban nevezik: Ábris ur — az ősi három-négyszáz holdacsát kuriástul, mindenestül magyarosan elette-itta; nyolcz élő kisebb-nagyobb Zajzonkának neveltetését, a jelenben, meg a jövőben várható mindennemű jólétét pedig arra bizta, aki gondot visel az égi madárakra s a mezők liliomait ruházza.

Ezekkel azonban még nincs kimerítve az illusztris Zajzon familia jelenlegi szeniorának bűnlajstroma, amit ellensúlyoz is némiképpen az, hogy a legszorosabban vett élhetési módot a családjának — már úgy ahogy — jelenleg a »maga emberségéből« próbálja megkeresni.

Valamikor tanult, még pedig, mint iskola társai állítják, nem rosszul és végzett valamit; ennek a révén aztán a befolyásos *nexus* — képviselő, főispán, püspök atyafiság — kieszközölt a számára egy birói állást a törvényszéknél. Csakhogy ez a méltatlan és javithatatlan ivadék, ahol elhagyta falun, ott folytatta most a városban, természetesen valamivel szűkebb méretekben.

A végtelen vacsorák pompás sültjei csak olyan szükséges mellékkörülmény számba mentek nála — fődolog volt az ivás. Ábris ur traktált, hogy elfogadható ürügye legyen inni és ezzel az ürügygyel élt is: ivott képzelhetetlenül, mérhetetlenül sokat és — mindég, de soha se egyedül, »mert egyedül csak komisz ember iszik!!«

Következett aztán ebből, hogy a szegény feleség, meg a hét csemete — a nyolczadik, legidősebb

fiuról nem érdemes beszélni, az már három éve, hogy világgá ment, se nem ír, se nem kér soha semmit, szóval életjelt sem ad magáról, — a hét csemete, mondom s köztük egy fölserdült szép, nagy leány, sokszor a kimenésre szükséges ruhadarabok hijával állta körül a házitűzhely melegét, olykor bizony a hidegét is, mert megesett, hogy a nem tulságosan bő fizetésből nem telt elegendő tüzelőre sem.

De azért, amint csak valamennyire sikerült furfang, szép szó, különböző mesterfogások segítségével új hitelezőt fogni, vagy a régieket ismét lépre csalni, okkal, vagy ok nélkül ismét terítve volt az asztal, roskadozva minden képzelhető jótul — s helyet is talált mellette boldog-boldogtalan nem-, kor- és rangkülönbség nélkül.

Titulus bibendi dolgában különben Ábris ur — hála a család szapora voltának — soha se volt nagyon megszorulva. Egy-egy megünneplendő név- vagy születésnap, konfirmáczió, vagy évváró vizsgálat, első fogkijövés, vagy kihullás — mindég kikerült a létszámból ehez számítva a saját maga és a felesége örvendetes évfordulóit s ha véletlenül mégis fogytán talált lenni: a nagy szép déd- sőt ükapa-anya nevénapja, vagy házassági évfordulója segítette ki pillanatnyi zavarából — (a kapcsos biblia első, hátulsó lapja megbízható adatokkal szolgált ilyenkor.)

... Ezuttal nem kellett olyan messzi benyulni a multak kegyeletes hagyományaiba; a legidősebb leány, a tizenkilencz éves Magda születése napját ünnepelte

Ábris ur meg a diszes vendégkoszoru, amely, mint mondám, tömötten szegte körül az asztalt.

Az asztalfőn, sápadt arczczal, félreszegett fejjel a szubtilis háziasszony ül. Szép, nagy, szomoru szeme áhitattal, vagy tán inkább szorongva függ időnkint átellenben ülő ura arczán.

A háziur, noha már kissé pohosodni indult, még mindig daliás alak. A szeme alja egy kicsit puffadt, mint az ivóké rendesen, szép metszetű ajkai körül pedig mélyen bevésődött az éjszakázó korhelyeket jellemző petyhüdt, elernyedett vonás. Mindamellett nem hazudtolja meg azt a buzavirágszinű diszmagyarban pompázó szinezett fényképet, amely a régi módi falusi nipppek: — aranyozott csésze, rózsás pohár, viaszkörte, disztök, porcellán paprika, papir virágcsokor sat. sat. — között üvegbura alatt trónolva Ábris ur hajdani szépségét érintetlenül őrizte az utókor számára.

Az uri banda.

A vigadók már jóformán tul lehettek a komolyabb veszedelmeken. A paprikás kecsege, kürtösfánk, páczolt marhanyelv, ropogós malacz, hizott pulyka, tepertős-turós-csusza, roston sült harcsa, velős palacsinta, hurka-kolbász hegyein halmain legalább már szerencsésen keresztül ették magukat.

Nem igen lehetett több hátra öt, vagy hatfélénél s remélhető volt, hogy Isten segedelmével majd csak azon is tul esnek minden nagyobb szerencsétlenség nélkül, mikor egyszerre — épen a sonkával tüzdelt bélszin szeletkéknél tartottak — megzendül az ablak alatt az akkoriban járványos *Klapka induló* lelkesítő hangja.

— A cigányok! — riadtak fel ujongva a vendégek.

— Juh — juh — juhodály!... kurjantott a házi gazda, két keze mulatós, szilaj mozdulatával a fejéhez kapva.

A ház urnője idegesen rándul föl ültéből, csak félig azonban, mialatt egy esdeklő, az eddigieknél is aggodalmasabb tekintettel ura arczát kémleli.

— Itt maradsz! — rivalt rá az keményen.

Zajzonné sebtén, mintegy ösztönszerűen, jobb keze két ujjával azt a bizonyos jelbeszédet rögtönözte, amelylyel — tán világszerte — a fizetés tényét markirozzák. Válaszképen az ura legyintett egyet a kezével: eh! — mire a vézna kicsi asszony szemöldökét meg a vállát fölvonva, rezignáltan sóhajt, közben leül és csöndesen — tovább mosolyog.

— Beljebb morék, beljebb! . . . a pitarba — rendelkezett Zajzon Ábris a nóta fogytán, s fölkelvén kiment, hogy tulajdon uri kezével nyisson ajtót a cigányoknak.

— Az *uri banda!* . . . éljen éljen! éljen az uri banda! kiabáltak lelkesen a vendégek, ahogy a muzsikuskok, egyik a másik után, beütögették fejüket a félig nyílt ajtón s tréfásan, alázatos cigányvigyorgással hajlongtak, köszöngettek jobbra, balra.

Négyen valának összesen — cigányoknak pedig különös cigányok ezek a muzsikuskok.

Nem hiába kiabálták a mulatók: uri banda — mert a fele valóságos ur, a másik fele meg legalább is olyan — urféle.

A primás — igaz, hogy csak szorultságból vált be az ékes bandába, nem lévén a városban senki, aki úgy tudott bánni a hegedűvel — az a helybeli zsidókántor másodéves medikus fia. Göndör veres haju, pufók, de korrektül öltözködött, már kisvárosi fogalmak szerint.

A kisbőgős — nagy nem is volt — csunya fekete vén fiu, apró kék szemekkel — *bivaly-szép-ség*, mondta rá Ábris ur — az a szegi pusztán nevelősködött, a tisztartó urficskái mellett; ő maga is urfi — olyan félbemaradt jogász ember. Az is gálában volt úgy, a maga módja szerint: fekete attilában.

Ez az attila valamikor szebb napokat látott; jelenleg kissé benzin szagu; a hajdan koromfekete zsinórja szürkés vörösben játszik, de azért váltig becses relikvia, melyet a pesti jogászkodás idejében egy háziur pék mester fiai mellett mint korrepetitor szerzett és viselt. Az ára harmincz forint volt. Halatlan pénz! . .

»Drága volt igaz, de — kifizette magát«, — szokta ő maga bizalmasan elbeszélni, mert a pék mester háziur gyöngéd szívü kisasszonykája figyelmét ezzel vonta magára, s most bizony meglehet, hogy nem egy édes pásztóróra s tán még édesebb kávék uzsonna emlékeitől olyan fényes.

Ezek a félurak. Hanem aztán a kontrás, a Szánthó Barna, az alispán ur legidősebb — tizen-nyolcz éves — fia! Az már perfekt gavallérszámba megy akárhol, annyival is inkább, mert az érettségig meghibbanván, ez idő szerint a hegedülésen, nyakkendő-variáláson és udvarláson kívül semmi mással nem foglalkozik.

Szándékosan hagytam utoljára a czimbalmost, a krémje lévén nemcsak a bandának, hanem az egész szalkszentjőbi arany- és talmi-ifjuságnak.

Poóts Bélát — azt már mindenki beláthatja — egészen komolyan kell venni; úgy is veszik, mert ő már szigorlandó orvos, még pedig több mint három esztendő óta s amolyan budapesti smokingos, akinek monoklija is van, párbaja is volt, pénze is lesz, mert egy jómódu özvegy anyja egyetlen és pedig nagyon csinos leendő örököse, aki különben szívesen türi az anticzipált »doktor ur« megszólítást.

... Tudni való, hogy ebben a tiszaparti városkában irigyelt kitüntetésszámba ment, ha valamely házhoz az »uri banda« tisztelgés okáért beköszöntött.

Főképpen pedig a leányos házaknál vették nagyra ezt a kitüntető figyelmet — mondanom se kell tán, hogy leginkább a czimbalmos prestige e miatt, aki amellet, hogy szép gyerek, »fess« tánczos, négyük között, mégis csak a legközelebb áll ahoz, hogy — de hát, én istenem, azt már csakugyan fölösleges bővebben magyarázni, hogy mihez; okos anyák, apák, eladó kisasszonyok fél szóbul megértik, ami magától is értetődik...

— Ipse! küldje be Magda kisasszonyt, szólta oda halkán, parancsolóan Ábris ur a tányért válto-gató Benya Józsefnek. Maga pedig le se ült, hanem úgy tett, mintha az uri czigányok poharának megtöltése volna az egyetlen gondja.

Eközben aztán kiügyeskedte, hogy a már előbb is szűk hely daczára a czimbalmos mellett egy szék maradt üresen, amelyre — mint egy véletlenül — ideiglenesen ő maga telepedett le.

A másik három muzsikusnak pedig isten viselje gondját; viselte is, nem annyira az isten, mint a saját élelmességük.

A primás — az a vörös, pufók, meg a bőgős a bivalyszépség — gyakorlott szeme egy pillantással föfedezte a nekik való helyet s nyomban meg is telepedtek valami felfordított kosáron néhány érintetlen borospalaczk árnyékában a vén koporsóraktáros Csete bácsi mellett, míg Szánthó Barna urfi a nevezett bácsinak fiatal, mérsékeltén szép, de mértéktelenül kaczkias felesége mellé furakodott, ennek a szemellátható meglelégedésére.

Koporsóraktárosék a Zajzon Ábrahám asztalánál!... csodálkozhatnak méltán a tájékozatlanok. Ám tudni illik, hogy Csete bácsi a koporsóraktáron felül — három kevésbbé gyászos ingatlannal rendelkezik, a feleségét, mint ingóságot, természetesen oda nem érte.

Volt neki ugyanis a két piaczi házán kívül egy harmadik, az, amelyiknek Ábris ur a családjával másfél év óta lakosa és — házbérhátralékosa.

Ez az utóbbi kellemetlen körülmény azzal a különös kedvezménynyel egyenlítődik ki a bérlő és bérbeadó között, hogy az utóbbi feleségének joga van az előbbi Ábris bácsinak, a párját Máli néni-nek, Magduskát hallod-e Magdának szólítani. Bérbeadó azonfelül minden ünnepélyes alkalomkor — s hej, sok van ilyen! — helyet foglalhat bérlőnek uri

asztalánál, ez a jog pedig a tisztességen kívül azzal a gyakorlati kellemetességgel van összekötve, hogy az öreg Csete hozzá jut egy-két-harmincz pohár kitünő borhoz s egy-egy izes, gazdag vacsorához, amikben — nagy vagyona mellett is — otthon nem igen van szegénynek része, lévén az ő jobbik fele saját jellemző distinkciója szerint:

»Fejérnépnek ugyan fain egy fejérnép, — de gazdasszonynak — mint a bűn!«

...Csakhamar az általános lárma meg a fehér-abrosz védelme alatt suttogó, mély bizalmaskodás fejlődik ki Cseténé és új szomszédja között, melyből az átellenben fülelő doktorandó éles hallása mégis csak elkapott ennyit:

— Jöjjön közelebb, jöjjön hát!... még... még, — ugy — —

Ezt Barna urfi sugta, mire Cseténé ugyanugy:

— Milyen hideg a keze . . .

— Meleg a szívem.

— S az én kezem . . . az milyen?

— Forró, puha . . . édes, mint maga — —

Ebből a csepp kis mutatóból aztán nem volt nehéz a többire következtetni.

De el is futotta a kakasméreg a szép czimbalmost úgy, hogy hamarosan elment a kedve evéstől, ivástól, czimbalomtól, Magduskától, mindentől.

— Muzsikálnánk tán egyet? kérdé bizonyos számú pohár felhajtása után a kötelességtudó primás.

— Tessék, ha tetszik, — veti oda Poóts, hátat fordítva.

Magában pedig évődik: »milyen bolond szerencséje van annak a tacsónak! . . . Az a liba meg hová tette a szemét, hogy ilyen tejfölös száju kamaszszal kezd ki, mikor ő itt van . . . Ő, Poóts Béla! . . . Ennek mind az a vén róka Zajzon Ábris az oka, aki lefogta s maga mellé gyömöszölte őt, hogy összeboronálja a lányával. No, hiszen azt lesse! abban ugyan nem lesz gyönyörűsége! — hozzá se szól, ha bejönn... felőle ülhet mellette akár reggelig a kis-asszony-leánya.

Többen észre is vették, de félremagyarázták a duzzogását. Tekintgettek az ajtó felé, különösen Ábris ur, jön-e már az ünnep hősnője . . . no meg az előre jelzett boros pudding? . . .

De csak hiába! — se pudding, se leány. Ehelyett azonban kitartó, éles, sikongó gyermeksirás hatolt be a vendégekhez már jó idő óta, a legifjabb Zajzon nemzedék számára fönntartott hátulsó szoba irányából.

Az emberséges Benya már kétszer nyitott be s ugyanannyiszor jelentette az ajtóküszöbről:

— Mingyar, istalok, mingyar... ázonál... és újból csak eltűnt és megint csak nem jött senki, semmi.

Benya Józsefnek különben, úgy hiszem, fölösleges volna önálló fejezetet szentelni.

Szükséges, de egyszersmid elegendő röviden érinteni, hogy ez az ur egy jóra való tót ifju, aki

lehet huszonöt, harmincz, vagy negyvenöt éves, több semmi esetre, kevesebb sem.

Multja ismeretlen.

Jelenje: az ünnepi lakomák felhordója, Ábris ur pinczemesterje, íródeákja, a kisebb-nagyobb pénzügyi műveleteknél közbenjárója.

Hivatalos czime: a fiuk correpetitora.

Szép hivatal — bizalmi állás.

Ami azonban egyáltalán nem zárja ki, hogy a betöltője — az egyetlen kis szolgáló tulságos elfoglaltsága esetén — tiz pár kisebb-nagyobb és többé kevésbé viseltes czipellőt reggelenként sorra ne fényesítsen — természetesen a magáét is oda-számitva

Szóval — bátor se magyarul, se németül nem beszélt jól, sőt Szvatopluk hangzatos nyelvén is igen hiányosan fejezte ki gondolatait — amik különben nem valának neki — ez a hűséges Benya József egy évek során kipróbált, mindenre alkalmas, teljesen megbízható, sokoldalú tehetségnek bizonyult.

. . . A ház urnője nervosusan izgett-mozgott a helyén. Ajkát harapdálva sűrűn tekintget az ajtó felé. Látszik hogy szeretne kiosonni, hogy végét vesse vagy legalább okát tudja meg a kínos szünetnek, de férjura zsarnoki pillantása lenyügözi, mintegy paralizálja.

Csak gépiesen mosolygó ajka rándul egyet-egy s ki-kigyuló meg elsáppadó arczáért szánja, a ki megfigyelte.

— Ipse, hát mi lesz! . . . jön-e már az a
— *massza*? — kiáltott végre Ábris ur, az asz-
talra ütvé.

Kétséges, hogy vajjon a lányát-e vagy a puddin-
got értette ez alatt (ugy vacsora vége felé rendesen
massza volt neki minden, a feleségétől kezdve a
hivatalbeli főnökén át egész a Trombás kutyáig);
bizonyos csak az, hogy sem pudding, sem leány —
az a gyerek pedig odakint folyvást visitott, mintha
fűrészelték volna.

A konyhán.

De hát mi is történik odakint tulajdonképpen?

Csak annyi, hogy a legifjabb Zajzon kisasszony, a három esztendőös Lula, máskép Juliska — akit a Magdus vacsora előtt csak nagy keservesen tudott álomba ringatni, a Klapka-induló riadalmas hangjaira felijedt első álmából és pedig a legalkalmatlanabb pillanatban: éppen akkor, mikor Magda a felségesen duzzadó mandulapuddingra föl akarta sodrani a bor-önteléket.

A bor már zümmögve párolgott a tűzhelyen, a czukorral habart tojás ott sárgállott a fényes réz-medenczében — mikor Magda a sirást meghallva, egyszerre ott hagy mindent, rohan a gyermekhez, ölébe kapja, leül vele a küszöbre s térdére fektetve, ráhajlik, ringatja, beczézi, lágy hangon édes szavakat suttog, csitítja turbékolva, végtelen gyöngédséggel, kimerithetetlen türelemmel, mint egy édes anya.

Szép volt ez a lány — olyan szép, hogy alig merem leírni . . .

Apja fajára ütött, nagy, vállas, délczeg. Egy leszakításra megérett hamvas, rózsás baraczk, mely

majd kicsattan az édes nedűtől. Az ember szinte féltette, hogy ha a leszakító késni talál, a saját súlyától válik le az ágról s hull a porba . . .

A haja két nehéz fonatban kigyózott formás vállán s oly tömött volt, hogy a választék csak vékony, hófehér fonálnak látszott közte. A színe, az valami aranyba-játszó csodálatos gesztenyeszín, mely a tűzhely és lámpafény kettős világításában sziporkázott, mintha villámos szikrák pattogtak volna ki a szálak közül.

Murillo Madonnája a Bambinoval — mondhatnám, amint ott ül a szép gyermekkel s ahogy azt tömör, szüxies keblére szorítja — csakhogy: míg amannak arczáról a csodaképen anyává lett szűz vágytalan boldogsága sugárzik, ennek szeméből az ismeretlen élet után való öntudatlan sóvárgás tüze lángol.

. . . Hogy milyen szemmel nézte ezt a káprázatóan bájos képet a kovász színű correpetitor és mi kóválygott azalatt a keskeny koponyájában — máig titok.

Tény az, hogy körül-körül settenkedett s kerülgetve a gyönyörű csoportot, mint a macska a forró kását, a maga módja szerint ő is csitítani próbálta a siró kis Lulát.

— Nezd ram kicsi . . . Nye sirjád dusucs-kam. Dáj, kisasonenká, májd en hurczulgátok . . .

Magda végig mérte kemény pillantással és nem felelt neki

Tovább ringatta keblén a gyermeket, kinek szenvedélyes sirása lassankint csendes hüppögésbe ment át, mely közel volt ahhoz, hogy édes szenderbe haljon el.

Benya ur azonban nem tágitott. A háta mögé került Magdának és folytatta a békitgetést, most pedig már igazán szükségtelenül.

— Ále csit . . . nye sird mar . . . kápsz kávu-lenká dusa moja, ság nye krics mar.

A gyermek újból felsírt, Benya ur pedig — miféle ördög szállhatta meg? — lehajolt, hogy megcsókolja.

Az az ármányos csók azonban egyet gondol s utközben irányt változtatva a gyermek feje helyett a Magda rózsás kis füle czimpáján születik meg — —

A lány nem ugrik föl . . . hisz ölébe van a gyermek, nem is sikolt . . . hiszen altatja, hanem abban a pillanatban, amelyben ez a váratlan, vér-lázító inzultus éri, a Benya József arczán elcsattan valami: egy erőteljes, egészséges, dolgos kis kéz adta — pofon.

Benya egy tót szitkot morzsolt szét a foga közt; apró szeme villogott, mint a hiuzé. S ha Magda akkor véletlenül reá tekint, tán megdöbben a néma, gyűlölködő fenyegetéstől, mely e szemekből felé sugárzott.

De a lány szeme a kicsike arczát kémli, ha vajjon elaludt-e újból.

Lassan, óvatosan felemelkedik; elszűnnyadt kis testvérét ágyacskájára teszi, betakarja s egy-két pillanat múlva a bor-sodóval körül sánczolt mandulás czitadella a correpetitor kezében párologva kerül a vendégek színe elébe, kissé összetottyánva ugyan, de még mindig elég kíváncsan s méltóan a megostromlásra.

— Mi történt Ipse? kérdi Ábris ur a Benya József arczára meredve.

— Semid . . .

— Hát az orczáját mi lelte?

— Nyics!

Pedig hajh! dehogy nyics . . . A correpetitor egyik orczája csodálatos módon ki volt fényesedve s a fakó alapon élesen rajzolódott egy tallérnyi nagyságú kerek, piros folt, afölött meg négy, különböző hosszúságú ugyancsak égő vörös vonal.

Az egész a csalódásig hasonlított egy közép-nagyságú emberi tenyér lenyomatához.

Benya ur olyan furcsán pislogott apró, sárga szemeivel, melyek közül az egyik könyben uszott, hogy a fiatalság vihogni kezdett s biz az öregebbek sem állották meg mosolygás nélkül.

. . . Csak a Zajzonné hervadt ajkán fanyarodott össze az örök mosoly szinte kövesült vonása.

— Benya ur, mondja, erőszakkal ejtve a szót — hol van a kisasszony?

Magda ép akkor lépett be s szó nélkül ült le a Póóts Béla mellett hirtelen megüresedett székre.

Arcza nyugodt volt, csak ajkait szoritotta a szokottnál erősebben össze. A rendes pirossága helyét pedig az imént végzett konyhai művelet daczára is feltünő halványság borította.

Az anya rátekingett, aztán Benyára és — hirtelen halott sáppadtság terült el az arczán — mindent kitalált...

Felnyögött tompán, kétszer maga elé kapott a levegőbe, aztán arczczal előrebukva eszméletlenül fordult ültéből le a földre.

A vendégek rémüldözve ugráltak fel.

— Szent Isten!

— Elájult . . .

— Vizet!

— Eczetet — —

— Konyakot!

— Mi lelhetete?!

— Milyen zöld . . .

— Ó, ó, szegényke — hangzott összevissza.

Közben a kissé már kótyagos fejü Ábris legyintgetett a kezével s mondogatta nagy gunyosan:

— Hát ez is?! . . . ejha! jó gusztus. Oda se . . . ismerem én ezt már! nem kell félni . . . nem első! Belzebub uccse! . . . Vigyétek hátra! . . . No Ipse, rajta! nem nehéz, vigye! . . . ki más? — Most pedig, azt a felgondolóját! üljön le, aki engem szeret. Most kezdődik a muri, csak most igazán! az igazi . . . kivilágos kivirradtig . .

Azzal kapta az ideiglenes nyugalomba tett bőgőt a sarokból, a vonója végét a szájába dugta nagyokat szippantva rajta s a hosszuszáru pipájával, mely kezeügyében esett, keservesen kezdte reszelni a hurokat.

Ugy látszott, hogy sokan szerették Ábris urat, mert a férfiak nagyobb része — köztük a primás, a bőgős, no meg Csete bácsi, a vig koporsó-raktáros — újból letelepedtek az asztal mellé, mintha épen-séggel semmi se történt volna.

A vacsorának váratlanul vége szakadt, de az ivásnak nem, — bor van, a ki felhordja az is akad, a ki megigya — no! az meg épen . . .

Az asszonynép, az természetesen ment. A mély ájulásban levő urnőt kivitték, lefektették az ágyba; dörzsölték, locsolták, itatták, újból dörzsölgették — mindezt a doktorandó szakértő utmutatása szerint.

A doktorandó különben csak most váltott szót Magdával, mióta hazajött Budapestről; most is csak a helyzetnek megfelelő telegráf stílusban, a szakember nagyképű fontoskodásával — rendeleteket osztogatva, miknek végrehajtásában ő maga is buzgón segédkezett.

Magdán pedig a gyermekaltatás óta csodálatos átalakulás ment végbe.

Szemében az odaadó szeretet, gyöngédség, sugárzó melegét, a melylyel a rosszalkodó testvérké-jét elárasztotta, valami hideg, metsző közöny der-mesztette meg s a hogy az anyját ágyba fektette, a hogyan körülötte tett-vett, szorgoskodott, kimért,

merev mozdulataiban nyoma se volt az aggódo gyermek mindenre kész buzgalmának, — de még annak a simulékony lágyságnak sem, amely a nőt az ápolásban utánozhatatlanná teszi, mert lényének kizárólagos tulajdona, mintegy kiegészítője.

Mindenből, amit tett s ahogyan tette, kiérzett, hogy azt csupán a kötelesség s nem a szerető gyermeki szív unszolatára végzi.

. . . Nagysokára a beteg magához tért; nem kérdezte hol van, mi történt; nem kért semmit, nem is felelt a kérdezősködésre. Tágra nyílt szemeit körül hordozta a jelenlevőkön s csak ennyit mondott csendes, rekedtes hangon:

— Pihenni . . . pihenni.

— Igaza van, hagyta helybe a doktorandó, most csupán csak nyugalomra van szüksége. Menjünk.

És mentek; távozóban jó éjszakát kívántak Magdának, ki ott állt mozdulatlanul, fásultan anyja ágya mellett — csak akkor ocsudott fel és rázkódott össze valami benső borzongástól, mikor a takaros Cseténé hozzálépett, átkarolta és jobbról-balról arczon csókolta.

Halkan, lábhegyen vonultak ki a szobából, magára hagyva Magdát az ébren levő anyával és a mélyen alvó hat aprós gyerekekkel.

A küszöbön tul Poóts Béla előre ugrott, hogy Cseténének a karját lefoglálja, de mire utolérte, az utcaajtó árnyékából váratlanul kilépő Barnabás urfi már megelőzte.

A mi vért kíván.

A fiatal doktor a csinos bajuszkáját harapdálta mérgében.

Az ablakból akkor már kiáradt az utcára az Ábris ur vendégeinek, köztük a kedélyes koporsógyárosnak tivornyázó, borizü hangja:

Haragszik a gazda,
Hogy mi itt mulatunk,
Hej!
Vigye el a házát
Mert mi itt maradunk!
Huj!

. . . A juliusi csillaghullásos éj arany sátra borult a távozókra.

»Falun keresd, mi szép az est . . .« Falun vagy kis városon. Csak a ki ott élvezte, az tudja méltatni a nyári fehér éjszakák méla bűbáját . . .

A telehold pazon szórta ezüstjét az éji kékes párázatban uszó, mélységes csöndbe merült házak fölé; emberi hang nem hallatszott, csupán a tisztai malmok távoli zakatolása s olykor egy-egy fölriadt komondor obligát vakkanása.

A távozó vendégek önkénytelen mély lélegzettel pótolták az oxigént, melynek hiányát csak akkor érzi a tüdő igaz mértékben, mikor étel, bor és embergőz telített szobából ismét az isten szabad ege alá került.

Azonközben általános megjegyzések és hozzávető találgatások hangzottak, a mai váratlan, megdöbbentő esthez; itt-ott egy kis suttogás is, elfojtott nevetgéléssel vegyest.

Mire az utca sarkára értek, a hirtelen lírai hangulatba eső Cseténé szükségét érezte, hogy egy meglepő fölfedezés közrebocsátásával érzelmei fölöslegének szelepet nyisson, azzal tudniillik, hogy a holdvilág gyönyörűen — *síít*.

Ami egyhangulag konstatáltatván, a vendégraj a vonzás törvényei szerint oszlott elemeire s apróbb csoportokba verődve folytatta útját – kiki a maga célpontjának attrakciója szerint.

Csak akkor nyílt meg aztán a bizalmasabb véleménynyilvánítások zsilipje, mely egy minket közelebbről érdeklő kisebb csoportnál e szavakkal vette kezdetét:

— Mégis csak igaz, amit a világ beszél Magdáról. Nincs abban a lányban semmi érzés . . .

A hunczutkás Cseténé mondja ezt, a mint illegve-billegve siet előre a Szánthó Barna karján.

Poóts Bélának »mint komor bikáé, olyan a járása.« Egymaga lépdel, de szorosan a nyomukba s fullánkös hangon közibük bombáz.

— Hol is venné szegényke? Nem ér rá nap-
estig regényt olvasni, mint egy . . . más valaki.

Cseténé hallatlanná teszi, amit jól hall és folytatja:

— Rideg lelkü, nincs szive.

— No, másnak meg az a hibája, hogy nagyon is sok a szive.

— Már miért mondja ezt, Nuczi lelkem? — kérdezi a Cseténé jobb oldalán »gárdedámkodó«. Rózsi néni — az egész világ Rózsi nénije (a néniknek abból a nem kivesző félben levő fajtájából, mely Petőfi jelmondatát: »a szerelem mindent pótol, a szerelmet nem pótolja semmi« — jó ideig változtatás nélkül adoptálván, később — a haladó kor kíváncsiainhoz képest így módosítja: a kávé mindent pótol, a kávékat nem pótolja semmi.)

— Hát, ugyan Rózsi néni, ugy kell egy tisztességes leánynak viselkedni, mikor az anyja elájul?

— Persze kötelessége lett volna mellé ájulni — de hát — honnan tudná, mi hogy illik, ha még regényt sem olvas, a kis buta . . .

Ezt megint Poóts förmedvényezte.

— Igaz, hogy alig nyult hozzá, mondja Rózsi néni a fejét csóválva. Tán most is ott heverne az a szegény, ha én föl nem fogom ölembe az alélt testét . . . milyen test! szerelmes Jézuskám, milyen! Szinte odatерemтém ijedtemben, mikor megfogám. Kidült kemenczének bedőlt oldala . . . nincs azon egy porcika a maga helyén.

— Hja, a sok gyerek, — veti oda doktor Poóts lakonice.

— Az, az lelkem; de rá is férne már egy kis nyugalom az istenadtára . . .

— Az ura még meg se döbbsent... tovább iszik.

— Az? Sz' az egy barom.

— Oh, a szegény csöpp asszony . . .

— Mártir az.

— Szent . . .

— Vajjon mi bánthatta olyan egyszerre?

A kissé cynikus és — nagyon mérges doktor ismét odabombáz:

— Hogy mi bántja? — a *kilenczedik!*

Cseténé hangosan és hitetlenül nevet. Szánthó urfi vállat von és ellenséges hallgatással tüntet. Benne is forr az epe ugy titkon. Sokat remélt a mai holdvilágos sétától; egy s más felől tisztába óhajtott volna jönni a csecse Nuczikával . . . A Rózsi néni gárdedámsága nem lett volna akadály — a derék matróna kissé nehéz hallásu, ép a balfülére, alkalomadtán mind a kettőre, — de hát ez a Poóts rájuk kötötte magát, csupa irigységből, malicziából s most itt lötyög-kotyog, csakhogy őt vexálja.

Rózsi néni feddődvé felel a Poóts szavára:

— Ugyan öcsém, ugyan! már hogy beszélhet ilyen zöldet.

— Főképpen dámák jelenlétében — leczkértette az alkalmat megragadva a bajusztalan Barna urfi.

— Doktor vagyok, — veti oda gőgösen Poóts.

— Ha mindjárt az *volnál* is . . . replikázott amaz kellő hangsúlylyal.

Mire Poóts előre lép, egy graciózus mozdulattal kirántja oldalzsebéből a piros selyem ugynevezett zsebkendőt s monokliján áthunyorogva, udvarias impertinenciával emeli a Barna urfi csinos fitoskája felé:

— Szolgálhatok? . . .

A kaczki Cseténé sikongva nevet ennek a »sikerült elmésségnek« — Szánthó Barna pedig karmazsinra vált arczczal, reszkető ajakkal sugja a szigorlandó fülébe:

— Ez vért kíván! . . .

— Állok szolgálatodra. Mit parancsolsz? érvágást, köpölyt . . . vagy pióczákat?

— Mindent, a mi egy ilyen magadfajta *borbélytől* kitelik.

Ezt már hangosan mondta az alispán fia s itt Poóts Bélán volt az elvörösödés sora.

A koporsó-raktárosné ismét hangos vigságra fakadt. Formás, de szükvelejü fejceskéje nem fogta föl a helyzetet a maga komoly voltában.

Azt látta, jobban mondva megérezte, hogy a két ur némiképen versenyez az ő mosolygásáért s épen ezért a szóváltás hizelgett a hiuságának. Szörnyü mód mulatott azon, hogy két ilyen gavallér így »hecczelődik« — ő miatta! . . .

— — — — —
 . . . A mi vért kívánt, az másnap csakugyan vérrel intéztettel el.

A »sikkos« Cseténé büszkén, felemelt fővel és szoknyácskájával mutogatta sárga czipellős csinos bokáit a molnár-utczai korzón.

Dr. Poóts nem kevésbbé büszkén ott lépked az ő, a Csete Antalné oldalán. Bal arczán három centiméter hosszú, keskeny fekete ragaszték . . .

Szánthó Barna pedig legalább tizennégy napi szobafogságra van kárhoztatva egy kis antiszeptikus kötéssel a válla fölött, melynek pereczén a Poóts Béla kardja egy jókora folytonossági hiányt szabott.

Mindez — tudja már az egész város — az ő, a Csete Antalné szép szemei miatt történt! . . .

Erről beszél ma az egész világ — már mint a Korona sörház, a Magyarai kávéház, a cukrászda és a Stein féle könyvesbolt összes törzsvendége; legfőképpen pedig a kedélyes kávéasztalok talányos koru habituée-i.

Kommentálták, cifrázták, variálták ezt a dolgot mindenütt unos-untig, kiki egyéni izlése és fantáziája szerint, melynek hasonló esetekben ellenőrzés nélkül való szabad tér áll rendelkezésére; még csak bűnül se tudatik senki fiának, ha kiváló ügybuzgalmában egy pár hajításnyival tullódul az igazságon.

Hálás, elasztikus anyag is volt ez mindenképpen — »kiadós« ahogy fővárosi ékes magyarsággal mondják.

Elélhettek volna belőle a jó szalk-szent-jóbiak vagy két-három hétig, tovább is . . . ha harmadnapra Rózsi néni, a finom kuglófos kávéja mellé

ujabb, hihetetlenül csodás szenzációval nem kedveskedik, amit aztán a természetes urnő nagy szakértelemmel, fejezetekre osztva, a művészi crescendo raffinement-ját szem elől nem tévesztve, tálalt fel a vendégeinek s az eset fontosságának, meg a tulajdon prestige-ének tudatában mindannyiszor így tetőzött be:

— Olyan igaz ez lelkem, minthogy élek! El nem hinném a szülő anyámnak, ha a két látó szemmemmel, két halló fülemmel nem látom, hallom! . . .

Ezuttal Rózsi néni nem is tért el az igazságtól. Ha tán a »hogyan és miként« be — az előadás kedvéért — itt-ott becsuszahlott volna valami, ami nem felelt meg a szorosan vett igaznak, az magán a tényen s annak csodálatos voltán nem változtat semmit.

A kik megértik egymást.

A »tényről« pedig — és még egyről-másról — nem a Rózsi néni szavaival, nem is az ő felelősségére — a következőkben igyekszem beszámolni.

A jó öreg Poótsné — a Poóts Béla özvegy édes anyja — egyedül gyomlálgatott virágos kis kertjében.

A hizásra hajló, könnyen mosolygó, könnyen siró, üde arczu matrona, ezüstös hajával olyan volt, hogy már csupán ránézve is megértheti bárki, miért mondom: *édes anyja* és nem úgy, ahogy manapság divatosan mondogatják: a *mamája*.

Mert nem volt ezen a kedves, jóízű öregén semmi modern.

Ósdi volt, a simára fésült fehér hajától kezdve le, egészen a czipője kötőszalagjáig.

Egyike volt azoknak a ma már ritkaságszámba menő háziasszonyoknak, akik a harisnya-kötést most sem tartják hiábavaló időpazarlásnak; a kik a fehérenmü foltozásban valóságos virtuózitást fejtenek ki; a frissen mosott, vasalt ruhát, mielőtt

szekrénybe raknák, megszagolják; az otthon sült kenyér vagy kalács belső mivoltának a diagnózisát pedig befelé görbitett mutatóujjuk egyetlen koppintása nyomán csalhatatlan biztossággal állapítják meg — de psychológiát, fiziológiát, filológiát, frazeológiát és még egy jó rakás, térszüke mián itt föl nem sorolható lógiát még csak hirtől sem ismertek soha.

Am Poóts néni azért nem volt tudatlan.

Tudta, hogy amit ő mond, azt hinni is szokta, hogy a mit tesz, azt nyíltan teszi meg és ha megtette, soha semmi árért el nem tagadja; hogy amit neki mondanak, úgy hiszi el, a hogy mondják: — ha ő nem csal senkit, hát ugyan őtet ki, miért csálná meg? . . .

Hitte, hogy a ki mosolyog, annak jó a kedve, a ki sir, annak bánata van, aki nyög, az beteg.

Szóval Poóts néni egy becsületes, naiv, jóhiszemű lélek, aki az egész világot a saját tiszta, gyüretlen lelkismerete kristályüvegén át nézte — ha ugyan nézte.

Természetes, hogy gyermeteg jóhiszeműségével sokan nemcsak éltek, de vissza is éltek. Itt meglopták, ott becsapták, amott félrevezették — nem egyszer, nem tizszer — ki tudná, hányszor, hányan.

A szeme aztán igaz, hogy kinyílt, de az is igaz, hogy csak erőszakra és mindig utólag.

Ilyenkor aztán sirdogált egy kicsit, de mindenekfölött — csodálkozott: hogy lehet! istenem, hogy lehet az?! — hogy őt rászedjék, őt, aki a

légynek se vét, aki még az ellenségének (ha volna) se kíván egyebet a jónál . . .

— Én istenem, én istenem!

Aztán fogadkozott: »no, sebj! de ezután lesz ám eszem! Dejszen! tul nem jár azon többet senki, fogadom.« . . .

Nem is járt a legközelebbi alkalom adtáig.

A sok csalódás nem birta megölni hitét az emberekben. Legföllebb annyi volt a hatása, hogy a tulságig, csaknem a mániákusságig megszerette a — virágokat.

Minden örömét, buját, reménységét, óhajtasát azok tudták meg első sorban . . . azok hallották, amint ültetés, gyomlálgatás, locsolgatás közben felfelfohászokodott.

— Én istenem . . . az a Béla . . . hogy nem ír, hogy nem ír.

— Jézusom, csak le is tenné legalább ez idén az a fiu azt a — micsodát is.

— Teremtőm! add, hogy megérjem a diplomáját . . .

— Aztán a — — menyemet . . . akárkit, csak szeresse.

— Aztán . . . egy kis unokát . . . csak egyet, csak az első! . . . aztán . . .

Itt rendesen sóhajtott és kezével a föld felé legyintett.

Volt ugy, hogy magányos szive tuláradtában beszédbe eredt a virágaival:

— Te napraforgó te, hogy a csudába kerülsz te ide a virágos kertembe? . . . Én ugyan tudom, hogy soha se ültetélek. De ha már itt vagy, de-hogy bántalak — hisz ép olyan szép, szálas vagy mint a Béla fiam. — Te kicsi fukszi! mi lesz már veled . . . még mióta elojtottalak, egy levél nem sok, annyit se hajtottál. Csuf vagy, — peszlek vagy . . . de azért csak nem doblak én ki, — Béla is ilyen penészvirág volt jó ideig s lám, mégis milyen dali legényt nevelék belőle! . . .

Nefelejtsnek, lenvirágnak azzal kereste a kedvét, hogy a fia szeméhez hasonlítottatta, a rózsabimbónak meg azzal, hogy a szájához. Minden virágjában fedezett föl valami rokonvonást a fiával és mindeniknek meg is mondta hűségesen.

Mindezekből pedig elég világosan kitűnik, milyen igazán régi módi volt ez a kedves öreg Poótsné és azért — csodálatos, — még se nevette ki senki... szerették, tisztelték s bár ő nem járt el soha senkihez, hozzá eljárt az egész város boldogja, boldogtalanja; főképp az utóbbi s egy se ment el tőle úgy, hogy valamely segítséget, jó tanácsot, vagy legalább vigasztalódást ne vitt volna magával.

Most is, hogy itt halkan dudorászva gyomlál-gat, s a czifrán nyikorgó verőcze nyílására vissza-tekint, egy csöppet sincs meglepetve, hogy a szintén keveset járogató Zajzonnét maga előtt látja.

Örömmel siet elébe; — nagyon szerette, szánta és mindég becézte ezt a vézna kis teremtest, —

megöleli, megcsókolja a »lelkem öcsémasszony«-át s csak mikor a kerti padra maga mellé vonja, csapja össze a kezét nagy ámulásban.

— Ugyan bizony, édes szivem magát mi lelte?!

Zajzonné mintha legalább tiz évet öregedett volna a legutóbbi váratlan végü ünnepség óta. Rendesen sápadt arczbőre fakóra vált, vonásait meg valami beteges mállottság huzta távol egymástól. Mintha a feje is ferdébben állt s a melle is horpadtabb volna — vagy tán csak az az erőtelen roskatagság teszi, amelylyel az öreg asszony mellé leomlik inkább, mintsem leül.

— Poóts néni lelkem, — egyedül vagyunk?

— Egyedül, egyedül. Mi nyomja a szivét, Málikám? . . . mert valami nyomja, látom . . . ne is tagadja.

— Oh, bár megszakadna! . . . tör ki fuldokló zokogással Zajzonné s odaborul a Poótsné vállára, aki anyailag öleli magához s könnyázott arcját gyöngéden végigsimitva békitgeti mint egy gyermeket.

— Nem no, fiacskám, nem . . . csitt hát . . . ne is mondja; tudom én — csak ne sirjon olyan nagyon, — úgy is tudom, szegénykém, hogy . . . miért . . .

— Dehogy, dehogy Poóts néni . . . hiszen még senki, egy lélek se tudja . . . jaj, a lányom, a Magduskám, egyetlen örömöm, vigasztalásom . . .

— Csak nem esett baja? . . .

— Halálos beteg — elvész, elpusztul — — mit csináljak, mit! . . . nem segíthetek.

A kezét tördelte s jobbra-balra ingott, vonaglott bánatában.

— Mikor lett beteg?

— Már a születésnapjakor borzongott egy kissé, aztán . . . hogy én . . . elájultam, tudja — úgy megijedt a jó gyermek, hogy azóta minduntalan elővette a szivfogódás vagy mi, . . . ma meg már az eszmélete is elhagyta . . . S nekem el kell men-nem, itt kell hagynom ápolás, gondviselés nélkül! Mert hiszen . . . az apja, az . . . minek is mon-dom? — annyi, mintha nem is volna . . .

— De hát, galambom, hogy menne el, ha így van a sora?

— El kell! . . . el. Én tudom, hogy *muszáj* elmennem! . . . A bácsi, Egerben, tudja néni — a kanonok — —

— Mit, a kanonok?

— Hisz tudja, hogy rokonom, vérszerint való nagybátyám. Ő tett eddig is sokat, mindent; ha ő nincs, akár éhen is elveszhettem volna a gyer-mekeimmel. Ő segített költséggel nevelésre, ruhára is — — soha se mondtam senkinek . . . hát ki hallott engem valaha panaszkodni? S most az is nagy beteg . . . Ha el nem megyek — tán a halálos ágyához, ki tudja, — aki közelebb van a tűzhöz, az melegszik, úgy szokják mondani . . . ott a sok, kapzsi atyafi, körül veszi . . . s meg-

feledkezik a szegény gyermekeimről . . . Hát oda megyek.

— Már édes leányom, kanonok ide, kanonok oda — csak előbb való a maga tulajdon lelkétől lelkedzett vére. A lányomat betegen itt nem hagy-nám, ha mindjárt maga a római pápa volna a bácsim s az feküdne a halálos ágyán. Magának itt a helye a beteg lánya mellett.

Zajzonné sápadt arczát egyszerre elöntötte a vér. Elfordult, hosszan, mereven nézett maga elé s ajkára szorított kendőjén keresztül ennyit nyögött tompán :

— Tudtam . . . tudtam — —

— Mit tudott, Máli fiam?

— Hogy maga így gondolkozik, hogy becsületes anya nem is gondolkozhat másképp; de hát — — jóságos isten . . . mikor úgy szégyellem — —

— Ugyan, ugyan gyermek! hát lehet magának valami szégyelleni valója én előttem — mi?

— Igaz, igaza van, maga áldott . . . Meg is mondok mindent, úgy ahogy van . . . Azon kellett volna kezdenem mindjárt s nem a hazugságon. Hiszen tudom, hogy köztünk marad — ugy-e köztünk? Hát hallja s értse, ha tudja, Poóts néni: nekem pusztulnom kell a háztól, mert az uram elkergetett . . . kiveret, kiűzött, mint egy rossz kutyát.

Poótsné összecsapta a kezét.

— Szerelmes Jézusom, hát ugyan bizony miért?

— A *kilenczedik* miatt . . . sugta amaz le-
sütött szemmel, alig hallhatólag. Megmondta már a
nyolczadiknál — a kis Juliskámnál: ha még egy
lesz, kiverlek a házból . . . Hát lesz. Tehetek én
róla, mondja! tehetek? *Azért* ájultam el akkor este . . .
Nem mondta Béla?

— Nem nekem semmit, se Béla, se más.
Tudja minden ember, hogy nem szeretem a hir-
hordást. A fiamnak meg, szegénykének, most magá-
nak is baja esett — a multkor este felé kocsin jött
haza, a kocsiablak törött volt s hogy hirtelen kidugá
a fejét valami zajra — felhasította az arczát. Azt
is titkolta volna a jó lélek, hogy engem meg ne
ijesszen, de persze, nem lehetett. Hanem nagyobb
baj ennél most a magáé, szerencsétlen! Már most mi
lesz vele?

— Megyek Egerbe, a kanonok bácsihoz, —
feleli Zajzonné mélyet sóhajtvá — ott leszek, míg
megszabadulok, aztán — vissza jövök megint, azt
nem bánja . . . asszonyra, anyára szükség van a
háznál . . . csak gyerek nem kell neki több . . .
Megfojtom! azt mondta.

— De hát — megbolondult az az ember?
csodálkozott Poótsné mind jobban.

— Tán meg . . . de hisz nem tehet róla a
boldogtalan. Az ital, az ital! . . . Mikor nem ittas,
maga a jóság — de hát, ugyan mikor nem ittas?
— Poóts néni, már most tud mindent, adjon taná-
csot: mit tegyek a leánnyommal, kit hagyjak mellette?

— Hát az a becsületes tót ember?

— Benya?! pattant fel Zajzonné lángveres arczczal.

— Az. Hiszen az csak nem veszedelmes . . . nem is férfi, az istenadta.

— Ó, néni, néni! be csak egy igazi szent maga, be nem ismeri a világot. A kutyámat se biznám arra a gazemberre, nemhogy a lányomat.

— De hiszen eddig mindenüket rábízták . . .

— Elég hiba volt . . . elég számárság. Csalta, lopta a szegény házunkat: a dohányt, a szivart, a bort — régen tudtam . . . de hogy pénzeket is szedett föl az uram nevében s elköltötte magára, az csak most világlott ki. El is csapta Ábris mindjárt a vacsora után való nap.

— Ejnye, bestelelke tótja! . . . Hát akkor valami ismerős asszony személyt . . . én mennék kész örömet, de lássa, az én rossz, öreg lábam nem arra való. Talán a Magdus barátnője, a Csete Tóniné — —

— Poóts néni, maga rábizná a lányát Cseténére? kérdi Zajzonné, a kezét megfogva s egyenesen, nyíltan a szemébe nézve, — látszik lelkiem, hogy nem sziveli a hirhordást, külömben nem adhatná ezt a tanácsot.

— Oh, oh . . . tán csak nem *olyan* az a fiatal, csinos teremtés?

— Biz *olyan* az néni, de — ne szólj szám . . .

— Ne is Málikám. Ki a házi orvosuk?

— A jó isten, aki fölöttünk van — ha van.

Az öreg urnő csöndesen csóválja meg szép, ősz fejét s fölemelt ujjával némán fenyegeti a két-ségbeesett asszonyt, mintha mondaná: ne vétkezz! — Aztán kissé elgondolkozik s mintegy magában tünődve mondja:

— Ha most az én fiam doktor volna . . .

— Hiszen az! — tört ki hirtelen és nagy elevenséggel Zajzonné — vagy tán a diploma teszi a tudományt? . . . Többet tud az már is magánál az öreg Slakta professzornál . . . amiért az a hivatalos darabka rongy nincs még a kezében?

— Tudni igaz, hogy tud . . . sokat tud, mondogatja Poótsné, kinek anyai hiuságát szemlátomást hizlalták az elismerés szavai — de hát — tudja, neki azért *addig* még se szabad ám . . .

— Meglátogatni — barátságból, ápolni keresztényi indulatból a jó ismerős beteg gyermekét, aki külföldben is gyerekkori játszótársa, majd hogy nem testvére? Hol az az irott törvény amelyik ezt neki megtilthatná?

— Hát maga . . . nem bánná, szivem?

— Én! . . . én? oh, Poóts néni . . .

Megragadta az öreg asszony kezét és megcsókolta kétszer.

— Megbiznék a Béla gyerekben?

— Mint enmagamban, néni . . . hiszen a maga fia! Nem mertem kimondani, de *ezért* jöttem . . . tudtam, hogy az anya úgy is megérti az anyát — áldja meg az a jó teremő, aki fölöttünk él, mert

él! hiszem most már, meg is verne, ha kételkedném . . .

— No hát elküldöm Bélát Magdushoz. Megteszi az én jó fiam, ha kérem.

— Köszönöm, köszönöm — hálálkodott Zajzonné — s a két anya, minekutána megértette, ráadásul megölelte, meg is csókolta egymást; úgy váltak el hosszú, érzékeny bucsuzkodással.

Anyátlanul.

A Zajzonék pitvarában pezseg az élet.

Mindjárt a küszöbön túl kezdődik a pezsgés, ahol a kis Pali, meg a Terike sürgölődik a nagy, hintónak előléptetett fahordó kosár körül, mely előtt befogva a ház bozontos őre, a Trombás kutya áll — sorsába beletörődve — mozdulatlanul. Csupán olykor legyint egyet a lompos farkával, vagy kaffant jobbra-balra villogó fehér fogával a körül szemtelenkedő legyek felé.

A gyermekek nagy munkában és megfelelő szuszogásban vannak. Sétakocsizást terveznek messze — a szekérszinen túl levő majorság udvarba . . .

Palkó volna a kocsis; Terike a nagyságos aszszony; Manyóka — t. i. a czirmos czicza, meg az ő négy tarka-barka cziczuskája volna a dada a gyerekekkel.

Ezeknek természetesen, mind a kosárba dobott párnácskák között és fölött kellene elhelyezkedniök, de erre egyhamar sajna! nincs mód, sem kilátás.

A fegyelmezetlen Manyó mamán nem fog sem a jó példa, sem a szép szó, még a kövér kis öklök erélyes dögönyözése sem.

Mert Manyó határozottan egyéniség; és mint ilyen, következetes jellem, aki ennél fogva úgy viselkedik, mint a legtöbb függetlenségi elveket valló macska hasonló körülmények között: frondeurkodik.

Ugy volt, hogy a négy apró czicza már örömet meglapulna a kocsiban bent ülő Terike puha, meleg ölébe, de a rebellis »dada« épen tizenhatodszor ugrik ki a »hintóbul«, ellenállhatatlan anyai pirregéssel mindannyiszor maga után édesgetve a »gyerekeket.«

Palkó egy darabig rendületlen kitartással és elképzelhető nyögések között czipeli és gyömöszölgeti Manyót és társait a hintóba vissza, ami persze nem esik meg némi szóbeszéd nélkül.

Terike hizeleg Manyónak; rábeszéli, kapaczitálja. Utóbb rekriminál s elmondja Manyót minden rossz-
nak, ami csak fogyatékos szótárából kikerül. Mind hiába.

Palkó érvekkel próbál győzni. Szeliden oktat, magyaráz — majd parancsolni, sőt követelni kezd mind fokozottabb erélylyel — — Manyóka konok, és hajthatatlan.

Végre is — sok ami sok — Palkót az állandó sikertelenség elkedvetleníti s türelme fogytán egy gyors, energikus mozdulattal a csökönyös Manyót a Trombás gyanutlan fejéhez röpíti . . .

— Nesze!

Ez a fordulat készületlenül találta Manyót, — Trombást nemkülömben. Utóbbi ki is jön a sodrá-

ból s előbbit egyik talpával a földhöz lapítva, orrhegyével annak gyomra táját ugyancsak sűrűn kezdi dögönyözni.

— Fff! . . . Pfff! tör ki Manyó asszony-ság-ból a méltó fölháborodás — s két első mancsa valamennyi szétterpesztett körmét a Trombás orrába ütögetve, teljes erejéből védekezik.

Most, természetesen, vége mindennek! . . .

Trombás fölordit kinjában és hosszan nyújtott nyivákolással rohanva rohan a fészker végében levő vaczok felé. Az apró cziczák kétségbeesetten nyávognak a vadul kalimpáló hintóban; Terike sikoltozva sir, Palkó pedig — szinte röstelem leirni — nagy szabatossággal utánozza a szomszédék Andrisát, azaz: káromkodik pogányul s úgy nyargal a neki bőszült, tüskön-bokron csörtető Trombás nyomában.

A katasztrófa előre látható s tüstént be is következik, amint a hintó a kacsausztató kátyuból kizökkenve, a malaczvályu sarkához csapódik. Ugyanabban a pillanatban Palkó belelép a possadt, fekete lével telt kátyuba és — orra bukik . . . egyidejűleg a hintó fölborul s tartalma azaz: három párna, négy macska, egy tölcsér, két serpenyő, lapát, kis mozsár, tollseprő, kanalak, szóval a kiránduláshoz szükséges tengernyi rekvizitum — no meg a torkaszakadtából sivalkodó Terike — rá, egymásra — keresztül-kasul . . .

Ha nem mondom is, szemmel látható, hogy a kirándulás határozott kudarczot vallott.

A baleset színtere vigasztalan képet mutat.

A Palkó félczipője, két apró cziczával együtt a kacsausztató pocsoltyában süppedez; a kosár füle kiszakadt; a Terike egyik térdecskéjéről lement a bőr s mikor valahogyan felczihelődtek, alig ismertek egymásra . . . arczuk, hajuk, ruhájuk csepegett a fekete létől.

Más baj nem esett.

De, azt hiszem, ennyi untig elegendő, hogy a megtorlást kihivja.

A két kiránduló némi sirdogálás után össze is dugja a maszatos fejecskéjét s rövid tanácskozás végén határozatba megy, hogy ennyi szerencsétlenségnek okozója vegye el megérdemlett büntetését.

Ez a semmirekellő pedig — közmegállapodás szerint — senki más, mint a boldogtalan Manyóka . . . azt kell büntetni, azt! s egy újabb expedíció érdekében valami módon ártalmatlanná tenni.

— Tömlöczbe vele! mondja ki az ítéletet a leleményes Palkó s a Terike segítségével mindjárt hozzá is lát a végrehajtáshoz.

Egy piros sávós szakajtókendőt huznak ki a »kaszti« fiókból, azt a konyha közepén szétterítik s Manyót, a vonakodót az ágy alól előkerítve, begöngyölgetik.

Aztán ketten, kétfelől fogják az eleven batyut s egyesült erővel bedugják a lágymeleg sütőbe, ennek ajtaját gondosan reá csukván.

Ez eljárás ellen Manyónak kezdetben aligha volt kifogása. Legalább a sütő ajtón kihallatszó kedélyes dorombolásból azt merném következtetni. Amint azonban a tűzhelyen lassan senyvedő üszök lángra kapott s a sütő fokozatosan melegedett — Manyó egész szivéből s a macskaékekszólás valamennyi skáláján végig protestálni kezdett.

Ez a tiltakozás aztán, az érdeklődő Trombás csaholásától s a két gyermek féktelen diadallármájától kísérve pokoli macskamuzsikává tökéletesedett, mely elhallatszott messze — a harmadik szomszédon is jóval túl s így természetesen eljutott az egy soron lakó Rózsi néni fülébe is.

Magától értetődik, hogy a derék urnő nyomban otthagyja az uborkasavanyítást s fut azonmód — kovászos kézzel — lélekszakadva, megnézni: miféle istenitélet van Zajzonéknál? . . .

Ez volt a Manyó asszony szerencséje. Ez mentette meg a szegény párát az elevenen való csöndes megsülés kinos procedurájától, első dolga lévén a jószivü nagyasszonynak, hogy fölnyissa a már-már türhettetlenné hevülő sütő ajtaját.

— Mit csináltok, semmirevaló békái?!

— Én, nem . . . Terike —

— Én nem . . . a Pajkó —

— Hol anyátok?

— Pá — —

— Hát Benyátok?

— Ais pá.

— Messzi...tódította Palkó, kezével legyintve.

— Pájba, vászájba, — selypitett a négy éves Terike.

— Szolgálótok sincs?

— Csincs, mondja Terike a vállát felhuzva.

— A fészerbe van, magyarázta Palkó, segít az Andrisnak fát rakni.

— Miféle Andris?

— A szomszédék kocsisa . . .

— De hát — senki sincs itthon, se Magda, se Eszti?

— Magdus alszik. Eszti meg ül az ablakban, imádkozik.

Rózsi néni benyit az első szobába.

A tizennégy éves szőke Eszti csakugyan ott ül az ablakban, de most az egyszer aligha imádkozik. A könyv ugyan nyitva de háttal kifelé fordítva fekszik a térdén; két kis, formás barna keze keresztbe rakva pihen rajta.

A lányka bodros lenhaja magasra van tornyozva, mint akkoriban a »nagyok« viselték — s körös körül fantasztikus módon teletüzködve tarka üveggyönggyel, talmi tükkel, piros szalaggal, zöld muskátli levéllel, meg sárga violával.

Furcsa volt, bizarr, szokatlan, de azért nagyon szép volt ez a fej ezzel a bolond cziczomával.

A lányka se lát, se hall; a szeme mozdulatlanul mered az átelleni kis sárga ház nyitott ablakára, ahonnan egy pelyhes ajku, önkéntes ruhába

bujt suhancz mondja föl neki a leczkét a hadi tudományokból, — természetesen csak úgy, némán, vagyis jelbeszéddel, amit azonban Eszti igen jól látszik érteni, mert elégedetten mosolyog reá és kétszer helybenhagyólag bólint a borzas fejével.

— Eszti! . . . förmed rá elképpedve Rózsi néni.

Eszti sikolt, fölugrik . . . a könyv puffanva esik a földre — utána kap, késő! . . . a czimlap kifordul — Rózsi néni hüledezve betüzi az imádságos könyv czimét: *Egy örült szerelmei*.

— Mit ijesztget, Rózsi néni . . . tagolja Eszti pipacsvörösre váltan, — az ember már nem is készülhet békével a — konfirmáczióra.

— Láttam, béka — áldom a konfirmácziódat, jól láttam . . . majd feldicsérlek érte az anyádnak.

— Csak fusson utána, ha bir, majd eléri valahol a Mátra alján — ha igaz.

— Csakugyan elutazott?

— El hát.

— Egyedül?

— Juliskával.

— Mikor jön haza?

— Holnapután, kiskedden, borjunyuzó pénteken — veti oda tiszteletlenül Eszti, azzal: tralla-lalla, féllábon szökdelve kisántikál a szobából. Akkor világlott ki, hogy csak egyik lábán van czipellő, az is csak úgy, harisnya nélkül, hogy a szoknya ránca hosszan leszakadva lóg s a tulpiperézett fejet

kivéve az egész alak a legsajnosabb módon elhanyagolt.

Rózsi néni összekulcsolt kézzel, fejét csóválgatva néz a furcsa kis szerzet után, aztán az alacsony, tágas szobában tekint körül.

Magdát keresi, de sehol élő léleknek nyoma se látszik.

A szobában áll minden a maga megszokott régi helyén: a nagy, kopott asztal a középén; a két kópertás nyoszolya véggel egymásnak a fal mentén; előttük sorban három-három, hajdan fekete bőrrrel bevont támlásszék; az alabastrom-oszlopos aranyozott óra a sublót-kasztani közepén — födeles poharak, nefelejtses findzsák közt méri most is csöndes tik-takkal a mérhetetlen időt.

. . . Minden ott van, úgy van ahol s a hogyan szokott lenni, csak a rendes, tündöklő tisztaság helyét foglalta el valami nyomasztó köde az elhanyagoltságnak — szürke, vastag porréteg, az asszonyi kéz simításának hiánya s ennek révén az a leirhatatlan agglegényes ridegség, mely a szobában — nem tudni honnan, tán még a falakból is, — szétárad és nehézzé, fojtóvá teszi a levegőt.

Magda.

Rózsi néni szintugy összeborzong — bizonyára maga se tudná megmondani mitől — s azon van, hogy ezt az otthoniatlan otthont lehető gyorsan elhagyja, mikor egy tompa, tán a föld alól kitörő kiáltásra — ijedtében nagyot zökkenve — fakóra vált arczczal tekint vissza a küszöbről.

Egyelőre állva marad — »homloka márvány, lába gyökér« — káprázatos gyorsasággal vet néhány keresztet s szivdobogva várja, ami következik.

Következett pedig egy hosszú, félig elfojtott nyögés, mely nyomban csendes zokogásba fulladt. Ugyanekkor a szemben levő nyoszolya zöld szövetű kopertája hangos csörömpöléssel zuhant alá, födetlenül hagyva egy fehér lepelbe burkolt, kigyószerűen ide-oda kanyargó, minden izében vonagló emberi alakot.

Rózsi néni neki bátorodott; nem volt ő különben se gyáva, ha magához hasonló istenteremtésével s nem holmi kisértet, lidércz, vampir, hazajáró, vagy gonoszlélekfélékkel akadt sora s odatípett az ágyhoz.

Magda feküdt az ágyon, csaknem ismerhetetlenül elváltozott arczczal. Övig kifele volt fordulva, míg alsó teste hihetetlen merész csavarulattal a felfelé kanyarodott, s egyik karja — az, amelyikkel a kopertát leverte — mozdulatlanul meredt a levegőbe. Halvány ajka megrándult olykor, zárt pillái alól pedig csakugy omlott a könny.

— Magda . . . Magduska! szolongatta a megdöbönt Rózsi néni, ugyan no! . . . Magda fiam, nem hallja? szivecském, nyissa ki már a szemét . . . mi a baja no? a görcs huzza, vagy mi? . . . Ejnye, ne izéljen már, lelkecském, ne komédiázzon. Szóljon bár egy szót, hisz látom, hogy nem alszik: — rezeg a szemehéjja, hát nyissa ki, szedje össze magát izibe, jó lesz egy csöppet az aprónép után is nézni — istenszámban vannak, bizony fenekes-től forgatják föl a házat.

Magda egy ideig csak könnyezett tovább, most már hangtalanul. Egyszer aztán hirtelen egyenesre nyulva hanyat fordul, a feje, meg a két sarka megrogzik az ágyon, derékban pedig följebb, egyre följebb emelkedik, míg az egész teste ivszerűen meg nem hajol — s úgy marad mereven, mintegy kövesülten — miközben homlokáról csöppekben hull a veriték, sirása pedig átváltozik fogcsikorgatássá.

És csikorgott, ropogott az az épséges fehér fog-sor, úgy, hogy Rózsi néni azt hitte: izre-porrá törik . . .

Ennek a tiszteletreméltó urnőnek — mellesleg mondva — im már nem valának romantikus

hajlamai, egy sajátsága révén azonban még most is bevált volna novella-, regény- vagy még leginkább drámahősnőnek: mint ezek, ugy ő is megszokta véleményének — ha magában volt is, sőt akkor különösen — hangos szavakban formát adni. Szóval nagy bravourral művelte azt a ma már nem egészen ismeretlen műfajt, melynek a neve: monológ.

Most is, miután hosszan elnézte az önkivületben fetregő leányt, egyszerre kitört belőle az alapos szakértelemből fakadó meggyőződés szava:

— Rontás . . . babona, annyi szent! Megverték szemmel, megigézték a boldogtalant. A Poótsné fia, nem más! . . . Mindég is mondtam: össze van nőve a szemöldöke annak a gyereknek s a két felső foga nem éri egymást . . . isten bűnül ne vegye, de olyan igaz, minthogy itt állok: nekem is volt tavaly tizenhárom kis pulykám — egyszer ment el a házam előtt az a fiu: ahogy a babonázó szemét rájuk vetette, mind a tizenhárom fölfordult, s ezen mód testált, ahogy ez; soha se lett egyből se pulyka, igaz, hogy szerencsétlen volt a számuk is, meg oszt pénteki nap ültettem meg a kotlót . . . Mondtam én Zajzonnénak, megmondtam! de hiába . . . most aztán tessék, lássa, itt van . . . megvan! — ő meg kapja, elmegy Egerbe — vagy hová a . . . oh, majd megmondám! . . . a lánynak meg isten viselje gondját, ha akarja. Jó, hogy jöttem, tiszta szerencse; isten rendelése. Futok egy kis eleven szénért: vizet vetek szegénykének . . . ha

megitta olyan lesz tőle, mint a makk . . . soha semmi nem segít rajta, ha ez nem.

Vett egy poharat a »sublótkasztíróról« a kötőjével törült egyet rajta, aztán a konyhába totyogott, vizet töltött a pohárba, a vízbe három darab égő parazsat dobott, közben keresztet hányt hol magára, hol a pohárba, hol meg az ajtó küszöbre, hogy a Gonosznak eddig ne tán kívül rekedt tartalék-csapata be ne férközhessen — végezetül háromszor fordult meg a saját meglehetősen térfogatu tengelye körül érthetetlen szavakat duruzsolva, aztán bement s a poharat a »megrontott« lány elébe tartva, szép szóval iparkodott rábirni ezt, hogy igyék a csalhatatlan hatásu »vetett vízből.«

Magda, anélkül, hogy a szemét fölnyitná, hirtelen fölült fektéből s a Rózsi néni kezéből egy villámgyors mozdulattal úgy ütötte ki a poharat, hogy az neki röpült az ablaknak, tartalma pedig részint a takarón, részint a Rózsi néni kötőjén ömlött szét.

— Radnai szent szüz, irgalmazz! Ennek aztán már a fele sem tréfa. Magda fiam, hát illik ez? Ugyan, ugyan, térjen magához, az isten megáldja — csak legalább a szemét nyissa ki, vagy feleljen bár egy szócskát. Mondja lelkem: haza hijjuk az édes mamáját?

Erre a kérdésre hátra zuhan a test, a két kar szilajul kétfelé csapódik, a kezek ökölbe szorulnak s a görcsösen összeharapott fogak közül erőszako-

san, mint egy kínsajtolta nyögés tört elő ez az egy szó:

— Nem!

Rózsi néni teljességgel nem tudta, mihez kezdjen most már. Ment volna is, nem is: haza a félbenmaradt délebéd, a kovász, az ugorka, szóval a teljesítetlen kötelességek szemrehányása tuszkolta; másfelől azonban a felebaráti részvét — no meg az asszonyi kíváncsiság — hatalmas szava maradásra kényszerítette.

A többség győzött. A minoritásban maradt kötelességérzet szava elnémult.

— Még próbálok vele valamit, — mondogatta a saját megnyugtatóására. Megkeresem az eczetet... meg egy csippetnyi sót . . . hamu van a tűzhelyen elég.

Azzal kikutatta a konyha-kasztlit, nem minden fejcsóválgatás és rosszaló szentenciák nélkül a tapasztalt rendetlenségek fölött, míg meglelte a keresett ingredienciákat.

Az eczetből öntött a tenyerére és dörzölte vele a beteg leány homlokát, nyakszirtjét, néhányszor orra alá is tartotta az üveget, hogy belehelltesse. Aztán kifeszítette az összeszorított öklöket, a jobb tenyérre sót tett, a balra meg hamut; de mikor éppen azon volt, hogy megfelelő keresztvetések után a szokásos mondókéval »ráolvasson« ez a kifeszült két tenyér a kétségbeesés mozdulatával csapódott és kulcsolódott a fej fölött össze.

Rózsai néni szegény tüszkölt és köhögött . . . a só, meg a hamu . . . jaj! — De azért csak maradt ő mégis — »adta békája, pedig nem érdemli.« Nem hagyott fel a reménynyel, hogy valahogyan csak fölfedezi a csodálatos baj ellenszerét; hanem most már óvakodott pacziensét személyében belevonni a műveletekbe.

Ujból vizet vetett, ezuttal azonban csak a küszöbre loccsantott abból keresztet, a megmaradt folyadékából részben az ágy alá, részben az ajtó sarkába öntött, csak néhány cseppet hagyott a pohárban, amiből — mutatóujját belemártogatva — a beteg talpára, halántékára, megfelelő távolságból és óvatossággal kabalisztikus jegyeket irogatott.

Szóval megtett mindent, ami hasonló rendkívüli körülmények között képzelhető és elkövethető — csak épen orvosért nem ment — az igaz, hogy — mentségére legyen mondva — ez az egy még csak eszébe sem jutott. De ha jutott volna is . . . »hát mit tud a doktor? szurni, vágni, taglózni, mint a mészáros — olyik még azt se. Hanem azt, hogy mi esik odabent, a gyomor, a sziv, máj, vese tájékán . . . hej, lelkem, sötét van ám odabent, csak az isten szeme láthat oda,« — szokta mondogatni a derék urnő — »rontásról, szemverésről pedig még csak hallani sem akar a sok nagyképű butája! . . .«

A beteget pedig csak nem tért öntudatra.

A teljes merevültséget gyors egymásutánban apró, az egész testre kiható rángások váltják fel, az

arcz viaszsárga, az ajkak szederjesek. Zárt pillái megremegnek, lélegzetvétele ziháló, szokatlanul gyors, majd egyszerre akadozó, vontatott; — most az ajak föl pattan, a szempilla megmerevül; az egész test egyszerre mozdulatlan, dermedt lesz. S ahogy hosszan, egyenesen kinyulva fekszik, olyan, mint a halálnak, a megsemmisülésnek márványba kivésett gényusza...

Az öreg asszony rémült sikoltással rohan reá s nagy ijedtség adta bátorsággal rázza meg a leány kezeit, melyek kemények és hidegek, mint a jég.

— Meghalt! meghalt — Eszti ke, Palkó — jöjjetek... menjetek, fussatok — apátokért, doktorért! Hol vagytok... hé, te! valaki, senki? — kiabált az öreg esztét vesztve s éppen rohanóban volt az ajtón ki, mikor az ágyból jövő reszketeg sóhajtság ujból megállította.

Vissza fordul; amit lát, az olyan váratlan, hogy attól aztán végkép megáll az esze.

Magda térdel az ágyon; két keze a keblén keresztbe téve; az imént fakó arc, homlok élénk pirban ég, mint az alkonyati égbolt; falhoz tapadó tekintetében egyszerre csodálatos fény gyulad ki, mintha látna valamit a falon keresztül, ami egész lényét vonzza, lebilincseli.

Ajka lassan mosolyra nyílik — ez a mosoly sóvár és szomorú... szomorubb a könnynél.

Néhány másodperc telik így. Rózsai néni lélegzetfojtva bámul, Magda, mintegy átszellemülten vár — egyszerre összerendül: az utcaajtó nyílt...

léptek közelednek; a beteg fölindulása extázissá fokozódik — éles sikoltás tör ki ajkán, mikor Poóts Béla a szobába lép . . .

— Béla öcsém! — lelkenyezett Rózsi néni — magát az isten küldi . . .

— Dehogy is Rózsi néni . . . az anyám küldött — kötődött a fiatal ember, hogy zavarát valahogyan palástolja.

— Jaj, ne ízéljen, — inkább nézze . . . lássa! Jaj, drága öcsém, most segítsen, ha tud s mondja meg, hogy mi ez — ha tudja . . . Kenyeremnek javát megettem, de ilyet — soha! . . . Soha én.

És összefüggés nélkül, egy lélegzetre, szédültes bőbeszédűséggel kezdi el hadarni az imént tapasztalt érthetetlen szörnyűségeket.

Nincs istentől . . .

Poóts doktor azonban oda se hallgat. Megfelelő tartásba csapja magát s némi megbocsátható fontoskodással, de egészben nyugodtan közelít a beteghez.

Érinti a kezét, mire a lány teste megremeg, mintha villámos áramlat érte volna, — hosszan tapintja ütőerét, majd keblére szorítja fülét, hogy a szívműködést kémlelje. A lány tetőtől-talpig rendül meg erre s a fejét görcsös merevséggel szegi hátra; Poóts később fölemeli és kinyújtja a két kart vízszintesen, aztán ég felé, majd lassan egymáshoz közelítve a kezeket — imára kulcsolja.

A merevült tagok csuklóí bizonyos passzív, viaszkszerű hajlékonysággal engednek és mozdulatlanul rögződnek meg a különböző helyzetekben, melyeket a fiatal doktor tetszés szerint kényszerít rájuk; ugysis maradnak egész az újabb alakításig.

A doktor végül kihuzza aranylegyecskés tűjét, mely divatos nyakkendője bogját ékesíti s annak hegyét minden teketória nélkül a felső kar izmai közé mélyesztve, feszülten kémleli a hatást a beteg arcán.

Egy ideg sem rándul azon — —

— *Katalepszia* . . . mormogja maga elé Poóts az eképpen megállapított diagnózist s a tőt óvatosan kivonva, perczre magába vonultan erősen gondolkozni látszik.

Egyszerre határozott mozdulattal lép a beteghez s szemöldjeit erősen összevonva tekintetét hosszsan, keményen mélyeszi a lány szemeibe, melyek — mintegy kényszerítve s láthatólag öntudat nélkül viszonozzák ezt a nézést.

Most fölé hajol az ifju s baljának hüvelyk és mutatóujját szilárdan a szemeknek szögezve, kezét lassu mozdulattal sülyeszi lejjebb, egyre lejjebb, miközben álmos, monoton hangon unos-untig ismételtget egyetlen mondatot: alszik . . . elalszik . . . elalszik . . .

A beteg pillái ezt a gépies mozdulatot gépiesen, öntudatlanul követik, — de nem csukódnak le. Minduntalan fölrebbennek s a szemek a félébrenlét tétovaságával révedeznek föl, le.

A doktor végre emelt hangon kérdi:

— Alszik, Magda?

Szilárd, bár halk szóval felel a lány:

— Nem.

Poóts folytatja a pillanatra beszüntetett műveletet baljával, mig jobb kezével ugyanekkor a beteg arcza előtt lassu, simogatásszerű mozdulatokat végeztet, anélkül azonban, hogy az arczot érintené.

A leány szemei most lassan nedvesülni kezdenek, a héjak sűrűn rángatóznak. A doktor rájuk illeszti két ujját s parancsoló szigorról szól:

— Aludjék. Akarom.

A szemek lecsukódnak; az arczon nyomban mozdulatlan szelid nyugalom terül szét, mint szokott a mély álomban levőkén. A doktor újabb sürgető kérdésére pedig határozott hang válaszol:

— Alszom.

— Eressze le a karját — ugy. Most figyeljen rám és feleljen — de igazat! Mondja meg, hány esztendő?

— Tizenkilencz.

— Lássa, nem mond igazat. Maga nyolcz éves. A lány hitetlenül mosolyog.

— Én csak tudom...

— Én jobban tudom. Nyolcz! Se több, se kevesebb. Érted?... S most nyisd föl a szemedet.

— Nem birom.

— Kell! Parancsolom —

A pillák fölpattantak, a szemek kifejezéstelenül merednek maguk elé.

— Öltözködj, egy-kettő! hamar... aztán megyünk — játszani.

— De —

— Mit de, — semmi de! Ide nézz én rám. Csak ismersz? vagy nem?

Magda mosolyog.

— Hogyne.

— Ki vagyok?

— A Poótsék Bélusa.

— Az is, de más is. Gondolkozz csak.

— Óczi — —

— Móczi ...

— Majmóczi! kiált kezét összecsapva s örömében sikongva Magda.

— Az hát, a te Majmóczid. Apát keresem, nem láttad?

— Poóts bácsit? dehogy is nem: tegnap. Azóta nem. Akkor almát adott. Kezet is csókoltam érte.

— Minden jó lélek az Urat dicséri! — rebeget az eddig tátott szájjal figyelő Rózsai néni elfehérült ajakkal, közben pedig megszámlálhatlan mennyiségű keresztet hányva magára, lábhegyen és testi súlyához képest hihetetlen könnyű libbenéssel nesz-telenül illant ki az ajtón.

. . . Mint később maga elbeszélte -- és pedig hajh, nagyon sokszor beszélte el — tisztán érezte, hogy a fejkötője alatt minden haja szála égnek mered. S ez nem is látszik valami nagy tulzásnak, ha az ember elgondolja, hogy a Béla apja — az öreg Poóts Ferencz — tényleg élt még, mikor Magda nyolcz esztendő volt, de bizony már vagy öt éve, hogy a szalkszentjóni temetőben alussza siri álmát — az isten nyugasztalja szegényt — s az is tény, hogy életében örömet osztogatott kegyeltjeinek a saját termésű batuljaiból, melyekre oly büszke volt, hogy mindig hordott egyet-kettőt belőlük a kabátja zsebében.

»Magára hagytam a két ördögözt mindjárt, ahogy láttam, hogy nincs istentől a dolguk. Kárhozzanak el együtt, az istentől elrugaszkodtak, úgy

is pokolra valók... ne kísértsék a becsületes keresztény lelket» — szokta volt befejezni előadását a becsületes keresztény lélek; mert ez volt az, amit »senkinek el nem hisz, ha a tulajdon szemével nem látja, fülével nem hallja vala.«

Pedig, ha valamivel kevesebb gondja lett volna, a saját becses lelke üdvössége megmentésére, még igen érdekes és nem kevésbé isten nélkül való dolgot lát, hall és tapasztal vala Zajzonéknál.

Az otthagytak különben távozásáról se vettek bővebb tudomást, mint jelenlétéről.

...Magda kis leányos szégyenlősséggel kéri a doktort, hogy forduljon el; aztán sebbel-lobbal szedi magára ruháit s jól-rosszul felöltözve kézen fogja a fiatal embert — mint egyik gyerek szokta a másikat.

— No, Majmóczi, kész vagyok. Gyerünk a kertbe.

— Nem. Én itt akarok, mondja Béla durczásan s úgy, mint hajdan — ezelőtt tizenegy esztendővel — mikor még mint szomszéd gyerekek játszottak együtt, most is az ő akarata volt a döntő.

— Hát nem bánom — de aztán holnap a kertbe, jó? Csinálsz nekem tilinkót bodzafából, igen? Megigérted Bélus, tudod?

— Csinálok, csinálok valamikor. Most pedig kártyázzunk.

— Pénzbe...

— Pénzbe. Van csereped?

— Van. A sárga bögrének letört a füle. Én törtem le; eldugtam, hogy ki ne kapjak. Itt van a kasztli mögött. Vágd a földhöz — ezért nem kár, mondja nevetve, miközben előadta a fületlen edényt.

Poóts rátette a sarkát s apró darabokra zuzta. Aztán fölszedte, elosztotta a cserepeket, a kártyát is és játszottak, mint régen, gyermekmódra: cserép-pénzben.

Magda beszédes lett. Elmondta apró bajait az iskolából, a testvéreivel; aztán pajkoskodott, kalimpált a lábával s dudolt hozzá:

Meghalt a kis czicza,
Harangoz Évicza:
Gingiling, gingilang,
Csingilingi kis harang.

Közben pedig szemlátomást és oly ügyetlenül csalt, ahogy csak egy nyolcz esztendő's kis leánytól telhet.

Béla nem türte. Összevesztek; kibékültek; nevetgéltek — ismét veszekedtek, folyton tegezve egymást.

Végre Magda sok cserepet vesztett, sirva fakadt, a kártyát leszórta, a játszó társa ellenkedő kezén hirtelen jót harapott mérgében és hangosan kaczagott, mikor az jajgatva rázta, fujta a megharapott ujját.

Béla úgy tesz, mint aki komolyan megharagudott... Magda megszeppen s a kezét gyöngéden megfogva engesztelő hangon kérdi:

— Fáj? . . . nagyon? . . . aztán ráhajol és — odaszoritja ajkát, ahol fáj — no, most meggyógyul, ugy-e meg? ugy-e — no monddad . . . Majmóczim! Béluskám!

És hízogóen törléskedik a kézhez, mint egy szerelmes kis cicza.

A doktor láthatólag kijön a sodrából egy pillanatra . . . arcza kipirul, keze megremeg. Bizonytalan, korholó hangon mondja:

— Szép. Mondhatom. Illik egy felnőtt leányhoz.

Félig duzzogva, félig pironkodva felel amaz:

— Én kis lány vagyok!

— Az! Tizenkilencz éves —

— Nyolcz esztendőös vagyok — és toppantott egyet.

— Tizenkilencz, ha mondom. Hisz már bálban is volt. Velem tánczolta a második négyest. Gondolkozzék! Csak emlékszik tán . . . No, ugy-e?

Magda fokozatosan elkomolyodik, majd fejével int:

— Emlékszem. Tavalý —

— Persze. Akkor egy kicsit udvaroltam is magának és maga — nem haragudott rám nagyon ezért. Igaz-e?

A lány könnyedén elvörösödött.

— Igaz.

— Hanem, most beszéljünk okosan. Magda, magát valami szomorúság érte, valami bántja. Haragszik valakire . . . vagy gyűlöl valakit . . .

A hipnotizált leány egyetlen szóval felel:

— Oh! —

De a hangban, ahogy ezt kiejti, benne van mind az a mélységes, keserű gyűlölet, ami egy fiatal, szenvedélyes szivben csak megteremhet.

— Nem csalódtam. Látom. Maga tud gyűlölni és gyűlöl is. Most csak az a kérdés: egyet vagy többet? Feleljen.

Magda három ujját emelte föl.

— Értem. Köztük vagyok?

A lány édesen elmosolyodik s igazi asszonyos bájjal nyujtja oda mindkét kezét.

— Soha!

— Köszönöm, mondja Poóts lágyan, a nyujtott formás, de dologtól barnult kezeket megszorítva, — így hát csak az a kérdés: ki az a három?

Magda hallgat.

— Tudni akarom, tudnom kell! szól a doktor emelt, követelő hangon. Mondja!

— Nem!

— Megfogom tudni...

És kezébe vette a családi albumot, mely a kisvárosi atyafiságnak, meg az ismerősöknek fényképeit foglalta magában és kihuzott onnan egy arczképet — a Zajzon Ábrisét, a könnyelmű, rosz apáét.

— Ezt?

Magda szeliden veszi kezébe; előbb a szivéhez szorítja rajongó gyöngédséggel, aztán az ajkához.

Megcsókolja forrón s féltve a keblébe rejti apja képe mását.

Poóts Béla tágra nyílt szemekkel bámul... Sorba vesz ki még egynehány képet: Magda közönyösen a vállát vonogatja rájuk.

Most egy elegáns Makart formát — az ékes, pillangós Cseténé képét huzza ki az albumból és hirtelen tartja a szeme elé.

Magda arcza lángba borul. Kiragadja a képet a doktor kezéből s egy önkénytelen, vad mozdulattal derékon ketté szakítva a nyitott ablakon át a pocsolyába sujtja.

— Magda, — mi volt ez?!

— Rossz... nem asszony... állat!... ész nélkül, sziv nélkül.

— Nem jól ismeri. Csupa sziv az!

— Honnan tudja?

— Sir, valahányszor czimbalmozom neki.

— Az idegeivel — —

— Érző sziv kell ahhoz.

— Akkor a mi Trombásunk a legérzőbb sziv, mert az — vonyit, ha muzsikát hall.

Poóts doktor hirtelenében nem tudta, hogy nevéssen-e vagy csudálkozzék. Ez az éles distinkció furcsán lepte meg ebben a helyzetben, ettől a leánytól.

— Legyen. Nem vitatom. Ez hát egy... Menjünk tovább.

Ismét kivett — csak úgy, találomra — egy képet. A mi véletlenül a Benya Józsefé volt.

A lány az undor kifejezésével nyult utána, a földre dobta és szó nélkül taposott reá.

— Ez kettő... regisztrálja a doktor félhalkan.

Csendesen lapozgatott visszafelé az albumban, mindaddig, míg rá nem bukkant a Zajzonné félreszegett szomorú fejének mására.

Magda némán, falféhrre vált arczczal mered az elébe tartott képre. Két keze, mintha kigyóhoz ért volna, hirtelen, tiltakozólag rándul vissza; összehúzódva lép hátra s az iszony tompult hangján sugja inkább, mint mondja:

— El!...

És ettől fogva megszűnt a fiatal orvos suggestiv hatalma a pacziense fölött. Hasztalan volt unszolás, parancs, könyörgés — a médium csökkönységén megtört minden — Poótsnak csak az eddig elért eredménnyel kellett beérnie: hogy a lány az apját szereti a bálványozásig, a másik hármat gyűlöli, utálja, megveti... miért? ez rejtély, s úgy látszik, egyelőre az is marad.

Végre is belefáradt a doktor s kénytelenül — belenyugodott a helyzetbe. Bemártott ujjával vizet fecskendett s párszor erősen fujt a beteg arczába, mire az ébredező leány szemét fölnyitva révetegen nézett körül, aztán sokáig maga elé. Majd ásitott és kezeivel többször végig simított szemén, homlokán.

— Hogy aludt, kis Magda?

— Én? köszönöm jól, feleli tétován mosolyogva.

— Álmodott-e?

— Semmit. De... maga... hirtelen a tükörbe pillant, elpirul és hosszan leomló, vörhenyes barna haját gyors, ideges mozdulattal csavarintja kontyba — maga Béla, hogy jött... mikor, miért jött ide? ...

— Csak úgy, már régen, hogy magát gyógyítsam. Mert maga nagyon beteg, szegény Magdus. De én meggyógyítom, meglássa.

— Maga?... engem!?... mondja keserű mosolygással a lány. Aztán legyint a kezével és hozzá teszi: Minek?...

— Minek! hogy egészséges legyen, hogy éljen.

— De én — *meg akarok halni*...

— Azt könnyű mondani.

— Még könnyebb megtenni.

— Hóbort... Hogy érzi most magát?

— Jól, csak kissé fáradtan.

— Nos, hát pihenjen. Én most megyek. Adja kezét! Legyen okos, jó kis leány — holnapig.

És elment. Az utcaajtóból véletlenül visszapillantva furcsa látványra esett a tekintete.

Fönt, a páholylyá előléptetett padlástornáczon Esztike ült és bámultatta kibontott szép lenhaját a szemben levő ablak kis kadétjával, meg a harmadik szomszéd udvaron ácsorgó gimnazista fiával, meg az ajtóüvegen át leskelődő gyógyszerész segéddel, egyenlő kegyes mosolylyal fogadván mind a háromnak néma hódolatát. Különben nem ült tétlenül: a

jobb kezével azt a bizonyos »imakönyvet« tartotta a tornáczkarfán kinyitva, a ballal meg Manyót ölelte a keblére.

Az imposztor macska, úgy látszik, meg volt elégedve a helyével. Bajuszos buksi feje lágyan pihent a leányka fehér nyakán s bár nem hallatszott odáig, Béla fogadni mert volna, hogy édesdeden dorombol. —

Anyja szavára . . .

Poóts doktor tényleg elment betegéhez másnap, harmadnap is és azután sok-sok napon, talán héten keresztül pontosan.

Pedig nagyon nehezen, nagyon kelletlenül adta rá a fejét; de hát: »mit nem tesz meg az ember az anyja szavára« — szokta volt magyarázólag mondogatni.

Ezt a hathatós »anyai szót« pedig véletlenül és bizony-bizony akarata ellen ő maga adta az anyja szájába.

Csak a végét mondom el a hosszas eszme-cserének, ami a kérdés fölött folyt le köztük.

— De édes anyám — gondolja meg csak!... nem is illik: az anyja elutazott; az apja meg... no arról nincs is mit beszélni, az rosszabb a semminél; az a fruska Eszti? — annak már megvannak a saját érdekü — vonatkozásai... Aztán — én, egy egészséges, fiatal semmirekellő, meg egy csinos leány!...

Az öreg Poótsné nagy nyugalommal és nyomatékosan veti közbe:

— Aki *beteg* és *orvosra* szorul.

— De hiszen én még nem vagyok az! szaladt ki a Poóts Béla száján meggondolatlanul.

— Elég baj az, édes gyermekem! Látod, megint egy okkal több, hogy végre-valahára letedd azt az istenadta szigorlatot.

Amint arra az istenadta, vagy verte szigorlatra csak legtávolabbi czélzás történt, a »szigorlandó« ur azonnal viaszlágy és minden irányban szigorlatan lett; — így történt most is, hogy »anyja szavára« nyomban kapitulált. Még egy végső érvet kockáztatott ugyan, de csak úgy — találomra, mint a futó ellenség, mikor hátrafelé vaktában kisüti a puskáját.

— Aztán mit mond rá a világ, anyám?...

— A tisztának minden tiszta, a szentnek minden szent... a többivel pedig ne törődjünk. Azt a derék, jóra való leányt csak nem hagyjuk veszendőbe a világ szája miatt.

— Jó, én megyek és — mosom kezeimet, fejezte be pilátusi mozdulattal az engedelmes fiu.

És ment.

Azonban — mint már fönnebb gondolom megjegyeztem — kelletlenül ment. Hogy az elmúlt télen volt egy időpont, mikor a hajadonná serdült egykori játszótárs körül kissé melegebb érdeklődéssel forgolódott, az őt nem nagyon zavarta vagy aggasztotta. Napirendre tért ő afölött még ugyanazon farsang végén, ezzel az önmagához intézett — morálisára nem éppen kedvező világítást vető

— józan kérdéssel: Mit akarsz kezdeni egy —
leánynyal?

De nehezére esett, meg roszkor is jött neki ez a dolog, több más oknál fogva.

Először: mert az a pikáns kis Cseténé — aki ha akart — és mikor nem akart? — nagyon csinos tudott lenni — s az újdonság ingerével hatott érzékeire: állandóan vonzotta, ingerelte, foglalkoztatta. Egy becses, mert úgy lehet rövid intervallum állott rendelkezésére: a vetélytársat részben vattába takarták s egészben és nagyhirtelen kocsira téve bizonytalan időre a Kecskés pusztára az alispán papa egyik birtokára internálták.

A tér tehát egyelőre szabad... az ő mozgása pedig — épen most! korlátok közé szorul e váratlan inczidens révén.

Másodszor: mert veszedelmesen csinos fiu s elismert Don Juan létére a hiuságának hizelgett is, meg nem is az a föltétlen bizalom, amelylyel egy anya beteg, de amellettt ingerlően szép leányát az ő gondjaira bizza — minden megnevezhető ellenőrzés nélkül. (Mert hiszen a hóbortos kis Esztit, meg a többi apróságot csak nem lehet komolyan számbavenni, az öreg Zajzont pedig naphosszant a hivatalában, esténként meg szerte-széjjel a világon mindenütt láthatták — a tulajdon otthonát kivéve.) Homályos és nyugtalanító sejtések zaklatták; félt... egyelőre csak a helyzet nevetséges volta aggasz-

totta, majd egy nyomban fölbukkanó kérdés, t. i. az, hogy:

Harmadszor és legfőképp: mit fog majd ehhez szólni Ő — a Nuczi!.. hogyan fogja ennek a prepotens kis zsarnoknak hiuságát, szeszélyeit, uralomvágyát a jövőben egy *fél* rabszolga kielégíteni, mikor eddig egy egészen minden ideje, akarata, készsége alig-alig bizonyult elégségesnek e rendkívül megtisztelő, de éppen nem könnyű hatáskör betöltésére.

Mindezt fontolóra véve, könnyű belátni, hogy nem egészen ok nélkül idegenkedett ettől a ráerőszakolt orvosi feladattól a jó Poóts néni szerelmetes — félig doktor — fia, aki külföldben — az eddig történetek után talán mondanom is fölösleges — egyáltalán nem volt ostoba, sőt tudatlan sem, csak rest, irgalmatlanul rest, azonkívül kissé korhely és meglehetősen czynikus. Amolyan kiforratlan karakter, a miből még minden válhat; alapjában sem jó, sem rossz — vagy, ha úgy tetszik, jó is, rossz is, amint az alkalom kívánja; — zöld ember, kiről megérése előtt határozott véleményt leszűrni idő előtt való, tehát kárba vesző fáradság volna. Egy-egy váratlan esemény, alkalom vagy helyzet hihetetlen, meglepő alakulásokat idézett már elő nem egy hasonló, le nem szűrődött lelkületben és soha nem is sejtett sajátosságokat lökött fölszínre, melyek hatásukban kiszámíthatatlanok s fejtetőre állítják a legalaposabb pszichológiai tudással rendszerbe szedett theoriákat.

A maga kedvéért.

Nem átalлом ismételni és telhetőleg hangsúlyozni, mennyire terhes volt a fiatal Don Juannak ez a samaritánkodás — mielőtt hogy belekezdett volna.

De hát, telt, mult az idő — és amint telt és mult, azonképen mult, apadt az aversió, amelylyel a rákényszerített szerepnek — csak úgy, immelámmal — nekifanyalodott.

Már a legelső, meglehetősen hosszú »seance« alkalmával önmaga előtt is titkolt módon kezdte érdekelni az »eset«, mely később, napról-napra mind fokozottabb mértékben kötötte le figyelmét, izgatta tudni vágyát és — ambícióját is.

Különösen az utóbbi volt az, ami állandóan sarkalta s az érdeklődést betege iránt lankadni nem engedte: lassan-lassan azon vette magát észre, hogy kezd bizni a tudásában és hitet vetni a hivatottságába s főkép, a mi őt magát is meglepte — kezd lelkesedni a pályáért, amelyre pusztán a családi tradíciók kényszerítő nyomása alatt lépett: az apja, a nagy-, szép- meg a dédapja is orvos volt, — időtlen-idők óta mindig kellett a Poóts familiában

legalább egy doktornak lenni, — s most, mivel éppen ő volt a soros, hogy a folytonosság meg ne szakadjon, ráadta a fejét erre a szakmára, ez se lévén előtte kellemetlenebb, mint bármely más, a mi kitartó munkával és hosszas tanulással érhető el.

Nehéz volna, meg fölösleges is, napról-napra följegyezni, a betegség minden fázisát s a módot és eszközöket, melyekkel a fiatal doktor első igazi betegét kezelte, tény, hogy az eredmény gyors és üdvös volta őt magát lepte meg leginkább, mert minden várakozását felülhaladta.

Ennek és nem egyébnek tulajdonította, hogy — a szokással ellenkezőleg, orvosi buzgalma a betegség csökkenésével nőttön nőtt — odaadása meg már alig ismert határt, s így magától értetődik az is, hogy a szép Cseténé rendelkezésére kezdetben fönntartott »fél rabszolga« lassanként negyed-, majd nyolczad-, tizenhatod-, végül harminczkettedrész rabszolgává devalválódott.

Sőt nem mernék jót állani még afelől sem, hogy vajjon a doktor — ugy, in petto — nem foglalkozott-e olykor a rabszolga-fölszabadítás nemes eszméjével. Annyi azonban bizonyos, hogy ha eleinte csak egy-egy órát szentelt a betegének, később már kettőt-hármat is, mert hiszen: — »a suggestiv theraphiának cél tudatos alkalmazásánál a betegnek teljes bizalmát megnyerni ép oly fő és mulhatatlan föltétel, valamint a proteuszszerű kórkép változatainak megállapításához s ennek megfelelőleg az egyénileg

esetről-esetre variálандó kezelési mód megválasztásához elengedhetetlen az odaadó, időt, fáradságot nem kímélő lelkiismeretes tanulmányozás! — sat. sat.« szokta vala Poóts doktor magyarázgatni, első sorban anyjának, aztán az érdeklődő ismerősöknek, legfőképpen pedig ő nekie — Cseténének...

Kit meggyőzött, kit nem — Nuczi például állandóan ezt szokta ez ékes és szakszerűen korrekt disszertációra felelni: *lári-fári*; — elég, hogy őt magát ez a magyarázat igazságával annyira áthattotta, hogy végül már jóformán csak enni és aludni járt haza s amint ezekkel a természettől reánk szabott nyugókkal végzett, futvást sietett vissza a beteg leányhoz, aki pedig ezt a részvétre fölhívó melléknevet egyre kevesebb jogosultsággal viselte.

...Aki akarta, mindenki észre vehette, hogy Magda szépséges arcza lassankint visszanyerte hamvas, üde pirját, a hangja csengését, a szeme fényét, elevenességét.

A kataleptikus rohamai egyre ritkábban jelentkeztek s az orvosa közbeléptére mind gyorsabb és enyhébb lefolyásuakká váltak. Annyira például, hogy az utóbbi időkben már elégséges volt, ha a kitörőben levő roham jelentkező tüneteinel dr. Poóts egy kanál tejet, vagy egy pohár vizet, olykor ostyában csipetnyi sót, vagy lisztet, vagy akár apró papirdarabkákat nyeletett vele, azzal a többször és energikusan hangoztatott kijelentéssel, hogy amit adott, az egy kipróbált, csalhatalan hatású gyógyszer a

baja ellen, amelytől *azonnal* és okvetetlen jobban *kell* lennie... Ilyenkor a jelek csakugyan eltűnedeztek s az öntudat, tiz közül kilencszer, visszatért anélkül, hogy hosszabb tartamu hypnotikus kezelésre került volna a sor.

S ha ehhez az expedienshez mégis előszeretettel fordult olykor, — mint ő maga erősítette — csak azért történt, hogy a szüksézu, büszke, zárkozott leány lelki énjébe, féltve rejtett benső életébe a hypnosist, mint reflektort alkalmazva egy-egy jól irányzott fényvetéssel bepillantást nyerjen s az ekkép kiragadott mozaikszerű részletekből — ismét a saját szavai szerint — »a sikeres gyógyításhoz mulhatatlanul szükséges egységes egyéni képet« magának megalkothassa.

Meg is alkotta.

Rövid idő alatt annyi tudást és tájékozódást gyűjtött e részben, amennyire a leány makacs, mondhatnám gögös hallgatagsága mellett e fényvetítés alkalmazása nélkül évek multán is aligha tehetett volna szert.

Mert a Magda átalakulása a hypnosis közvetlen hatása alatt tökéletes és csodálatraméltó volt.

A máskülönben magába zárt, inkább komor, semmint derüs kedélyü, akaratos leány engedelkeny, nyájas, tréfára hajló, nyílt és közlékeny lett ilyenkor, akinek kedélyvilágát Poóts doktor — szuggesztiv hatalmánál fogva — tetszés szerint kormányozta; akarat nélkül való gyermek, kinek érintetlen lelke

még nem ismer tettetést, hazugságot s a ki közvetlenül, nyíltan teszi, mondja, amit óhajt, a mit érez: sir, nevet beszél vagy hallgat, aszerint amint az ellenállhatatlan sugallat hatalma megszállja s fogva tartja valóját.

A fénysugár eme meglehetősen gyakori vetítésével aztán bőséges alkalmak voltak a doktornak szakszerű tanulmányok véghezvitelére.

Megtudta ily módon, hogy ez a ridegnek, kedélytelennek látszani akaró külső burok mélyen érző, gyöngéd női szívet takar, mely önfeláldozó szeretettel zárja magába övéit; azaz hogy: apját, meg a testvéreit, ezek között kiváltkép azt, aki családjától önként elszakadva idegenben él — erről áradozva beszél, ha kérdik, ha nem, csak egyről nem lehet belőle szót kicsikarni: az édes anyjáról... soha.

Ennek a fölemlítésére arcza következetesen fakóra válik s ajkait szorosan egymásra zárva mélységes, konok hallgatásba sülyed Magda.

És minden egyes kísérlet, hogy az anyja iránt táplált rejtelmes és természetellenes gyűlöletnek okát kifürkéssze, oly sulyos visszaeséseket idéz elő a beteg leány állapotában, hogy a doktor jónak látta ez irányban kezdett kutatásáról végkép letenni.

Megtudta továbbá, hogy a lánynak valami sulyos bánat nehezedik lelkére; hogy ez a bánat, melynek a legnagyobb valószínűséggel betegségét is köszönhetette — nem szerelmi bánat...

Megtudta végül, hogy a léha kis Cseténének, — mint a Szánthó gyerekekkel vívott párbaj köztudat szerint való okozójának — még akkoriban fölmondta a barátságot s ez azóta nem is lépte át a Zajzonék küszöbét.

...Mindebből aztán könnyű volt megtudni egyebet is... Valamit, ami különben nem igen lepte meg a fiatal doktort, tekintve, hogy a maga ellenállhatatlan volta tudatában titkon úgy is előre föltételezte — azt t. i. hogy a télen elvetett mag fogékony talajra hullott s tavaszra kelve csirába szökönt, vagyis — kevésbbé virágos nyelven beszélve, a mult farsangi meggondolatlan udvarolgatása a gyermekkori barátságot Magda szívében szerelemmé érlelte.

Megsejtette ő ezt még akkor s mint maga mondani szerette: le is vonta belőle a konzekvenciákat; attól fogva került Magdát telhető következetességgel — mert hiszen:

»Mit kezdhet az ember egy leánynyal?...»

De amit akkor nem sejtett s azóta sem álmodott volna, az a meglepő újdonság volt, amit az alkalmazott reflektor visszaverődő fényénél saját magában fedezett föl, — az tudniillik, hogy ő tulajdonképpen még sem olyan igazi semmirekellő, amilyennek magát képzelte és mondani szokta...

Ez a leány, ez a fiatal, szép, vakon engedelmes, kinek érzelmeit tetszés szerint hangolta és szólaltatta meg, mint a virtuóz a hatalmában levő hang-

szer hurjait, ez a kénye-kedvére odadobott őrizetlen teremtés, aki őt az első szerelem, a fiatal vér lángolásával szereti, ez a leány előtte szent, akit nem hogy tettel, vagy szóval, de még egy tisztátalan gondolattal sem sértett meg soha.

Nem állhatta, hogy kissé meg ne csodálja magát ebben a teljesen új világításban. Szinte kedve lett volna a saját vállát megveregetni: derék gyerek vagy öcsém, Poóts Béla!...annyira meg volt e fölfedezés folytán önmagával elégedve.

Türhetetlen . . .

De ha neki magának volt némi oka a fent tisztelt urral való elégedettségre, annál kevesebb volt Cseténé asszonynak, kit hova-tovább mind jobban bántott, sőt busított »barátjának« ez az odaadó, határt nem ismerő orvosi lelkiismeretessége. S ezt a szép asszony minden alkalommal a leghatározottabb módon jelezte is.

Kezdetben csak apró, hamar átvonuló nyári zivatarok, dörgéssel, villámlással, langy esővel — miket a szerelmesek — tekintve a fürgeteget követő menyei béke édességét — általában nem találunk kellemetleneknek; ezeket követték a komolyabb, nyomokat hagyó viharok — jéggel kevert záporral, mely hosszabb tartamu »fasék« zérusára szállítja alá a barometrumot s ez bizony eltartott olykor két, sőt három napig is; ennek nyomába léptek a keserűnél keserűbb könyekkel öntözött szemrehányásoknak sértő gyanúsításokká fajult szakadatlan lánczolata, miknek következtében az a néhány percz, (a mit Poóts dr. betegétől ugyanis csak kénytelen-kelletlen vont el, hogy azt a harminczkettedrésznyi rabszolgát,

mely elég hálátlanul lelkiismereti furdalások alakjában támadt ellene, valamennyire kibékítse) folytonos vád- és védbeszédben telt el és pokoli gyötrelommé vált reá nézve.

A helyzet hova-tovább kinosabbá, sőt amint Poóts Béla magát Nuczi előtt többször kifejezte *tűrhetetlenné* vált...

Valaminek kell történnie! ezt világosan érezte. Hogy minek, azt persze még maga sem tudta, csak annyit tudott és ezt is megmondta Nuczinak, hogy »a hur az elpattanásig van feszítve.« —

Legegyszerűbb lett volna persze a szép aszszonynyal rövidesen szakítani.

De ettől valami — ismét nem tudta, hogy mi — állandóan visszatartotta. Tán a hiusága, melynek hízelt az a köztudomásu tény, hogy az alispán ur jogászejelölt szép urfiát sikerült »kiűtnie a nyeregből;« vagy tán egy szikrája a férfi nemes gyöngeségének, amely visszariad a brutalitástól a nővel szemben általában, különösen pedig azzal szemben, akinek végtére is halála van kötelezve néhány derűs óra emlékeért.

Ki tudná?... Talán a kettő együtt.

A hiuságon és a kötelező lovagiasságon fölül azonban úgy lehet nem kis része volt ebben a »valamiben« — a botránytól való irtózásnak.

Egy hevesebb összeszólalkozás alatt ugyanis Cseténé kereken kijelentette, hogy ha meg nem javul, sérelmét feledve, a haragját félretéve, ő keresi

fel Magdát és bebizonyítja a lánynak, »svarcz auf veisz« — hogy Bélához neki, egyedül neki van joga, hogy ezt a jogot ő föl nem adja s hogy amit galádul elbitorolt, visszaköveteli tőle: a szeretőjét... onnan meg elmegy Poóts nénihez — (ahol különben még soha sem volt) és leleplezi neki a »drágalátos fiát« — aztán ... legyen, ami lesz!...

És — ahogy Poóts Béla, bizonyos dolgokban némely asszonyi állat ki- és beszámíthatatlan voltát ismerte, mindezekre Nucsit teljesen képesnek is tartotta.

Ettől a kiábrándulástól az ő becsületes öreg édes anyja szívét, ettől a krizistől a szegény Magda szemlátomást javuló egészségét akármilyen áldozattal kész lett volna megmenteni!

Nem tehetett hát és nem is tett semmi döntő lépést, hanem tépelődve, olykor titkon átkozódva gyöt-rődött és — várt... várt folyvást arra a »valamire«, aminek — hite szerint — történnie kell.

...Azalatt pedig naponkint új, meg új csalafintával próbált szerencsét. Kerülő utakon, sikátorokon — még a zeg-zugos Térjmeg-utca kerítésén is — settenkedve lopta át magát, mint a tolvaj, hogy betegéhez akadály nélkül eljuthasson; mert az utóbbi napokban már az utcán se járhatott biztonságban: soha se tudta, melyik sarkon, boltbul, sátor mellől, kapu alól bukkan elő — »az az asszony«, gúnyosan örvendezve a »véletlen, kellemes« találkozásnak, aztán mellé szegődve és utczahosszat, egész a Zajzonék kapujáig — veszekedve.

Poóts dr. keserű haragot táplált iránta szívében; sőt már gyűlölni is kezdte az asszonyt. És pedig — minél inkább érezte, hogy igazságtalanul: annál hevesebben.

Mert hiszen, mit is vétett neki tulajdonképp az az asszony? Szerette őt. Bolondul szerette.

Ő pedig még csak azt se hozhatta föl saját mentségéül, hogy a Nuczi nyakába vetette, rákötötte volna magát. Nem. Ő volt az, aki mindent elkövetett — egész a vérontásig — hogy kegyébe jusson s mikor ezt elérte, miután egy kis ideig üdvösségének, földi mennyországnak nevezgette a *status quot*, egyszerre — egy beteg leány váratlan közbejöttére, minden megnevezhető benső ok nélkül — kitelhető és nagyon is elérhető módon mutatja ki, hogy az »állapotot« megelégelte, hogy az útjában álló szerelmes asszonyt szeretné valahogy — persze tisztességgel és világért sem brüszk módon — a nyakáról lerázni.

Elég furcsa és érthetetlen volt ez a rohamos átalakulása az érzelmeknek — ő csodálkozott rajta legjobban — de így volt és nem tehetett róla, hogy így volt.

Eleintén vakmerően hazudozott neki, képtelen mentségeket és alibiket koholva a mind ritkábbá váló találkák elmulasztásának magyarázatául; később meg már nem csak hogy el nem ment a találkozókra, hanem a mentségeit is egy-egy — meg kell adni ép oly gyöngéd mint közhelyekkel bővelkedő — levélkében adta elő, abban fejezve ki »epedő szíve

sóvárgását, melyet egy jobb jövő reményével próbál csillapítani — fájdalom! sikertelenül stb« ... »de vannak az életben helyzetek, elvállalt, súlyos felelősséggel járó komoly kötelességek stb.« ...

»Lári-fári, lári-fári« — mondogatta ilyenkor a szép Nuczi, a ki bizonyos irányban okos volt, mint a kigyó és nem kevésbé sima, fürge, tekervényes, ha érdekei úgy kívánták. A szép Nuczit nem egy könnyen szedi rá anyától lelkezett emberfia — bőségesen ki lévén fejlődve benne ama bizonyos hatodik érzék, a mi az asszonyoknak ősidőktől fogva egyik legerősebb támadó és védő fegyvere: a divináció.

De — hogy szentenciákban beszéljek — az emberi természetben az már benne rejlik, hogy minél nehezebb valamit elérni, annál élénkebb az unszolat, mely a kísérletezésre sarkal.

Poóts Béla is addig-addig törte a fejét valamely modus-vivendin, addig experimentálgatott és vallott kudarczot kudarczra, míg egyszer csak — mint valami mennyei sugallat — (gondolom, így mondják a romantikusok) szállta meg agyát a mentő eszme, az egyetlen szerinte, ami segíthet még ezen a türhetetlen helyzeten.

Hogy erre csak most tudott rájönni! uristen, — és pedig milyen egyszerű, magától kínálkozó az eszköz; itt van előtte; alig harmincz lépésnyire; eljárogat mellette naponkint s nem egyszer használja is — úgy alkonyatkor, Magdától hazatérte után, kommóció kedvéért.

Az ablakból is láthatja im a kert alatt kikötött karcsu csónakot, amint a Tisza szürkén hömpölygő hullámai ide-oda himbálják.

»No, galambom Nuczi, most már lesheted a zöld zsalugáter mögül az utcaajtónkat, akár reggeltől naplementig a bécsi gukkereddel...«

...Nyomban tollat fogott s arany monogrammos papírra ékesen vetett betűkkel ismét kifejezést adott »epedő szive sóvárgásának« — melyet most is, mint mindig »egy jobb jövő reményével igyekszik csillapítani«, csak hogy ezuttal nem »sikertelenül« — szilárd alapon épül ez a reménység, mert:

»Tanulok, Nuczi! anyám forró vágyát betöltöm: el vagyok erre tökéelve végre igazán és komolyan, szavamra mondom! Rövid időn diplomás ember leszek. Mátul fogva bezárkózom szobámba, neki dülök a könyveknek — s lábam se teszem ki, míg el nem készülök, nehogy a nyert benyomások elvonják figyelmemet a tanulástól. Még *oda* se megyek! (Az a szegény teremtés már ma-holnap úgy is ellehet az én kezelésem nélkül, amibe — köztünk mondván — már bele is fáradtam kissé.) Aztán, ha kellőleg elkészültem, megyek föl Pestre, leteszem a szigorlatot, haza hozom a diplomámat, hogy itthon vegyem hasznát és — a többiért miért is mondjam?... a maga szerelmes szivecskéje úgy is kitalálja az enyémnek legforróbb vágyát — ugy-e?...

Hát csak egy kis türelem... aztán még egy csepp türelem, azután immár egészen a magáé lesz a maga addig is szerető — Bélája.

Aminek történnie kellett.

Izmos férfikarok nyomása alatt két karcsú evező ütemes csobbanása szeli a Tisza szőke vizét. A csónak könnyedén suhan ár ellen a habfodrok között.

A fehér-kéksávos sapka mélyen van az evezős szemére huzva, de persze nem olyan mélyen, hogy aki látja, azonnal föl ne ismerhesse a csalafinta Poóts Bélát, ki magában nagy eléggülten mosolyog, mikor partot ér s a csónak lánczát egy hidczölöp körül kanyarítva, odalakatolja.

Két-három hosszú ugrással fönn van a parton, onnan balra kanyarodva, magára erőszakolt nyugalommal, sétáló tempóban bandukol a hidon át — oda, ahonnan visszajött: a város felé, — csakhogy pár száz öllel feljebb, mint ahonnan elindult.

A hidon végig haladva, a poros országutra lép s a tuloldalon levő Nepomuki szent János szobrát megkerülve — hirtelen elnyeli a föld, vagyis egy utcaaajtó öble, melyet a szent szobor — nyilván tudta nélkül — sok-sok esztendő óta állhatatosan rejteget a háta mögött.

Ez az utcaajtó — amint tán nem is nagyon nehéz kitalálni — a Zajzonék udvarára vezet.

Doktor Poóts nagyot lélegzik: a küszöbön tul s így biztonságban lévén. Sőt kedve volna a bokáját összeütve, nagyot is kurjantani...

Nem teszi; hanem sietve és nesztelenül a pitarba toppan; de a félig nyílt nappali ajtajában leigézve áll meg egy pillanatra.

Magda a nehéz tölgyasztal mellett ül félig háttal az ajtónak. Fehérbabos sötétkék ruhája feszesen simul telt keblére s amint szép fejét az ölében ülő Terikére hajtja, erős fehér nyaka ingerlően villan ki az apró, hullámos hajgyűrűk közül.

Nagy munkában vannak. Terike az illedelmes evés művészetéből veszi leczkéjét, mely őt majdan a »nagyokkal« való étkezésre kvalifikálja. Akik ezen régen tullestek, el sem hiszik, milyen nehéz a kés, villa, kanál különböző rendeltetésének bonyodalmas rejtelsein eligazodni.

Nem tudom, mióta folyik az oktatás; annyi szent, hogy Teri — jól lakván — unni kezdi s lassan lecsuszva a Magda térdéről, beül az asztal alá, ahol egy horgolt szakállkába pólyázott fotográfiának halk, alig érthető szavakat motyogva, elméleti oktatást ad az elébb elsajátított tudományokból.

Magda önfeledten nézi a gyermeket és mosolyog. És ebben a nézésben, ebben a mosolyban ott van az *örök asszonyi*: az anyai érzésnek meleg verőfénye, melyben a szép arczra mintegy ráfagyott,

rideg vonás fölenged. A tiszta homlok szigorát is ez a sugárzó meleg enyhíti meg, mely a délutáni nap beözönlő aranykévével ölelkezve, mintegy glóriát von a leány feje körül.

Egy szikrája ennek a fénynek, me'egnek, a férfi gyanutlan szívére hull s az abban napról-napra, észrevétlenül halomra gyült gyulékony anyag tüzet fog...

Sóvár szeme mohó gyönyörrel szivja föl a káprázatos jelenség bódulatát s amint csendben, mozdulatlanul nézi, mintegy meglopja a lányt, ez a lapangva tovar harapódzó tűz édes meleggel járja át meg át testi, lelki valóját.

— Magda... édes — suttogja öntudatlanul... vagy tán csak gondolja?

Ám a leány meghallja, megérzi... összerezzen s mélyen elpirulva, szó nélkül nyújtja kezét üdvözlésre.

Kis szünetre mégis ennyit mond:

— Már féltem, hogy itt hagyott... Aztán hirtelen, mintha megbánta volna, száraz, jelentést tevő hangon tette hozzá: lázam volt az este.

— Nem jöttem, mert... nem jöttem!... pedig ha tudná, mennyire jöttem volna; — tördelte Béla értelmetlenül, — most végre látom!... itt vagyok! — milyen jó itt!... a kezét mért vonja el? hogy reszket... miért? mondja!...

Igaz, hogy a kéz remegett, de az arczról eltűnt, lassan, mintegy erőszakra tűnt el a bűbáj: a sziv, a kedély verőfénye. A régi fagyos szigor visszanyerte uralmát.

Késő ...

Amit tudnia kellett és tudott is Béla rég, noha önmaga előtt is rejtegette, az a titok most mint élő, követelő igazság lüktetett szívében:

Szerette Magdát, egyedül őt, régóta... mindig — s ez a mai reveláció csak egy újabb fejlődési momentumát világította meg a szerelmének. Többé nem kérdezte »mit lehet kezdeni egy — leánnyal...«

Szerette — épp azért, mert leány, mert érintetlen, tiszta, mint a szűz hó... Szerette!

És nézi férfias, nem szégyelni való vágyódással, nézi sokáig, majd halkán kérdi:

— Ráér velem beszélgetni, Magda?

Magda loppal néz reá a hosszú pillák alól s vontatottan mondja:

— Igen...

De ez a rövid szó, erre a mindennapi kérdésre a lány ajkáról ebben a pillanatban — nem tudni miért — olyan jelentőségre emelkedett, mint az az *igen*, a mit valami életbevágó kérdésre adnak.

Legalább a férfi olyannak hallotta.

Egy széket vont Magda mellé; leült... aztán — valami furcsa esett meg rajta: beszélni akart, még pedig okosan és hosszan; de ennek a frivol Don Juánkodó »semmirekellőnek« — mint ő magát nevezni szokta — jó ideig egyetlen szó sem állott a rendelkezésére.

Végre mégis áthajolt a lányhoz, megfogta mind a két kezét s azt mondta, amit egyáltalán nem volt szándékában mondani s amit sokkal kevésbé semmirekellő, sokkal rövidebb gondolkodás után is mondhatott volna:

— Magda... szeret maga engem... egy kissé?

Magda pedig kirántotta a kezét az övéiből s félig fölpattanva ültéből, vágta oda keményen ezt a sivár szót:

— Nem.

— Pedig lássa, én magát... nagyon... régóta... örökre — és újból megfogta a kezét.

A leány szeme villámlott.

— Bocsásson — doktor ur...

— *Béla* — magának... könyörgött az.

— Nekem?! Kinek néz?... Az én nevem Zajzon Magda, és nem — Cseténé.

Béla biborvörösre vált a haragtól... talán a szégyentől is.

— Azt az asszonyt... azt ne merje emliteni előttem! — csattant föl magából kikelve; aztán csöndesebben tette hozzá: és ma, épen ma!... igaz-talan és kegyetlen Magda. Hát nem a magáé jó idő óta minden időm, gondolatom?

— Mint orvosnak... a betegé. Nem máskép! És ahogy voltunk, úgy lehetünk ezután is — ameddig jónak látja, vagy — — rám nem unt. De, ha még egyszer eszébe jut, hogy *ilyen* hangon szóljon hozzám, bezárkózom úgy, hogy ezen a küszöbön

többé át nem lép, míg élek. És ahogy engem ismer, tudom, hogy ezt nekem el is hiszi — esküdözés nélkül.

— Hiszem; elég! . . . szólt Béla s hangjából kiérzett a szívében és hiuságában is sértett férfi daczos keserősége. De — egyet nem hiszek, maga sem hiszi: azt, hogy nem szeret . . . Szeret! esküszöm és be fogom bizonyítani magának, hogy — — hazudott, igen! hazudott, mikor tagadta . . . Legyen ez addig egy bevégzett fejezet a mi regényünkben. Bocsásson meg s ne féljen, hogy valaha ujat kezdjek, míg maga nem jár kezemre a folytatásban . . . Most pedig — ha nem üz el, még itt maradok; mint orvos a — betegnél. Szabad?

Magda mély lélegzetet vett és csaknem suttogva felelte:

— Szabad.

A doktor leül, szemben a betegével, az asztal átelleni oldalán s beszélni kezd hozzá oly nyugodt hangon, mintha az előbbeni fölindulástól legalább is órák választanak el. Nehány stereotyp kérdésre ugyan olyan felelet hangzik: étvágy, álom, általános érzet, amiről tudakozódik, a gyakorló orvosok adoptált fölényesen jóakaró modorában — végül pedig átnyul, hogy a leány asztalon pihenő kezén az ütőér lükte-tését kémlelje.

Szaggatott az, el-elmaradó, majd szilajon vágató.

Poóts fürkésző aggodalommal néz a leány arczára, melyet rendkívüli sápadtság borít s amit a szemek elárulnak, az sem valami megnyugtató.

A tekintet szoborszerű merevsége s az ajkszöglet ideges rángása együtt az ütőér rendellenes működésével ismert előjele Magdánál egy közelgő kataléptikus rohamnak.

— Mit érez, Magda?

— Erős fejgörcsöt, — felelt az teljesen elváltozott hangon.

A doktornak most legfőbb gondja, hogy — ha ugyan még nem késő — egy gyorsan előidézett hypnotikus elaltatással a baj kitörését elhárítsa.

Várakozása ellenére a beteg meglepő fogékony-ságot mutat a suggestiv eljárással szemben.

Magda két percz múlva csukott szemekkel ül és kijelenti, hogy alszik. Kis idő múltán minden nehézség nélkül az első periodusból a másodikba helyezhető — vagyis: kinyitja a szemét, lát, hall, ért mindent, felel mindenre tisztán, értelmesen, anélkül, hogy hypnotikus álmából pillanatra is fölérezne.

Poóts ekkor zsebéből egy kis szelenczét vesz ki, abból egy piczi csokolád-pasztillát, melyet — ostya hiányában — vízbe mártott cigarett-papírba göngyöl s így beadva a betegnek, meggyőző hangon mondja:

— Ettől elmulik a fejfájása.

Aztán csevegni kezd vele, mint egy jókedvű látogató, aki azért jött, hogy egy órácskát kedélyesen elbeszélgessen.

Mikor a napi ujdonságok, ártatlan helyi pletykák sorával végez, egy-két — saját gyártmányu

— verset olvas föl. (A versek, melyekből, mint boldogult atyja az almáiból, mindig tartogat egy párt a zsebében, irgalmatlan rosszak, — de mivelhogy szerelemről szólnak, megfelelő módon, helyen és időben fölolvassa, mindig klaszszikusnak bizonyulnak. Természetesen — most is.) Később megkérdi a betegőt:

— Fáj-e még a feje?

— Hát fáj? . . . kérdi az mosolyogva.

— És különben?

— Jól vagyok, kitünően! — csakhogy . . .

Nem fejezhette be a mondatot: nagy fölháborodással rontott hozzá az asztal alól Terike, ki az egész idő alatt nevelési föladatába mélyedve ült ott a földön. Ám a csökönyös tanítvány: a fotográfia tudni illik — legkisebb fogékonyságot sem mutatott az illedelmes étkezés művészete iránt. Végtére is, sok ami sok! Terike haragra lobbant s az ügyet a legfelső fórumhoz appellálta meg:

— Magduska, a baba rossz! csunya eszik. Ellocsolta a leveskét: tedd áristomba. Nesze.

S odanyújtja a bepólyázott arczképet, melynek csak a feje van ki a szakállkából.

Magda nevet, lefejt a pólyát s a képet a Béla kezébe adja.

A Magda arczképe volt, tizennégy-tizenöt éves korából, félhosszu ruhában, szalagcsokorral a leeresztett két dús hajfonata végén. Az alig fejlődő kebel, keskeny csipő még a gyermekleányé, de a szem

tiszta nézése s az édes száj igéző vonalai már a mostani Magda szépségére tesznek ígéretet.

Béla elfogódva nézi a képet egy pillanatig, aztán tétovázva kérdi:

— Hová tegyem?

— Aristomba.

— Jó, — de hová?

— A zsebébe.

— Az *én* zsebembe?

— Abba. Magának adom . . .

Poóts visszanyujtá a képet és hűvösen mondja:

— Adja annak, akit szeret.

— Hiszen . . . azért adom . . . magának — —

Most fölugrik, meg visszaül a doktor; arcán kigyul az öröm láza — érzi és — úgy látszik rösteli, mert erőszakolt skepsissel felel a vallomásra:

— Magda, én ezt nem hiszem . . .

A keze remeg, mikor a képet, arczczal lefelé fordítva, Magda elébe teszi az asztalra.

— Ha igaz, amit mondott, írja reá a képre . . . különben — — el se fogadom . . .

Hirtelen megfogta a kezét és hosszan nézett a leány szemébe. A szép arcz lassan, édesen pirult el a mélységes tekintet delejes melegétől, aztán . . . nem tudom: a hypnotizáló unszoló akaratának, vagy a saját érzése szuggesztív kényszerének engedve, tollat vett a kezébe s az arczkép hátára erős, határozott vonásokkal írta:

»*Szeretem.*«

— Kit? ... ez nem elég! folytassa ...

Magda tovább ír:

»Magát, Béla.«

Bélával kerengett a világ. Hangja csaknem elhal, amint mondja:

— Már most én diktálok; — aztán parancsolóan folytatja: írja! »és ha megkér« — — leirta? ... *hozzá megyek feleségül.*« — Megvan? ... most írja alá a nevét »Zajzon Magda« ... ugy. A dátumot is.

— Megvan. Itt van.

Béla megcsókolja hosszan a tollat tartó jobb kezét, aztán a balt, melyet sokáig nem bir elbocsátani — a tulajdonosa se igyekszik elvonni különben — később kiszakit egy cigarett-papírt, azt a nedves betűkre nyomja s a képet így óvatosan egy régi levél két lapja közé illesztve, oldalzsebébe csusztatja.

Terike pedig ámul-bámul. Nem igen tudja: örüljön-e vagy sirjon, hogy a »babát« *ilyen* áristomba dugták s így elvonták az ő fenhatósága alól.

Mégis az utóbbira határozza el magát. Pityeregni kezdett, majd erélyesen követelte vissza a delikvenst: ő fogja áristomba tenni, a bácsi ne vigye el — —

— Nem akarom, nem akarom! ... sivalkodott toporzékolva.

Magda nyugtalankodni kezdett, Poóts hirtelen a gyermek kezébe nyomott egy taláломra fölkapott fényképet, mire az lecsillapult. Aztán, a szokott

eljárást a szokottnál is nagyobb kimélettel alkalmazva, fölébresztette a doktor az alvó leányt, aki mosolyogva, elfogulatlanul nézett reá; tiszta, nyugodt tekintetéből világosan látszott, hogy a legutóbb történetekről semmi tudomása.

A doktornak, úgy látszik, nem volt érdekében, hogy azokat emlékébe hozza. Gyorsan, szó nélkül bucsuzott és könnyen, mint a madár, röpült inkább mint ment, zsebében a drága reversálissal, szívében pedig azzal a lázas, efemer boldogsággal, mely intenzivitásra úgy hasonlít az égiháborut megelőző rekkenő meleghez: ez a testet, amaz a lelket perzseli csaknem türhetetlen hevével . . .

Idyll.

Röpült, mondom; azt se tudta, hogy ért át a hidon, még kevésbbé, hogy miféle gondolatok rajzot-tak a fejében azalatt.

Valami soha nem érzett testi-lelki ellankadás kéjes bódulatának köde takarta el a jövőt s a multat és mindent körülte.

»Szeret! . . . szeretem! . . .« suttogta olykor öntudatlanul . . .

Csak akkor ocsudott föl mámorából, mikor a hid végéről jobbra kanyarodva, a hátra hagyott csónak irányába lassan lefelé indult a parton.

Egyszerre eszébe ötlött minden: a ravaszul kieszt és szerencsésen végrehajtott államcsiny; a zsalu mögött, vagy valamely boltban leső-váró, ügyesen rászédett szerető: — Nuczi, a zsarnok! . . . és ezek fölött érzett bolond örömének nem áttallott hangos füttyszóval kifejezést adni.

»Igy! így fogja ezután kijátszani azt az aszszonyt — ki tudja meddig . . . ameddig csak bírja, tán egy egész hétig, vagy még tovább is, azután . . . aztán majd csak történik valami« . . .

De mi? Hát valami. Akármí!

Még mindig a véletlentől várta a döntő beavatkozást s tovább örült az arasznyi időnek, amelyben a határozatlan emberek eme passzív szövetségesének módja nyilhat a bonyolult helyzet békés legombozítására.

A füttyből hangos nóta lett, mire a csónakhoz leért; de a »Hej kikirics, kikirics« hiába várta a kadenciát, torkán akadt az Poótsnak a lélegzettel együtt, amint az őszi alkony szürke világánál a vizen ringó ladik közepéről valami mozdulatlan nagy fehérség villant a szemébe...

Még alig adhatott magának számot arról, amit lát, s már megérezte, hogy mi, vagy inkább *ki* az a fehér csomag, — egyidejűleg bizsergő zsibbadást érez tagjaiban, a két ökölbe szoruló keze meg egyszerre jéghideg lesz.

Hát hiábavaló volt minden!

A csel, a ravaszság, a hazugság és az örvendezés mind kárba vész... azt az asszonyt nem lehet kijátszani, annak ördöge van, az — boszorkányokkal szövetkezett — az maga egy kész boszorkány.

Vissza már nem fordulhat, mert érzi, hogy látták... de ha tehetné, se tenné.

A félelemnek valami elszántsága, a dacznak kihívó merészsége kerekedett felül benne, amely arra ösztökélte, hogy menjen oda, nézzen szembe, szálljon szembe a kész veszedelemmel.

... Az a rakás fehérség mozdulatlanul bevárta, amig egész közel érkezett.

Akkor fölegyenesedett.

Nuczi volt csakugyan; de egy soha nem látott, merőben ismeretlen Nuczi: hetykeség, kaczer-ság nélkül való.

Szelid, majd hogy nem alázatos mosolygással nyújtja kezét Béla felé, hangjában pedig félreérthetetlen a békés szándék, amint beszélni kezd:

— Jó estét édes. Hát a magáé ez a csónak? Lám, milyen kellemes véletlen. Itt jártam Julissal a káposztaföldünkön; őt haza küldtem egy rakás zöld-séggel, magam meg itt maradtam egy kicsit — andalogni. Olyan szép az idő. Aztán rábukkantam erre az elhagyott csónakra. Beleültem ringatózni és — magára gondolni... Most veszem csak észre, hogy alkonyodik. Vigyen haza magával, édes, hogy ne menjek ilyen későn egyedül azon a poros, unalmas hidon... Igen?... Megteszi?

Bélát ez a nem várt fogadtatás kizökkentette az ellenséges tartásából. Megemelte sipkáját, aztán összeszorított ajakkal, némán lépett a ladikba; eloldotta a lánczot, leült szemben az asszonynyal s a két evezőt kezébe kapva buzgón esett neki az evezésnek.

Talán nagyon is buzgón.

Az asszony nézte. Nézte állandóan, mindent kifejező bensőséggel, — ő meg hol az egyik evezőt a hol másikat bensőség nélkül ugyan, de — ha lehetséges — még nagyobb állhatatossággal.

Az őszi est csendes melancholiája lágyan teríti fátyolát körül . . . néma félszendergésben nyugszik a táj, csupán a tiszai malmok ütemes kelepelése s a távoli pályaház felől egy-egy hosszan nyújtott, éles füttysivítás töri meg a csönd varázsát.

A viz ringó tükre, mint az oxidált aczél csillan meg olykor a csónak körül; távolabb mozdulatlan, nehéz tömegként terül szét, melynek végtelenségét a szakadó est páráinak rejtelmes boltozata nyeli el.

És hallgattak ők is mélységesen. A fölkelő hold két, némaságában is ékesszóló arcra hinti sáppadt világát.

Poóts Béla arcza kemény és zárkózott, mint egy ellenséges támadásra váró erősség — mely azonban, úgy titkon, nagyon is tudatában van az ő rejtett apró gyöngeségeinek.

A másik arcz kifejezése olyan, amilyen csak asszonyi arcznak adatott meg: a szem esdő, bánatos, az ajk ingerlő és lemondó egyben s mindezek fölött vagy alatt, vagy körül — nem tudni hol, talán az áll pajkos gödörkéjén, az orr remegő czimpáin, vagy a homlokra hulló hajgyűrűk utvesztője közt — ott lebeg, ott bujkál a ravaszságnak, a diadalmas örömnék fel-fellobbanó, meg elrejtőző lán-gocskája . . .

Természetesen az asszony volt, aki nem állta tovább a hallgatást.

— Béla . . . hát rám se néz, sóhajtja lágyan.

»Ha csak az kell« gondolja Béla és ráemeli a szemeit, melyekben azonban Nuczi ezuttal aligha találta meg, amit keresett.

— Szeret még?... Béla, mondja!...

Poótsnak az adandó feleletre már régóta megvan a maga formuláréja, melyet a hasonló természetű viszony adott stádiumában nem győzők az érdekllett félnek eléggé ajánlani:

— Hogy is lehet azt kérdezni!

Sokszor kibujt már evvel az egyenes felelet, úgy mint a hazugság terhe alól, — Nuczi többnyire elfogadta a hamis pénzt pengő érték gyanánt — ezuttal azonban válogatósabb, vagy gyanakodóbb.

Óvatos mozdulattal, mint a macska, mikor nem egészen megbízható talajon tapogat — teszi kesztyűtlen kezét a Poóts evezőt szorító jobbára és esdekelve faggatja:

— Mondd ki, hogy igen! hogy szeretsz! csak engem egyedül...

— Hányszor mondtam már — —

— Mondd ismét, tizszer, százszor!... a végételenségig...

— Micsoda gyerekség ez megint?

Ránczolt homlokkal, mogorván mondta. Az asszony főlegyenenedett.

— Béla, hát olyan lehetetlen már magának azt az édes szót kimondani?...

Béla ránézett. A tele hold, ez a blazirt arczu vén kerítő, behintette a fiatal asszony arczát, haját,

egész fehér alakját mindent idealizáló aranyporával. Es szép volt ebben a pillanatban, káprázatosan szép, mint tán még soha.

Szőke hajának minden szála sziporkázott, csaknem világított a reáomló sárgás fényözönben; a szemébe gyült kristálycsöpp kicsordult s lassan, tündökölve perdült alá, fényes barázdát írva a halovány arczon, mint a hulló csillag a tejút fehérjén.

A férfi szeme megkáprázott. Fejét odahajtotta az előtte álló nő térdéhez, a ruhájából áradó ibolya-illat megrészesgíti, hangja reszket, mint egy gyönyörbe fult sóhajtás, amint bújja:

— Oh... Nuczi — —

. . . Az a férfi, a ki hasonló helyzetben soha se adott hasonló hangot, az vesse reá az első követ.

Nuczi jól ismerte ezt a hangot.

A diadalmi tűz titkon lángba csap szemében; lehajol hozzá, átfogja a fejét és megcsókolja.

A csónak nagyot billen, egyensúlyt veszítve. Egészen a széléig nyomul a víz.

Poóts Béla magához tér. A lábát nedvesülni érzi.

— Nuczi, üljön le! felfordulunk biz'isten; itt nem igen lehet komédiázni.

— Komédiázni!... sóhajt amaz szemrehányóan, majd szünet mulva vontatottan mondja: Tóni ma elutazott — Pestre...

És szemszögletéből lesi a hatást. Ám a varázslatnak immár vége. Poóts, a helyzet kényes voltában résen levő, mogorván veti oda:

— Szerencsés utat!...

Nuczi úgy tesz, mintha nem hallaná. Hizelegve, kissé orrán át ejti a szót, kezét a férfi vállára téve:

— A szobámba terittedem teára. A két csészét magam tettem oda. Lámpa is ég. És — és minden ott vár, amit az én nyalánk cziczám szeret. A pezsgő is...

Poóts Béla nem felel; kettőzött hévvel, csaknem bőszülten evez. Nuczi tapogatózva halad a beszédben...

— A magazin kis Wertheim kulcsa nálam... Nézze. Ugy megyünk be, hogy a cselédek se tudják... Alig is várom, hogy kitöltsem a teáját...

— Az enyimet?

— Hát ki másét?

— No, azt ugyan ma nem!...

— Béla!...

— Nos?!

A hang, meg a tekintet, melylyel ezt a hetyke szót amugy rövidesen odaveti, kemény és kihívó. Az asszony, türelme fogytán, végre kezd kiesni a szerepéből.

— Hát így vagyunk? ezt érdemlem?... ez a hála?... Béla! hát nem mondta százszor, hogy szeretne velem egy estét, egy egész hosszú estét együtt tölteni — meghitten, rettegés nélkül. Ime itt van — megteremtettem az alkalmat s most — — oh istenem, istenem!...

És halkán zokogni kezdett.

Már közeledtek a parthoz, Poóts abbahagyta az evezést. A víz csendesen vitte őket lefelé a part mentén.

Béla egy perczig elmélyedve, lehorgasztott fejjel mered maga elé, aztán — mint aki döntő elhatározáshoz jutott, főlegyenessedik s az asszony kezét megfogva, komoly, megszilárdított hangon beszélni kezd:

— Nina, ne sirjon... hallgasson meg — egyszer ugyanis meg kell ennek lenni. Ez a dolog... ez a mi dolgunk — szép volt, édes volt — végére ért. Igen. Ne sirjon úgy, kérem. Ha óhajtottam egykor, amit most a számomra előkészített, az rég volt. Azóta sok minden megváltozott. És megváltoztunk mi magunk is ... mindaketten. Sokkal több keserűség — —

— Nem szeret! elhagy!... tudtam, tudtam... És arcját két kezébe temetve, kettőzött erővel sir, zokog a nő tovább. Majd váratlanul, nagyhirtelen felüti fejét, maga is főlegyenessedik és melodramatikus hangon szól:

— Hát — jól van ... éljen boldogul ... ne kisértse soha, soha az én megszakadó szivem utolsó jajkiáltása!... Nyujtsa kezét még egyszer... utoljára ... és isten vele ... örökre!

És mielőtt Béla megakadályozhatta, felső testével előre bukva, a csónakból a vízbe vetette magát.

Poóts utána. A csónak felborulva messze lódul be a meder felé, aztán lassan, keringve uszik a limányos víz sodrában.

. . . Most pedig — szinte röstellem leírni — az történt, amire se Poóts Béla nem volt elkészülve, sem az olvasó, de még tán maga Cseténé sem.

A víz a parttól alig pár ölnyire oly sekély volt, hogy övig se ért — s bár a regényes Nuczi fejjel előre bukva, tetőtől-talpig csuronvizre vált — Poóts, ügyes tornász létere csupán övig, vagy övön alig valamivel fölül mártotta be magát a vízbe.

. . . Derékon kapta a talpra eviczkelő asszonyt és — a fogai közt egy-két energikus szót morzsolgatva . . . szépen kilábolt »édes terhével« a partra . . .

Eddig hát eljutottak.

Az asszony fuldokolva, félig magánkivül vonszolta magát a férfi karján, de ahogy ez perczre elbocsátotta, nyomban megfordult, hogy — mint mondta — visszavesse magát a habokba: ő nem akar élni! . . . miért, kiért éljen, ha Béla elhagyja! . . . ha nem szereti, ha mást szeret?! . . . stb. stb.

— Hisz nem hagyom el . . . no . . . igazán . . . De legyen esze — halálra hűti magát; hogy dide-reg! Haza, gyorsan, ruhát váltani, — kérem Nuczi, parancsolom!

— Ha velem jössz . . . zokogta.

— Elkisérem, de . . .

— Vagy — hagyj . . . hagyjon meghalni.

És újból küzdött, viaskodott, hogy kiszakítsa magát a férfi vaskarjából.

— Nézze, megláthatnak . . . a halászok . . .

— Mindegy már én nekem . . .

— De édes — —

— Édes!? . . . azt mondtad: édes! hát jösz, velem . . . velem jösz! — mégis szeretsz, ugy-e szeretsz? ugy-e? ugy-e . . .

És nevetve, meg sirva vonszolta Bélát, minden erejével karjába kulcsolódva, a lakása felé.

. . . Ott voltak, kinyílt az ajtó — a magazin ajtaja.

Beléptek.

OSZK

Magyar Nemzeti Széchenyi Könyvtár

Pásztoróra.

A boltives, tágas helyiségben egy középen függő és füstölgő lámpa tette a sötétséget még feltűnőbbé. Dohos, kriptaszerű levegő fogadta a belépőket és jobbról-balról különböző nagyságu, egymás mellé és fölé állított ércz- és fakoporsók.

Néma borzadálylyal haladt a férfi a koporsók árnyékában, a karján ezzel a vitzől csepögő asszonynyal, kinek egész lényéből dermesztő hideg nyirkosság áradt át az ő testébe. Mintha lidércznyomás nehezedett volna a szívére: csaknem felnyögött a fizikai fájdalomtól, amelylyel az önkénytelenül visszafojtott lélegzet a mellét feszítette.

Az asszony tetőtől-talpig reszketett, a fogai összeverődtek. És ilyen vaczogó, szederjés ajakkal — mosolyogni próbált.

Iszonyatos volt.

Szorosan hozzátapadva vezette kedvesét a gyászos hely zeg-zugain keresztül, melynek árnyékba vesző háttéréből egy ajtórésen beszűrődő keskeny fénysáv volt az irány jelölője.

Az az ajtó ez, amely a koporsó raktárból a comptoirba s onnan a lakás belsejébe vezetett. Béla azt hitte: soha se érik el.

... Végre mégis az asszony szobájában vannak.

Illatos, jól eső meleg, élénk rózsaszínű világosság özőne lepi meg férfit, aki hosszú, mély lélegzettel könnyíti a keblére nehezedő szorongást.

Nem először van itt; jól ismeri a csinos, kissé tulmakartcsokros asszonyi szoba minden rejtelmét s most mégis meglepi az a keresett, kaczer csiny, amelyből csak úgy sugárzik a raffinált hatáshajhászat.

Együtt van itt minden, amit alkalomadtán a novellairók annyi előszeretettel részletezve halmoznak rakásra: a süppedő szőnyeg, a rengő kerevet, a kandalló — nem, kandalló még sincs, de azért a barátságos tüzfény a világért sem maradna el — hiszen csak oly szépen világít az a fehér cserépkályha rostély-ajtáján keresztül is. Nem kevésbé teszi meg kötelességét a rózsaszín ernyős függő majolikalámpa a gazdagon terített asztal felett. Sőt a szamovár is ott áll és noha még nem zümmög, de biztos uton van, hogy rövid időn a helyzetnek megfelelő stádiumba jusson: Nuczinak első gondja a szeszt meggyújtani.

A második gondja pedig, hogy ujjhegyével Bélának csókot intve, a mellékszobába osonjon, száraz ruhát ölteni.

... Istenem; ha ezt a sok jó és finom csemeget, amivel ez a teás asztal meg van áldva, a férj

csak egyetlen egyszer látta volna maga előtt a tányérján! A szegény, jó falatra áhitozó Csete bácsi, aki a tulajdon házában még álmaiban se remélt ilyen lucullusi vendégséghez juthatni. Milyen boldog lett volna!

S ime, ez a háládatlan (s tegyük hozzá: boldogtalan) udvarló úgy áll itt a kályha előtt — hátat fordítva a bő áldásnak — mint akit a siralomházba kitettek.

A nedves ruhája lassan párologni kezd a tűz melegétől, ő maga azonban semmiképpen sem bír fölmelegedni.

A kedvesét váró szerető türelmetlensége helyett valami hideg zsibongásfélét érez egész testében s fáradság kifejezésével párosult bosszuság terül el az arcán.

Összefont karral, szemét a tűzre meresztve állt és várt — jóformán maga sem tudta, hogy mire... valószínű, hogy az urnőre, míg az a hideg fürdő után toilettet cserélve, ismét látható lesz.

Gondolkozni próbált; vagy talán nem is gondolkozott, csak úgy, ösztönszerűen domborodott ki agyában a pillanat fontosságához mért elhatározás.

»Most!... Ha törik, ha szakad... Most meg lesz... meg kell lenni!...« mormogta tusakodva, mintegy magamagát neki erősítve, — míg végre feszülten és tudatosan kezdett várakozni: most már határozottan az ajtó nyílását lesve, amelyen a veszedelmes sellő eltávozott.

Nem sokáig kellett várnia.

Néhány percz mulva Nuczi — mint, ahogy azt a regényekben annyiszor olvasta — hófehér pongyolában, kibontott és hosszan leeresztett hajjal lebeg elébe.

Ez a haj pedig tagadhatatlanul szép szőke haj és hullámos is a maga rendes állapotában, csak-hogy most nedvesen, összecsapzott tincsekben kigyózik végig a pongyolán; a hevenyében szétfent rizs-por pedig az arczon még kísértetiesebbé tette ezt az egészen más hatásra preparált jelenséget.

— Itt vagyok, ragyogok . . . mondja mosolyogva a higvelejü kis asszonyi állat, mintha a kiállott izgalmakat s az egész katasztrófásdit legalább is hetek választanák el a jelentől.

A kezében tart egy — oh, hogyan is mondjam meg, micsodát?... Csete bácsinak egy nagyon bizalmas természetü szürke öltözet darabját — s oda-nyújtja Bélának.

— Ezt vegye föl.

— Én?!... Soha!

— Így csak nem teázik...

— Sehogy se teázom.

— Hát?...

— Megyek haza. Az anyám vár. Adieu!

A szép Cseténé még most sem adja fel a harczot. Közelebb lép a lázadóhoz, két karjával körülfonja nyakát s a fejét törléshöz, mint egy szerelmes macska, a keblére hajtja — —

Valami kemény tárgy éri az asszony homlokát. Fölkapja a fejét s amint a helyére tekint, egy fénykép csücskét pillantja meg, mely a zsebből kikandikál.

A gondolatnál gyorsabban kap oda és ragadja ki a képet — a Magda képét — s azt magasra tartva, sikoltja:

— Nem az anyád... ez, ez! ez az átkozott az oka, hogy elmegy! ez az oka mindennek: hogy nem szeretsz többé... hogy — —

Poóts Béla a többit már nem hallotta. Mint a keselyű a prédájára, csapott a képre le s kitépve azt az asszony kezéből, egy szó, egy tekintet nélkül, hanyat-homlok rohan vele, amerről jött: üres szobákban, bolton, koporsókon keresztül, míg a külső raktárajtóhoz ér, mely — szerencsére, nyitva felejtődött.

... Végre!...

Az utcán volt!... isten szabad ege alatt — — oh! A falhoz támaszkodva, hosszan felnyögött inkább, mint sóhajtott s fáradt mozdulattal törülte le a gyöngyöző veritéket homlokáról.

— — — — —

... Nuczi asszony pedig — mikor látta, hogy magára maradt és minden erőfeszítése daczára végkép elvesztette az ütközetet, tehetetlen dühében és szégyenében hiszterikus sikongással dobta le magát a szőnyegre; először azt harapta, tépte, aztán a tulajdon kezét, haját és zokogva és átkozódva fetrengett így — ki tudná meddig.

. . . Hogy görcsös vonaglása csillapult, az asszony halálra fáradtan, kábult agygyal félkönyökre emelkedett s fektében üres, réveteg tekintettel meredt a szőnyegre.

Az a gondolat és érzés nélkül való önkivület ejtette meg, amely nyomán jár a nagy emócióknak.

Egy teknősbéka hajtű csillant meg előtte; fölveszi, ujjai közt gépiesen ide-oda forgatja, aztán bele-tűzi a hajába — akár egy automata — és azonképpen emeli föl azt a kis hártyafinom papirlapot is, amely véletlenül a babráló keze alá akadt.

Tenyerére fekteti s téveteg mozdulattal végig simítja.

A papirlapon írott szavak felszivott nyoma látható; a szeme megakad rajtuk: betűzni kezdi. A szavakból itt-amott egy-egy betű hiányzik; az összefüggő mondatok természete azonban önként vezet a hiány pótlására: — az asszony tekintetében már az első szónál lobbog vet az ébredő öntudat, az érdeklődés lángja... Csaknem folyékonyan olvassa:

»Szeretem
magát, Béla
és ha megkér,
hozzá megyek
feleségül.
Zajzon Magda.«

A halálra sebzett nőstény ordítása volt az a hang, amely ekkor — nem is tudom hogyan fért ki ebből a kicsi, fehér torokból.

Talpra ugrott s az áruló papirdarabkát magasra tartva, torzult arczczal nevetni kezdett...

Később fölnyitott egy fiókot, a papírt egy könyvecske lapjai közé téve bele zárta s ököltre szoritott jobbját fenyegetőleg rázva arra, amerre Béla elment, rekedt hangon ennyit mondott:

— Hiszen megállj! . . . kezemben vagy . . . megálljatok! . . .

Nem ezt akarta . . .

Másnap — nem történt semmi.

Poóts doktor a szokott időben, a rendes uton ment betegét látogatni, minden elővigyázati rendszabály és a legkisebb inczidens nélkül. Pedig daczosan emelt fejével szinte provokálta a veszedelmet.

Harmadnap azonban már történt valami.

Az öreg Poótsné — szokása ellen — reggel benyitott a fiához; — mivel pedig az még, szokása szerint, ágyban feküdt, az öreg asszony leült az ágy szélére s minden bevezetés nélkül a betege állapotáról kezdett tudakozódni.

A doktor kissé meglepődött. Nem az érdeklődés miatt; hisz másszor is, mondhatnám naponkint, kérdezősködött a jólelkű öreg a leány állapota felől, ami meglepte, az a szokatlanul aggodalmas, titkos nyugtalanságot rejtő hang volt, milyet anyjától csak ritkán, csak fontos családi ügyek megbeszélésénél hallott eddig.

A kérdéseire azonban sietett megnyugtató feletet adni: hogy a gyógyulás rohamosan halad előre s ha valami váratlan közbe nem ártja magát,

a leány a legrövidebb idő alatt egészségesebb lesz, mint valaha.

Poótsné elégedetten bólintgatott, míg fia ezeket mondta, azután még egy ideig szótlanul ült az ágy-szélen s nézett mereven, összekulcsolt két kezére, közben pedig az ajkát kétszer-háromszor is fölnyitotta, mint aki beszélni akarna, de nem tudja hol, hogyan kezdje a mondanivalóját.

Egyszerre fölüti fejét és hirtelen elhatározással megfogja a fia kezét, egyenesen a szeme közé nézve:

— Ugy-e, lelkem, nem igaz? Az én Bélám, az én fiam nem lehet gazember!... ugy-e, hogy — becsületes doktora vagy annak a szerencsétlen leánynak?

— Anyám!... kiált fel Béla elsáppadva.

Az öreg asszony két keze közé szorítja a fia kezét és reáhajtja a szép ősz fejét:

— Ne felelj semmit, ne felelj... Látom a tiszta homlokodról, hogy az a kérdés méltatlan hozzád. Bocsáss meg anyádnak én jó gyermekem.

— Anyám, ismétli a fiu, engedje meg, hogy feleljek. Engem nem sértett, nem is sérthet az édes anyám szava. Hanem a gyanuja — ha van — nem csupán engem illet... Hát csak arról akarom biztosítani, hogy amilyen tisztán az anyám lépett oltár elé apámmal, olyan tisztán akarom én is oda-vezetni azt, akit majd énutánam — Poótsnének fog-nak nevezni.

— Jaj, Béluskám, jaj, drága egy fiam, hát szereted... elveszed? Hát mégis csak lesz menyem! áldott az isten nagy neve, hogy ezt megengedi érnem...

Alig győzte a könnyeit törölni. Béla maga is csudálatosan meghatva, egyebet sem tett, mint hogy csókolta anyja kezét: Édes, jó anyám!... mondta kétszer is.

— De hát ugyan mért hallgattál erről eddig?

— Hát tudtam én? Én csak két napja tudom igazán, hogy ő lesz a feleségem, vagy senki — ő meg még máig se tud róla semmit.

— De csak szeret? oh, mit is kérdek... már ugyan hogyne szeretne, ki ne szeretne — téged!

— Ha mindenki ezzel a két jóságos, elnéző szemmel látna!... feleli mosolyogva Béla; — de hiszem, remélem, hogy ő sem idegen hozzám... Csakhogy — nem elég ezt hinni, tudni is kell!

— Hát csak kérdezd meg tőle délig, fiam, azalatt elkészitem a szobáját; mert egy perczet se szabad veszitenünk: Magdának ide kell jönni lakni — még ma!

— Ide hozzánk?...

— Ide, *hozzám*; mert te, édes fiam kiköltözöl ebből a szobából, le a kerti házikóba, a jegyesed pedig nálam lesz, míg az anyja haza jön... ha jön, — isten a tudója, mi van azzal a szegény asszony-nyal, — ha pedig nem jön, hát ugyis megtartjuk az esküvőt annak idejében; akkor aztán nem lesz

rám itt szükség s én megyek le a kerti házikóba. De most van; és előbb is lett volna — ha reád hallgatok a vén fejemmel. Mert — be kell hogy valljam töredelmesen fiam, hogy neked vala igazságod, mikor az emberek csúf száját emlegetted. Te csakugyan jobban ismered a világot, mint a szegény öreg szüléd; bizony gonosz az, gonosz... mert a nyelvére vett téged... a leánynyal. Nézd ezt az ocsmány levelet.

Egy helyben föladott, névtelen levél volt, a mit Poótsné a fiának nyujtott.

Kusza vonásokkal s a helyesírás nyügének teljes mellőzésével volt a papírra vetve a »közvélemény«, a mely — a levél szerint — megbotránkozik, hogy a becsületben élt és istenben boldogult Poóts Ferencz fia — bizonyára tiszteletreméltó anyjának a tudta nélkül — eljár naponkint, gyógyítás ürügye alatt jár el szeretkezni egy eltévelyült leányhoz, kinek a tulajdon édes anyja csupán azért utazott el s hagyta őrizetlenül a lányát, hogy az, ilyen módon egy köz-tiszteletben álló család fiát behálózva, fejkötő alá juthasson... A levél írója csak »szívbeli kötelességet« teljesít, mikor barátságos indulattal fölnyitja szemét özv. Poóts Ferencznének és ezzel alkalmat ad neki, hogy anyai hatalmánál fogva a közmebotránkozásnak véget vessen. Még talán-talán nem egészen késő: tiltsa el fiát» attól a háztól«... ha nem teszi, ám lássa a következményeket! a levélíró mossa kezét! mint Pilátus — —

Aláírva :

»Egy valaki, aki a Poóts család becsületét a szivén viseli.«

Béla arcza ez ocsmányság olvasása közben két vagy háromféle szint váltott. Egyenesen Nuczira gondolt, noha az irás, mely női kézre vallott, nem volt a Cseténée. Mindamellett az a »valaki«, aki az ő becsületét annyira a szivén viseli, alig lehetett más, mint »az az asszony«.

Ezt a gyanuját azonban nem tartotta szükségesnek az anyjával közölni.

— — — — —

...Aznap délben, a szokott órában, de a szokottnál is nagyobb csinnal öltözve, dobogó szivvel lépett Poóts Béla Magda elé. Kivételesen egészen egyedül találta a nappaliban; a cseléd a kutnál mosott, a gyerekek — a zsivalygásból ítélve — valamennyien a hátulsó szobában voltak.

A leány nem állt föl vendége üdvözlésére; valami nagy ruhadarabon öltögetett sietve; — de elfogulatlanul mosolygott felé s mielőtt kérdezhetne volna, fennen dicsekedni kezdett, hogy pompásan aludt az éjjel, az étvágya is jó s a kedve is.

Béla hallgatta, nézte és majd elnyelte a szemével. Olyan is volt, mint egy feshő rózsa, mint maga az élet megtestesülve.

A doktor le se tette kezéből a kalapot — s egy váratlan impulzus hatása alatt szertartásosan hajtotta meg magát.

— Eszerint hát itt nincs is rám tovább szükség, mondja szárazan s kimért léptekkel az ajtó felé indul. A küszöbnél azonban hirtelen sarkon fordul és szemtől-szembe néz a lánynyal, amint az félig fölemelkedve, falfehérre váltan, némán nyújtja ki karját utána...

A kétségbeesésnek ez az önkénytelen, minden vallomásnál ékeesebben szóló mozdulata szíven találta a férfit. Egy kiáltás tört elő ajkán, odarohant a leányhoz, elébe térdelt s két kezét magához vonva, nézett föl rá szerelmes áhitattal.

— Én büszke angyalom... tagadod, *még most is* tagadhatod, hogy szeretsz? Magda, hiszen nem élhetünk mi már egymás nélkül...

Magda küzdött. A szeme vallott, a mozdulata, az ajka tagadott. Fejét hitetlenül rázva, alig hallhatólag suttogta:

— Mondja ezt a — — annak az asszonynak!

— Magda, figyeljen rám; becsületes embernek tart, vagy nem? ha annak tart, hát folytatom. Igen, én nem tagadom, foglalkoztam egy időben *azzal az asszonynyal*, talán többet is, mint szabad lett volna; mindkettőnket mulattatott ez a játék, de — játék volt! és esküszöm, hogy immár vége. Amióta tisztában vagyok azzal, hogy magát szeretem, nem is találkoztam vele... Elhiszi?

Ez persze nem volt igaz. De ő teljes jóhiszeműséggel füllentett, annyira nem tartotta betudhatónak

a legutóbbi találkozást, mely akarata és szive ellen esett meg köztük.

Hát Magda, a becsületes, tiszta lélek, hogynem mondta volna rá a boldog meggyőztetés hangján: elhiszem —

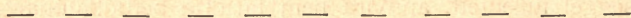
— Most pedig — ne mondjon nekem semmit, nem kérdezek semmit Magda. Itt az arczképe: ha nem igaz, amit ráírt, ha megbánta, amit rajta ígér — vegye vissza ezt a kötelezvénnyt... én soha se fogom reá emlékeztetni.

Es kezébe adta a képet, melyről Magda hűledezve olvasta a magáénak ismert írást: szeretem magát Béla és ha megkér, hozzá megyek feleségül.

Egyik kezével eltakarta a szemét, a piruló homlokát, a másikkal — visszanyújtotta Bélának a képet. Béla elvonta a homlokról a kezét s tekintetével belemélyedt a szemekbe. Nem lehetett titkolni: könnyek csillogtak ott, ezuttal a boldogság könnyüi; a szép fej aztán önként hajolt a férfi vállára.

Ez pedig hősieen legyőzi a szivét: nem pecsételi meg az eljegyzésüket egy csókkal. Gyöngéden simítja meg az önfeledt leány homlokát és megcsókolja — a kezét.

— Most megyek anyámért. Készüljön édes! jön velünk — anyámhoz, aki mától fogva a magáé is. A jegyesemnek ott a helye, ő mellette, amig feleségemmé lesz...

... »Az az asszony« pedig még aznap végig nézte a zsalu mögül, a két kisirt szemével, mikor az öreg Poótsné fényes nappal, a tulajdon kocsiján házába viszi Zajzon Magdát... A kocsis mellett egy ládácska van, a Magda legszükségesebb holmijával, az öreg urnő ölében pedig az itthon levő Zajzonkák legkisebbike: a négy esztendő's Terka, akitől Magda nem akart, nem birt megválni.

Az az asszony ekkor bezárkózott a szobájába: tombolt, őrjöngött és átkozódott. Átkozta Magdát, azután Bélát, végül önmagát — sőt a szegény, mindenkiben ártatlan Poóts mamát is — — de leginkább átkozta azt a szemeten szedett és sajátkezűleg elvetett konkolyt, amelyből — isten különös csodatételével — tiszta buza kelt ki... az ő romlására

Mert bizony, bizony mondom: nem így, nem ezt akarta ő...

Uj élet.

És Magda ott él most a Poótsék tiszta, szép, nagy kőházában; jólétben, kényelemben és szeretettől környezve.

A helyét, az apai háznál — a Poótsné kértére — Rózsi néni tölti be, ki az anyahelyettes hálátlan szerepkörét évek óta kiváló passzióval és önzetlenül kultiválja, valahol csak arra alkalom nyílik. Mert hisz azt az ártatlan kedvtelését csak nem lehet önzésnek nevezni, hogy mikor a felebaráti könyörület révén alkalma nyílik egy-két ellenőrizetlen pillantást vetni idegen háztűz titkaiba, Rózsi néni ezt az alkalmat nem szalasztja el s amit lát, hall, nem hagyja meddőn, hanem megtermékenyíti fantáziájával s az így fölszaporított becses anyagot zseniálisan használja föl kuglófos kávéuzsonnái sokaktól irigyelt, mindenekelőtt elismert renomméjának gyarapítására.

Ez a magasabb erkölcsi szempont ad neki erőt, kitartást, most is, hogy napestig elvesződjék a Zajzonék buta kis paraszt szolgájával, meg a vásott fiukkal és panasz nélkül állja a nagy lányt játszó Eszti fitymáló föl sem vevését. Zajzonnal

magával édes kevés a dolga, azt alig is látja a háznál. Megy az a magaválasztotta lejtőn, amely rohamosan viszi az elzúllás felé.

... Magdának Poóts mama a fia szobáját rendezte be fehéren, illatosan, leányosan. Béla meg lent lakik a megőszlött kertben a »kis házban« könyveivel, czimbalmával, meg a Magduska arczképével s a napnak azt a jókora részét, amit annak eleven másával nem tölthet, ott tölti el — *tanulással.*

Igenis, tanulással. Készül a szigorlatra; ezuttal komolyan és becsületesen. Amire három hosszú éven keresztül kevés volt az anyai reménykedés és könyhullatás, arra rábirta a szeretet leány szemének egyetlen pillantása, amelylyel óhajtását kifejezte. És úgy állapodtak meg egymás között, hogy csak ha tul lesz a szigorlaton és kezében a diploma, akkor — már mint okleveles doktor — vezeti oltár elé a menyasszonyát.

Addig pedig hallgatag megegyezéssel, önkényt formálódott ki bizonyos házirend közöttük, mely megszabta kinek-kinek a helyét és teendőjét napestig.

Magda, mindjárt kezdetben, levette az öreg asszony vállairól a háztartás terhét, s míg Béla tanulásba mélyedten görnyedt a kerti ház asztalánál, addig a leány úgy járt-kelt, szorgoskodott a konyhán, pinczében, kamarában, mintha világéletében ott lett és azt művelte volna.

Az öreg Poótsné szive pedig repesett a büszkeségtől: hogy a fia tanul, hogy mégis csak »megéri a diplomáját;« a boldogságtól: hogy lesz neki már menyje is — és *milyen* menyje! tüzről-pattant, dolgos, tiszta: igazi magyar asszony lesz az; azonfelül még szép is és okos, jókedvű és — egészséges! — S úgy titkon máris elképzelte magának azt a piros-pozsgás kis unokát, melyet ez az épvérű fiatal teremtés majdan az ő öreg két karjára fektet . . .

Addig is édes illuziót varázsolt a szívébe a kis Teri ezüstös kaczagása, melytől úgy megelevenedett az eddig csöndes háztáj. Terike, ki az első percztől fogva bizalmas barátságot kötött a házi czirmossal és a Pagát kutyával — megtisztelve őket a Manyó és Trombás névvel — a »nagymama« leirhatatlan mulatságára, folyton ezeket nevelte, pólyázta, becézgette s közben locsogott, kérdezgetett százfélét egy szuszra, ha felelt rá valaki, ha nem — szóval gyönyörűen elvoltak egymással.

Délben persze összekerültek mind az ebédlőasztalnál; ebéd után pedig együtt maradtak egy órácskát — hármasban: Magda, Béla és Terike.

Ez a hatszemközt való egy órácska, melyet a jószágos Poóts mama a megszokott sziesztának szentelt s néha másfél órára is kinyújtott — ez volt tulajdonkép a szerelmesek bizalmas négyszemközött-je.

A gyermek ott tötyögött ilyenkor körülöttük; összehordta a háznál található valamennyi diván-

párnát a szőnyegre, fantasztikus otthont rögtönzött magának belőlük, melynek közepén ülve, a bepólyázott zsámolyt addig-addig altatta, ringatva, dudolgatva, míg többnyire maga magát dudolta álomba s fejecskejét a legközelebbi párnára hajtva, édes szuszogással aludta a jóllakott és játékban elfáradt egészséges gyermek üdítő álmát.

Ifju és leány azalatt suttogott a jövőről, a közös, édes jövőről — mely már a küszöbön van, amelylyel, erős hitük szerint, a sors tartozott nekik — ezernyi ragyogó szinnel festve ki azt. Beszéltek a multról is: Magda néma szerelméről, mikor az csak lemondásból, titkolt könnyekből táplálkozott; csak a féltés gyötrelmeiről nem beszéltek, melyeket a büszke leány még reménytelennek hitt szerelménél is jobban takargatott.

És élvezték a jelenjüket, a maga mindent rózsás fénybe borító sejtelmes boldogságával, azzal a felejtethetlen, soha vissza nem varázsolható és semmi más érzéssel össze nem hasonlítható mennyei mámmal, ami a jegybenjárás ideje alatt a szívet betölti — a leányét, aki testben-lélekben tiszta, még inkább, mint a pozitív tudásu férfiét. Mert azt a salak nélkül való fölmagasztosulást, a mely bálványában hisz vakon, a fanatizmusig, amely a lelket minden nemesre, jóra, a szívet az önfeláldozásig menő odaadásra kristályosítja ki, azt a férfi — legyen az bár a legboldogabb szerelmes vőlegény, csaknem oly kevésbé érti s érezheti, mint a mai

századvégi félszüzeknek a sivár *tudás* cynizmusában megfonnyadt, zománczát vesztett lelkülete.

... Csak két nevet kerültek beszélgetéseikben következetesen: a Cseténé nevét és a Magda anyját.

Magdának ösztönszerű gyöngédség, kimélet, talán egy kis leányos félsz is sugta ezt a diszkrét agyonhallgatást. Vagy talán a veleszületett tisztaság érzete zárta le ajkát, hogy jegyesét a volt szeretőjére s ezzel kapcsolatosan a röstelni való multjára emlékezni ne kényszerítse.

Poóts Béla meg tudatosan került minden vonatkozást, ami Magdát anyjára emlékeztette volna. Sokkal féltettebb volt előtte ez a csak most visszanyert, alig megerősödött egészség, hogysem azt egy meggondolatlan kérdéssel, vagy akár czélzással is kockáztatni merje.

Pedig — a szoros összeköttetést tekintve, amelybe a Zajzon családdal lépni már csak rövid idő választotta el — ez az érdeklődés épen nem lett volna jogosulatlan. Magában nem egyszer tűnődött azon az érthetetlen viszonyon, melyben az anya leányával állott és azon is, hogy Zajzonné, mióta eltávozott, életjelt sem adott magáról. Sem levél, sem hir nem érkezett tőle senkihez, a — családjához sem. És Béla anyja se tudott többet a sorsáról, mint amennyit a bucsu alkalmával maga a szerencsétlen asszony vallani jónak látott.

Az emberek különben lassankint elfeledték Zajzonnet és titokzatos eltűnését s akik nem felej-

tették el végkép, megelégedtek annyival, hogy fejüket csóválva mondogassák: szegény asszony, szegény asszony!

... De hová lett Cseténé? A Nuczi, a fess, a kaczkai jukker menyecske?

Ki látta őt hetek óta a vasárnap délelőtti miséről megfelelő diszben hazalebegni? Ki látta a molnárutczai ugynevezett korzón naponkint, merészen fölcsipett ruhával illegni-billegni?

Senki se látta; sehol se látták. Nuczit elnyelte a szalk-szent-jóbi világtörténelem...

Csupán egyszer adott életjelt, azt is csak egy rövidke levéllel, amelyben Magdát — eljegyzéséhez »szivből minden jót kívánva« — kéri, hogy vesse-nek fátyolt a multra és legyenek ismét jó barátok. Ő részéről bocsánatot kér, ha vétett s önként nyujtja békülésre a kezét, ha Magda elfogadja. Ennek jeléül veszi, ha Magda őt magát is elfogadni hajlandó: »legforróbb vágya« lévén szerencsekívánatait élőszóval ismételni.

Magda szó nélkül és fölbontatlanul adta át ezt a levelet jegyesének, a ki az ismerős kézvonások láttára olyanforma szurást érzett, mintha testét jég-hideg aczélpenge járta volna át. Arczára azonban közönyt erőltetett, elolvasta és visszaadta a levelet, csak arra kérve Magdát, hogy ő mondhatta tollba a választ.

Ez a válasz sima volt és fagyos, mint a jég-csap: »Magda köszöni a jókívánatot, nincs mit meg-

bocsátani s így haragról szó sem lehet köztük, azonban mint maga is vendége egy családnak, nincs abban a helyzetben, hogy szerénytelenség nélkül vendégeket fogadhasson magánál, főkép olyan vendégeket, akik a háznak nem bizalmas ismerősei. Egyebekben pedig sat. sat.«

Az erre következő mélységes csönd és titokzatos begubózkodás, mely Cseténé személyét és házatáját körülvette, Poóts Bélát érthetetlen nyugtalanságba ejtette.

Nem ilyennek ismerte ő ezt az asszonyt s el nem tudta hinni, hogy az a maga dezentor rabszolgájáról így, egyszerre, minden affront és megtorlás nélkül tudjon lemondani.

Már maga a levél békülékeny hangja gyanusnak tetszett; ez a nagy ellapulás pedig — amely aligha egyéb, mint a ragadozók ismert mesterfogása : *reculer pour mieux soter* — ez már valósággal aggasztotta.

Az az asszony okvetetlen készül valamire titkon, — hogy mire, el se tudta képzelni, — de azt erősen hitte, csaknem bizonyosra vette, hogy csupán az alkalomra les, hogy a remeteség álarczát levetve, valami módon akcióba lépjen.

Csak egy fegyvert tudott kezében, melylyel bosszuját szolgálhatja: a botrány előidézését és ettől jegyesét megóvni volt legfőbb gondja és igyekezete.

És Béla résen is állt kezdettől fogva. Magdát soha, sehova egyedül, még a küszöbig se hagyta

menni, sőt a délutáni látogatásokat is a régi otthonába — miket a lány egy nap se mulasztott volna el — mindig kocsin és mindig Poóts mama kíséretében kellett megtennie.

Az öreg urnő nem épen fáradság nélkül, de készséggel vette ki magát a megszokott otthonülés rendjéből s egyszerre mindennapos kocsikázó jelensége lett a városnak a leendő Poótsnéval — nem minden hiúság nélkül való különben, mert bizony mi tagadás, hízelt neki, hogy az annak idejében maga is a *szép* melléknévnek örvendő öreg Poótsné ilyen méltó utódot mutathat be a világnak.

Hamar, az isten szerelmeért . . .

Hogy mennyi idő telt így el, nem tudnám pontosan megmondani, talán ők maguk se tudták.

Boldogok voltak — röpiült az idő.

Béla tanult és elkészült; de elkészült azonközben a kelengye is, melyet Poóts mama titokban rendelt meg a fővárosban a leendő Poótsné számára.

Már alig volt egyéb hátra a menyegzőig, mint a szigorlattal végezni. Végre a határnap is ki volt erre tűzve s Poóts Béla utra készen bucsuzkodott anyjától, menyasszonyától.

Kikisérték a pályaházhoz mindketten és rövid, mondhatnám vig bucsuval eresztették utnak a leendő doktort. Magda tréfásan így travesztálta a spártai anya mondatát — persze a diplomára czélozva:

— Vagy vele, vagy — nélküle, de okvetetlen haza jöjjön édes! . . .

Harmadikat csöngettek — Béla fölugrott a kupéjába, kihajolt az induló vonat ablakán, s kalapját lengetve még egyszer, utoljára visszakönyörgött:

— Édes anyám; vigyázzon Magdára . . .

... Másnap borus, nedves novemberi napra virradt. Sűrű, hideg eső szitált alá a szennyes szűrkébe burkolt égboltról. Az emberek esernyő alatt, — illetve lucskosan — kedvetlenül és dideregve czammogtak a habarcsban, vagy a kisvárosi »pallók« kátyuit kerülgetve.

Ugy alkonyat táján Magda, meleg bundácskájába burkoltan, egyedül ült a zárt kocsi hátsó ülésén, szemben vele a szobalány, hogy az apai házhoz a rendes napi látogatásra elkísérje.

Az öreg urnő a pályaház léghuzatos folyosóján áthült tegnap s erős torokfájással otthon kellett maradnia; Magda nem akarta magára hagyni kedves betegét.

— Menj csak, menj édes leányom, nézz a gyerekek után, biztatta a jó öreg, nekem nincs olyan bajom, hogy ápolóra volna szükség — neked meg mi bajod eshetne az üveges hintóban? Nagyobb biztonság okáért ültessd bele a Marcsát is.

... Otthon Magda mindég talált tenni-venni, rendezgetni valót a ház körül.

Rendbe szedte a szekrényeket, átnézte a gyerekek meg az apja fehérneműjét, a javítani valókat magával vitte, kikérdezte a fiukat apró szükségleteikre nézve, megbeszélte Rózsi nénivel a háztartás ügyét-baját, szóval nem szünt meg gondviselője lenni övéinek a távolból sem.

Most, hogy megjött, a gyerekeket Rózsi nénével meg a kis szolgálóval együtt, egy rakáson találta

a hátulsó szobában, mint mindég, mióta a hideg napok beálltak, mert az első szobát — takarékoságból — nem fűtötték.

Kis ideig velük volt Magda, aztán bement egyedül a fűtetlen szobába, gyertyát gyújtott s a szekrény ajtót kinyitva, válogatta és félrerakta az elviendő javítani valókat, csöndesen dudolgatva közben. Egészen belemelegedett a munkába, mikor könnyű neszelést hall az ajtókilincsen: jőjjön, jőjjön Marcsa! szólott kifelé. Az ajtónyílás halk zajára visszafordul és — Marcsa helyett a Cseténé frurus szőke fejét látja a nyitott résen bekandikálni.

Dobbanó szívvvel, tágra nyílt szemekkel mered a látományra . . . perczig azt hiszi: káprázat az. Csak mikor a jövevény édeskés, fuvolázó hangja a fülébe csendül, győződik meg, hogy amit lát, husból és vérből levő eleven valóság. Elhalványult, s megborzongott, mintha fagyos szél érte volna arcát.

— Szabad, édeském? kapok audienciát?

Magda csak állt dermedten, mint az anakon-dától megigézett madárka.

— Ah, hát még mindég haragos a cziczám? Egy menyasszony! egy *boldog* menyasszony! — aki engesztelhetetlen . . . Rosszul áll neki, mondhatom . . . Ugy-e, badar beszéd, drágám? — és beugrott az ajtón, egyenest a Magda nyakába és megölelte, megcsókolta.

A leány újból megrázkódott erre az utált érintésre s szorongva kérdezte:

— Mit kívánsz tőlem Nina? Lásd, csak magam vagyok — —

Az utóbbi mondás úgy hangzott, mint egy könyörgés — kiméletért. Nuczi megértette és mosolygott... fölfont ajakkal, hogy hegyes fehér foga, piros inye látszott, mint egy vicsorgó tigris-macskáé.

— Tudom szivecském; hisz erre lesek már egynehány hét óta. Beszédem van veled, fontos pedig! és — jól megértsd — a saját érdekedben.

Benyult a köpenye zsebébe s egy meglehetősen nagyságu papircsomót huzva ki onnan, azt az asztalra dobta.

Levelek voltak. De mielőtt a rózsaszínű kötőszalagot föloldhatta volna, Magda rátette a kezét és határozott mozdulattal visszanyujtotta neki a csomagot.

— Látlak, Nina!... Azt akarod, hogy ezeket elolvassam. Hanem én meg se nézem. Tudom ki írta és kinek írta, azt is tudom, hogy miről. Ha tán van benne olyan, amit még nem tudnék, úgy az bizonyosan nem is nekem való s mint a többi, a multra vonatkozik, melyet nincs jogom kutatni és együtt és összevéve meg is bocsátottam már — *neki*... régen.

Nem tartotta méltónak ezt a teremtest, hogy a Béla drága nevét kiejtse előtte.

— Ugy?... kérdezte az asszony torz mosollyal. Igazad van. A férfinak meg van engedve, hogy két asszonyt sőt akárhányat is bolondítson — egyi-

ket a másik *után*; de hogy olyan fejedelmi büszke leány, mint te!... te, Zajzon Magda, meg tudod bocsátani a vőlegényednek, hogy *egy azon* időben bolondított téged s egy másik szerencsétlent — —

— Hazudsz! vág a szavába Magda elfehérült ajakkal, egész testében remegve.

— Esküszöm, hogy nem... bebizonyítom! csak ezt a két írást olvasd el, s ha hazudtam, vágd az arczomba és nevezz... aminek akarsz.

És odanyujtott két darab papírt.

A leány görcsös mozdulattal, mohón ragadta magához.

Az egyik az a cigarett papír volt, amely a Magda vallomásának hű lenyomatát szivta magába. A leány egy tekintetre fölismerte rajta a keze írását.

— »Szeretem magát Béla, s ha megkér hozzá megyek feleségül«... tagolta dermedt ajakkal.

A másik papír az a levél volt, amelyet ama végzetes csónakázás napján irt Béla — Ninának.

Dátuma pedig — szeptember 23, *mint amazé!*...

... Hang nem jött torkából a leánynak, csak reszkető ajkai mozogtak el-elfulladva, amint magában a rettentő levelet olvasta:

»Tanulok Nuczi! anyám forró vágyát betöltöm. El vagyok erre tökéelve, végre igazán és komolyan! Rövid időn diplomás ember leszek. Bezárkozom a szobámba, nekidülök a könyveknek s a lábam se teszem ki, míg el nem készültem. — Még *oda* se megyek! Az a szegény teremtés már ma-holnap úgy

is ellehet az én kezelésem nélkül, — amibe, köztünk mondva — kissé bele is fáradtam.« — — —

Zokogásszerű mély nyögés tört ki a leány kebléből, keze lehangyatlott egy pillanatra . . . majd óriási erővel legyőzve önmagát, folytatta, amint következett :

»Aztán, ha kellőleg elkészültem, megyek föl Pestre, leteszem a szigorlatot, haza jövök a diplomámmal, hogy itthon vegyem hasznát és — — a többit miért is mondjam? . . . a maga szivecskéje úgy is kitalálja az enyémnek legforróbb óhajtasát« — —

. . . Mikor a levél végére ért, a régi viruló Magda nem volt többé! csak a jégvihar halálos pusztítása a teljes pompában diszlő tavasz fölött.

Ez az ifjusága virágában letarolt arcz beesett szemü, hamuszinre vált halotté, hogy az az asszony, mikor ránézett, megborzadott a tulajdon művétől.

— Add vissza a leveleket . . .

— Nem adom vissza — — menj!

És ellenállhatatlan fenséggel mutatott felemelt jobbjaival az ajtó felé. Amaz siró hangon kezdte:

— Magda! . . . Magda, bocsáss meg legalább . . .

— Menj!

És az — ment.

— — — — —
 . . . Magda fekszik a földön — vérében. Keresztül lőtt melle zihál még.

Kezében az apja pisztolya, melyet az imént vett le a falról.

A szobaleány találta így, aki a várakozást elunva, mintegy félóra múlva benyitott, hogy figyelmeztesse őt a hazatérésre. Iszonyut sikoltva rohant ki a lány s a kocsiba vetve magát, hajtatott haza az öreg urnőhöz, ki csöndesen szunyókált az alkony homályában, minden bevezetés nélkül és már az ajtóból kiáltva feléje brutálisan:

— Hamar, az isten szerelmeért! Magda kisaszszony agyonlőtte magát. — —

Nem! . . .

»Jőjj azonnal, Magda nagy beteg — Zajzon.«

Ezt mondja a szükszavu sürgöny, mely este a lakásán várja Bélát a fővárosban.

Negyedóra mulva már a pályaházban van.

Kábultan, révedezve ödöng; néz, de nem lát, vár és nem tudja mit. Az indulást jelző csöngetést várja öntudatlanul; közben álmkórosan mozog, járkel; látszik egész valóján, hogy nem érti át, tán nem is hiszi, ami most vele történik.

. . . Hogy ő most megy vissza, oda, ahonnan eljött — tegnap; itt hagy mindent, amiért jött: a holnapra kitűzött rigorozumot, a sóvárgott diplomát a bevásárlásait — mindent, mindent és rohan haza. . . miért? Hogy Magda nagy beteg!

. . . Képtelenség! . . .

. . . Előtte van a délczeg alakja, a viruló édes arcza, amint a robogó vonat után mosolyogva és kendőcskéjét lobogtatva bucsut integet: az épség, a virágzó egészség megtestesülve — — tegnap még!

. . . És ezt a remeket lássa ő viszont letörötten, most, alig huszonnégy óra multán! . . . Képtelen-

ség — — rossz tréfa. De hisz az apja neve áll a sürgönyön . . . mindegy! misztifikáció . . . Talán Nuczi? . . . ő az! Az ő tehetetlen dühének, asszonyos, gyáva bosszujának idétlen szülötte az a sürgöny — oh istenem, add, hogy úgy legyen! . . .

Most beleütődik valaki. Fölnéz, egy fiatal ember áll előtte. Ismerős valahonnan, látta valamikor . . . régente; az rögtön megismeri őt, köszön; most már neki is eszébe villan: Zajzon Kelemen az, a Magda évek előtt idegenbe szakadt legidősebb fivére, azóta megemberedve, meg is bajszosodva.

Noha régen nem találkoztak, ismerték egymást a Magda leveleiből és Kelemen tudta, hogy a huga jegyesével szorít kezét.

— Te is utazol? — kérdi Poóts, hogy valamit mondjon.

— Ugy látszik, hogy együtt megyünk, felelt az szomorúan s egy papírlapot mutatott fel. Telegramm az is, szakasztott mása a Béláénak: »Jójj azonnal, Magda nagy beteg. — Zajzon.«

— Hát igaz! . . . suttogja Poóts rekedten.

— — — — —

Az őszi hajnalszürkület vastag ködében érkeztek meg a kis városba.

Kocsira ültek s hajtottak, elébb a Poóts házához, mert hisz ott hitték Magdát találni. Ám az öreg Poótsné fekszik ott csupán — kit a szörnyű hír lesujtott — szélhüdötten. Az orvos mellette van. Béla és Kelemen a cselédektől hallják, ami történt és vágtnak Zajzonékhoz.

Oda érve az utczaajtóban a távozó orvossal találkoznak. Megismeri Bélát s kezét erősen szorítva, ennyit mond:

— Legyen férfi . . . csak perczei vannak már. Az nem felel, rohan.

Itt világos és nyitva minden: az udvar, a pitar, az első a hátulsó szoba. Emberek jönnek-mennek, lábhegyen, asszonyok sutognak, gyerekek virrasztanak szepegve, — nem pihen senki.

. . . De mégis. Egy lehunyt szemű, fehér márványszobor, hosszan elnyulva az ágyon: Magda.

Az ágy mellett áll valaki. Egy kővé dermedt mozdulatlan férfi, kulcsolt kezekkel s a fehér szobor arczára tapadó zavaros tekintettel: a megtört apa, — Zajzon Ábrahám.

Az ajtó-nyitásra a márványszobor fölemeli pilláit s szemeit a belépőkre szegzi. Az egyik egy szökéssel mellette van már s ott roskad össze szívtépő zokogással:

— Miért . . . ó jaj, jaj, miért tetted ezt velem? . . . majd szilajan fölugrik: Nem! nem lehet . . . Magda, nem szabad! érted? megtiltom én, én! hát nem ismeresz? én, Bélád . . . megmentelek!!

És rátette a kezét.

A halódó leány arczán még egyszer lobbott vet a kialvóban levő élet lángja. Szemében a vád és ítélet, a hangja keményen csengő, előre nyujtott jobbja nem remeg:

— *Meg akarok halni* — — menj! . . .

Ellenállhatatlan, földöntuli fenség nyilvánult e kijelentésben, mely *parancs* volt. Béla görnyedten, alázatosan, panasz nélkül és csaknem tudtán kívül — engedelmeskedik.

A küszöbnél megáll. Mint a halálra ítélt, ki az utolsó pillanatban is kegyelmet remél, leirhatatlanul esdő, kétségbeesett tekintettel néz a haldokló arczára: Magda! szólítja még egyszer elcsukló hangon — — ám a pillák már ismét lezárultak s a dermedt vonások titokzatos nyugalma nem árul el semmit: sem vádat, sem bocsánatot.

A férfi megroskad; erőszakkal tépi el tekintetét róla s kezét fejére kulcsolva, mély, zokogó nyögéssel kitámolyog.

— Zárd be az ajtót testvér... suttogja a lány,
— maradjunk mi hárman — mig én — — elmegyek...

Kelemen szót fogad; bezárja kulccsal; aztán ő és apja oda borul a letört virágra.

... Omló könyük összevegyül a leány arczán lassan alápergő könnyekkel.

Apja ősz fejét hidegülő két kezébe fogja Magda és nézi hosszan, végtelen szerető fájdalommal.

— Becsületes ősz fejem te... susogja alig hallhatólag — s a vénhedt homlokra csókot lehel; majd hozzá teszi: Testvér! reád hagyom... hisz már csak te magad — — s itt hangja hörgésbe fullad.

... Hallgattak.

... Odakint virrad; a lámpa fénye halványodik, fehéredik... A szobában mélységes csönd...

a leány keble alig-alig emelkedik már — csak a két férfi erőszakosan elfojtott zokogása csuklott fel olykor.

Egyszerre megzörren az ajtó kívülről. Kétségbeesés vad, sikoltó hangja metszi át a némaságot:

— Magdám! leányom!... eresszetek, bocsásatok hozzá!... én vagyok, én én! Ó ne halj meg!... ne halj meg addig, míg meg nem bocsátottál — anyádnak.

Ő is hirt vett, ő is eljött... az anya — valahonnan.

— Bebocsássam? kérdezte habozva az ifju Zajzon.

A tágra nyílt szemekben iszonyat, a hangban undor, amint a halódó végső erővel felül s ökölbe szorított két keze szilaj, tiltó mozdulattal hátra csapódik:

— Nem!...

... Ez a szó fagyott a kékülő ajakra. Földi vádra, bocsánatra többé nem nyílt az — — soha.

... És a nap utat tört magának a szín és fény nélkül való köd sivár szürkességén. Fehér fényét pazarul hinti a fehér ágyon örök álmát alvó fehér leányra...

... Ebben a káprázatos, tündöklő fehérségben, ki venné észre azt a maréknyi fekete papirhamut, mely a padlón lomhán ide-oda imbolyogva hordozza magával ennek a lilomragyogásnak a sir éjjelébe hanyatló titkát?...

Megsiratták és eltemették, de feledni sokáig nem tudták az öngyilkos szép menyasszonyt. A kisvárosiak nincsenek bővében a szenzációs eseményeknek, megbecsülik, jól kihasználják azokat. A szalkszentjóbiak napokat, heteket töltöttek hozzávetésekben, találgatásokban — mindhiába! Nem értette és meg nem fejthette senki a maga választotta szörnyü végét ennek a virágzó élete hajnalán, boldogsága küszöbén álló leánynak. Válasz nélkül maradt ez a százszor, ezerszer megújuló kérdés: *Miért?*

... Azt az asszonyt akkor este nem látta bemenni senki Zajzonékhoz, sem kijönni onnan. Lop-pal osont be és ki is, mint a tolvaj; s mint az apró gonosztevőt, aki csak lopni indult, őt magát is iszony-nyal töltötte a lelkére tapadó, akaratlanul elkövetett gyilkossága.

És nincs joga senkinek kétségbevonni, hogy az iszonyatnak az a feljajdulása s a könyzápor, amiben kitört a megrendítő hír hallattára, abban a pillanatban igaz és őszinte volt...

... A raktárból a legpompásabb érczkoporsót küldte el a »kedves halottnak«; a temetésen senki se volt mélyebb gyászban, mint ő — és senki se fuldoklott olyan szivrepesztő, mondhatnám őrzöngő zokogással.

... Tubarózsa koszorujának széles fehér szalagján pedig ragyogó betűkkel volt kirakva:

»Felejtethetlen barátnőmnek.

Vigasztalhatatlan — Ninád,«

»Itélje el, aki tudja« . . .

Három éve, hogy a szalkszentjóbi temetőben, télen-nyáron virágos sirhant alatt pihen a boldogtalan Magda.

Egy botra támaszkodó, reszketős fejű öreg asszony, meg egy hét-nyolcz éves leányka látogatja a sirját hűségesen és borítja azt el az emlékezés virágaival.

Ez az öreg asszony Poóts Ferenczné, a mindeképpen vigasztalhatatlan anyja, aki a lent porladó leánynyal nemcsak menyét vesztette és siratja, hanem a tulajdon élő fiát is.

. . . Poóts Béla a jegyese temetése után, két, vagy három hónapon át, teljes lethargiában tengődött s magába zárkózottan, emlékeinek, tépelődéseinek élt csak:

. . . Mit vétett ő annak a leánynak? . . . És vajjon vétett-e, véthetett-e? . . . Nem! Igaz volt, hű volt, gondolatban sem csalta, mióta megmondta neki, hogy szereti — a *régi* pedig, az meg volt neki bocsátva — önként . . .

. . . És mégis! mégis itt hagyta őt, egy szó, egy sor nélkül, egy kényszerítés nélkül! — —

... És elüzte a halálos ágya mellől, mint egy gonosztevőt ... Irtóztató!...

Vádat, mondhatatlan, de annál keserűbb vádat érzett a halott iránt, kétségbeesetten kutatva a mentesség után.

És minél mélyebben merült a sötét talány bonczolgatásába, annál titokzatosabb homályosság terjengett azon. S ebből a homályból akarata ellen mindig egy gyászbaborult asszony szőke haja, fehér nyaka villant elébe.

Ezért pedig vádolta önmagát. Hisz az az asszony ártatlan ebben, nincs semmi része a szerencsétlenségben.

Menekülni akart a víziótól; erőszakot tett gondolat menetén, hogy elűzze órákig elgyötrődve, hogy a minduntalan visszatérő képet képzeletéből kiirtsa. Futni akart előre... de bármely órájában indult el a napnak, a templomba, vagy a temetőbe — mert máshova nem járt — e két megszentelt hely ünnepi csöndjében megint és mindig csak a gyülölt víziónak husból és vérből való eleven mása jelent meg — némán, alázatosan lehajtott fejjel: Nina, a gyászos, a vigasztalhatatlan barátnő.

Ilyenkor alig birta leküzdeni fölindulását és nem egyszer érte rajta magát, hogy ujjai görcsösen huzódnak össze: érezte, hogy meg tudná szorítani azt a karcsu, fehér nyakat — halálosan.

Végre az az érzése támadt, hogy valami láthatatlan, titokzatos szál fűzi őket egymáshoz, amely

lépteiket folyton egy irányban, egyazon cél felé vezérli. Az érzésből később rögeszme lett. És eljött az idő, hogy immár nem bírta tovább viselni e néma találkozás nyomasztó terhét és zsibbadt energiájának erőszakos fölrázásával tépte szét a »láthatatlan szálát«, kiragadva magát zsarnokhatalma bénító nyügeből.

Menekült. Anyja kérése, könnyhullatása hidegen hagyta. Elutazott — maga sem tudta hova, azt se, hogy mennyi időre. Bolyongott céltalanul, amerre a véletlen sodorta, ki tudná, meddig.

Később Budapestről irogatta a leveleit, melyekben az anyja életmódja, egészsége, körülményei iránt érdeklődik; csak magáról ir keveset, a hazatéréséről még annyit sem, a szigorlatról immár semmit — — a házasodásról! arról meg már álmodozni se mer többé a jóságos öreg Poótsné.

... Most is ott tipeg a kedves, ezüstös fejű matróna, csakhogy sokkal roskadtabban, ahol először láttuk őt: a virágos kertjében. Nyomában, kosárkát tartva kezében, az ő kifosztott, magányos élete egyetlen vigasztalása, öröme, gyönyörűsége, a hét esztendő Zájzon Terka, akit magánál tartott, mint a Magda örökét.

És szedik és rakják kosárba a késő őszi utolsó virágait — a temető számára...

Noha nem vár vendéget, az agg urnő szeme minduntalan az utczaajtóra téved s tán nem is tud róla, hogy időnkint föl-fölsóhajtvá suttog magá-

ban: ha most jönne . . . ha betoppanna! . . . istenem! csak még egyszer életemben . . .

És nyílik az ajtó. Egy sugár, délczeg ifju lép be rajta. Az anya szive nagyot dobban — aztán elcsöndesül: nem a fia . . . valaki más.

A nyomában lépegető Teri megfordul és gyors iramodással veti magát a jövevény nyakába:

— Kelemen! kicsikém . . . bácsikám! . . .

Ő volt — Zajzon Kelemen.

Kezet csókolt Poóts néninek, aztán leültek a kerti padra; az ifju az örvendező kis lányt térde közé fogta s az öreg asszony kérdezgetéseitől megmegszakitva, beszélni kezdte az élete sorát, attól fogva, hogy elszakadt a szülei háztól.

Elmondta a küzdelmeket, amelyekkel saját erejéből föntartotta magát a főváros ezer bűnnel, nyomorral telített levegőjében. Nappal órákat adott, irodában dolgozott, éjjel — sokszor estétől reggelig — tanult. Most, valahára végzett, meg is házasodott. Dolgos, szerény jó asszony a felesége, akinek van is némi hozománya, s im azért jött haza, hogy itt gyógyszerért nyitva, megtelepedjék.

— Szegény apám! — így folytatja — ha megérhette volna . . . most magamhoz vehetném, ápolnám, tán ki is gyógyitanám szörnyű bajából, az ivásból . . . nem adta volna ki a becsületes lelkét idegenben — az örültek házában.

— Szerencsétlen, szánandó volt ő is, de — még szánandóbb az a boldogtalan, az a mártír.

— Melyik, néném?

— A szegény anyád . . . Mi lett belőle? hírét se hallottam a . . . temetés óta. Ugy itt hagytatok, úgy elszármaztatok mind!

A fiu arcza kinosan összehúzódik; a hangja szárazan zörög, mikor mondja:

— Poóts néni! nekem nincs anyám — már régen . . .

— Az is meghalt?!

— Nekem meg, de — menj csak játszani, hugocskám lelkem — de másnak föltámadt . . .

— Nem értelek, öcsém . . . tán csak nem — —

Amaz egyet nyel, mintha valami keserű akadt volna a torkán s csak azután mormogja:

— Férjhez ment.

— Mi . . . micsoda? . . . férjhez? az?! . . . Az a megviselt, elnyomorodott portéka? . . . Seregeknek ura, el ne hagyj! — No, de hát ő bizonyosan tudta, hogy mit cselekszik, meg hogy miért cselekszi . . . A jó isten kárpótlással is tartozott neki — eleget szenvedett.

— Eleget!? Hát ha az örök tűzre jut, meg-szenved-e eléggé azért a büneért, hogy egy családot tönkre tett, egy becsületes, józan, munkás férfit az elzüllés útjára kergetett?

— Öcsém, öcsém! vágott közbe az agg urnő, fejét szeliden ingatva — tudod te most, hogy mit beszélsz?

— Ó, bár ne tudnám! . . . Szegény jó apám, hogy szerette! szerette még akkor is, mikor egyik

nevelőt a másik után kellett elcsapnia a háztól, hogy ne szaporodjék a száma évről-évre a — —

— Kelemen! . . .

— Poóts néni! nem mondtam soha senkinek, de most tudjon meg mindent, mert megfojt a keserűség, hogy mindig, mindenki csak az asszonyt szánja s az apám a rossz, az iszákos, az elvetemült, aki pedig, mikor már nem szerethette többé azt a teremtest, még akkor is megtűrte, mert szeretett *minket* . . . engem, meg Magdát és nem akart megfosztani anyánktól. Ő maga szegény aztán vigasztalódott — ahogy tudott: borba, tivornyába próbálta ölni a bánatát. Ítélje el ezért aki tudja . . . én nem ítélem!

— Szegény ember, szegény szerencsétlen!

— Ugy-e, Poóts néni. De hadd mondjam tovább. Utoljára Benya József került a házhoz, ez a rutak rútja, ez a buta, faragatlan tót. Az apám egy ideig meg volt nyugodva: no, hál' isten! legalább vége van a sornak. És — nem volt vége! Én már akkor idegenbe mentem, mert nem volt maradásom az apai háznál — miért? — mert tudtam, láttam mindent és nem birtam hallgatva nézni az apám szégyenét . . . Hanem, még ez is mind semmi. Hallgassa meg a Magda betegségének a történetét: egy este, mikor nagy vacsora volt a házunknál, a semmirevaló tót, aki régóta sóvár szemmekkel nézte az én viruló, szép hugomat — annyira vetemedett, hogy megcsókolta. A leány ezért fölháborodásában pofon ütötte. Anyám — oh! hogy annak kell neveznem — kitalálta, hogy

mi történt, ott, helyben elájult s másnap vak, féltő dühében neki rontott a leánynak, aztán pedig apámnál vádolta be, hogy Magda magába bolondította a tótot: az ő kaczérsága vette el az eszét Benyának; s ez a nyomorult maga is így védekezett! Szegény hugom akkor kapta meg az első ideggörcs-rohamot.

Poótsné a könyeit törülte:

— Oh én Magdám, tisztaságos szép gyermek!...

— Az édes apám — folytatta Kelemen — ismerte a leányát jól — de a feleségét is! Tudta, hogy ez a kettő, a történetek után, egy föld alatt nem élhet, s természetes, hogy az asszonyt üzte el — Benyástól. És most, nyárád-szikmarjai Zajzon Ábrahámnét úgy tisztelik, hogy: *Benya Józsefné*.

Öreg Poóts Ferenczné sápadtan hallgatta ezt a mesének is képtelen történetet.

— S én, hogy hittem neki! én hogy sirtam vele... Istenem, istenem, hát már soha se nő be az én szürke vén fejem lágya?... majd hozzátette: hát aztán most *azok* hogy vannak... együtt? hogy élnek?

— A régiben. Azzal a külömbséggel, hogy azelőtt Benya ur tisztította az asszony czipőit, most meg az asszony tisztítja a Benya urét. Ez pedig, köszönet fejében — *veri*.

Poótsné összecsapta a kezét.

— Veri... az asszonyt?!

— Azt. Őtet pedig az isten — vele. Verje is.

— — — — —

— Hát a gyermekek?

— A fiuk itt-amott — mesterségen; széthullottunk, mint az oldott kéve; Juliska az anyjánál. Esztit — abból nagyon szép leány lett — taníttatom a színésziskolában. Abból úgy se vált volna soha normális asszony... anyja vére.

— S te, te honnan jössz most öcsém, Kelemen?

— Budapestről, néném.

Az anya szeme fölcsillan. Mohón kérdi:

— Nem láttad a fiamat?

— Láttam többször... jó színben van, semmi baja.

És Kelemen egyébről kezd beszélni, hogy erről ne legyen kénytelen. Hisz csak nem mondhatta a szegény anyának: láttam a fiadat gyakran, sápadt, vedlett és szomorú, de nem egyedül láttam, hanem — Csete Antalnival.

Mert azzal látta.

Ám az asszony nem volt vedlett, hanem cifra, kifestett és nem is szomorú, inkább fonnyadt és unott. Egymás mellett szoktak menni, de nem karöltve, de szót se váltva, tekintetet se...

Mintha tudomásuk se volna egymás létezéséről.

Miképen? . . .

Ugy esett, hogy a Magda halála után alig két évre az öreg Csete bácsi is elköltözött az élők sorából, nem tulságos búbanatban hagyva maga után az aránylag még fiatal özvegyet, aki a boldogult szerint: fejjérnépnek ugyan fáján fejjérnép volt, de gazdasszonynak — mint a bűn.

Rövidre rá a gazdag özvegy is elköltözött — az már nem az élők sorából, csak a kisvárosból. Mondta mindenkinek, aki hallani akarta: meguntam ezt a fészket, kár nekem itt elvesztegetődni, megyek Budapestre. És meg is tette.

Alighogy ott megtelepedett, legelső gondja volt a Poóts Béla lakását kinyomozni.

Es nyomban kezdetét vette egy kitartó és raffinált ostrom. Mert szerelmi csatározások véghezvitelében ez a különben higvelejű, madáreszü asszony ritka hadvezéri talentumokkal volt fölruházva.

Előbb egy-két levélke ment, gyöngéd, részvéttel és bánattal telt; ezekben a barátságon és a saját ujkeletü gyászán kívül semmi érzelemről nem vala szó, a multról legkevésbé.

Aztán — egy »véletlen« találkozás az utcán.

Követte ezt — jó nagy időközönként — egy másik, harmadik, de csak amolyan — futólagos. Később azonban már csatlakozás is történt, a férfi elkíserte párszor egész a kapuig. Az asszony végre felhívta lakására a váltig szomorú kísérőjét »elbeszélgetni« ... aztán fölhívta még egyszer. Harmadszor már — fölment az magától.

Ez a kíséretés, föl-fölmenés idővel rendszerezette lett, és már jó ideig folyt, de szerelemről még mindig nem volt szó közöttük.

Végre, mikor a helyzet annyira érett, hogy az időt elérkezettnek látta, az asszony nagyon burkolatlan, nagyon óvatosan, — támadni kezdett: czélogatni mindkettejük magányos, örömtelen életére s hogy mindketten fiatalok még arra, hogy mindenről lemondva, ezentúl csupán gyászuknak s a múlt emlékeinek éljenek stb. stb.

Egyelőre a másik ezt nem látszott elérteni. Később azonban észrevehetően védekezni próbált: immár csak a lépcsőig kísért az asszonyt, s ott különböző ürügyek alatt elbucsuzott. Utóbb már a kíséretés is egyre ritkult. Egyszer aztán — mikor már vagy nyolcz napig hiába várt nyomaveszett lovagjára, Nuczi suggerálta magának, hogy az beteg. Nagy beteg. S a »régi barátság előjogával élve« még aznap, ugy este felé, — látogatásra toppant be a Poóts Béla muzeum-köruti csinos garçon lakásába.

Az ottománon hosszan elnyult, cigarettázó »beteg« Zola »Mouret abbé«-jával kezében, piros koczkás házi kabátban s noha meglepődve, de elég szívesen fogadta a nem várt vendéget és . . . no és aztán — hát aztán ez a küzdelem is ugy végződött, mint valamennyi küzdelem, melyben erőre egyenlőtlen felek mérkőznek: aminek történnie kellett — megtörtént . . . Az a két erős, tiszta leánykéz, mely egykor kiragadta az örvény sodrából a férfit, régen ott porlad a szentjóbi temető hantjai alatt s ez a jó és rossz befolyásra egyiránt fogékony lélek így magára hagyatva menthetetlenül merült alá.

. . . Most együtt élnek. Közös a fedél s a háztartás is, mely — melleleg mondvá — méltó folytatása a hajdani Nuczi-félének.

Nuczi asszony — ha változott — csupán annyiban változott, hogy fejérnépnek immár nem olyan *fáin* többé; egyebekben egészen a régi, azaz: gazdasszonynak — *mint a bűn*; ezenkívül csak oly üres, fölületes, fecsegő, léha divatbáb, aki volt, igaz érzésre, komolyságra képtelen, minden iránt, ami saját becses *én*-je érdek körén kívül esik — teljesen közönyös.

Az életrendje pedig megfelel az eszejárásának: tisztára megállapíthatatlan. Olykor lefekszik esti hat órakor s csak másnap délre kell föl; máskor délben fekszik és éjfélkor kel. Közben: jön, megy, piperészkedik, locsog fecseg, nevet vagy sir — minden kimutatható ok nélkül. *Csak!* ezt szokja rövi-

desen odavetni, ha valakinek netán eszébe jut a tettei rugója iránt érdeklődni.

Él a semminek, semmiért, a semmiben: — valamint a légy, mely a székről az ágyra, ágyról a tükörre, onnan az ablakba, meg visszaröpül és senki, — ő maga sem tudja: miért? (ha beszélni tudna, az is azt mondaná: csak).

Ez Nuczi.

Poóts Bélát — ha mindezt eddig nem tudta volna így, az együttélés, mely föltárja a testi-lelki kendőzgetés titkait, megtanította rá.

Az illúzió utolsó foszlánya is elszállott rövid időn — örökre.

Még a szerelmében se tud hinni többé ennek a néembernek: ami hozzáköti eltéphetetlen szálakkal, az immár valami vad, hiszterikus makacsság, mely tulteszi magát minden tekinteten, elfogad minden helyzetet, tűr bántalmat, megalázást, — hogy a végén elmondhassa:

— *Csak azért is!*

S a férfi ráunt rég . . . rég és halálosan.

És kétségbeejt a saját hitványsága, térfiatlan gyávasága, hogy ezt a szégyenletes lánczot vonszolja, mint a gályák nyomorultja a magáét és nincs erkölcsi ereje, hogy széjjel tépje — — nincs és nem is lehet.

A szerelmi gorillaharczok kifogyhatatlan arzenáljában az asszonyok fegyverei között nem utolsó helyet foglal el a köny, meg az ájulás. Özvegy Cseténé

asszonyom is rendelkezik ezekkel bőven. Ám ezen fölül még meg van a maga nem mindennapi különlegessége: a *katasztrófásdi* t. i. — más szóval: az öngyilkossági kísérletek ügyes inscenálása — (lásd a tiszaparti jelenetet.)

Az ilyfajta jelenetek jóformán napirenden vannak. Az ok: féltékenykedés, — nem is minden alap nélkül való. Poóts azt az idejét, amit a kártyától és házi zsarnokától elszakíthat olcsó szerelemek hajszolásával szokta betölteni.

Az asszony tudja ezt és félti a kedvesét, vagy úgy tesz, mintha féltené. S ha a férfi, a végletekig sodortatva, elszánja magát — ki tudná, hanyadszor — »mindegy, történjék bármi, de ennek végét szakítja«, akkor: jövel köny, ájulás! utána morfin, kokain, kloroform, gyufaoldat, fogcsöppek és mit tudom még hány ily halált hozó eszköz, melyeknek segítségével — a soha el nem tévesztett céltudatos adagolás révén Nuczi — meglepő eredményeket tud fölmutatni.

És Poóts, a lágyszivü, noha doktor volna — anyjától örökölt jóhiszeműséggel mindég komolyan veszi a permanenciában levő öngyilkosjelölt — műagóniáit s esetről-esetre megszeppen halálosan, mert . . . »mert ki tudja?... egyszer, mégis . . . hátha?«

Az efajta lelkülettől kitelhet még az is, hogy halálával gyáva, asszonyos boszuját szolgálja: kinzó önvádat hagyva örököül annak, aki miatt vesztét önkezüleg előidézte.

És eközben folyton ott kísért egy kép a multból: fehér ágyon fehér, letört virág . . . Az jó volt, szelid és tiszta . . . szeretett, szerették, és . . .

És lám, még is . . . az is! . . .

. . . S a férfi, — akinek sorsa ez az asszony — vergődik tovább, szánsalmasan, szárnyaszegetten. Immár valóságos pokol ez az élet mindkettejüknek és — élük ma is.

Ezeket egymással veri az isten. (Aki akarja utána teheti, amit Zajzon Kelemen mondott Benyáékra.)

Már semmi sem tartja őket együtt, csupán a gyűlölet, amely azonban olykor, úgy hiszem, erősebb kötelék a szerelemnél.

*

Egy történet, amelyben a jók nem nyerik el a jutalmukat, a rosszak nem bünhődnek eléggé . . .

Hol a költői igazságszolgáltatás?

Sehol. Az élet azt nem ismeri.

Az élet, amely nem szép és nem is rut, hanem e kettőnek keveréke.

Aki az életben csak a rutat látja s azt adja vissza, az beteg lelkű ember, ki nem tehet róla, hogy csupán a torz iránt bir fogékonysággal.

Aki csak azt látja, írja, ami szép, úgy jár, mint a festő, ki modelljéről letagadja ecsetjével a szemőcsöt, ránczot, májfoltot: — fest ugyan, és képe lehet gyönyörű, sőt művészi is lehet — egy nem lesz soha: *igaz*.

Van, aki megelégszik a külső hasonlatossággal, s csak azt adja vissza ridegen, lelkiismeretesen, amennyit a gépe a szűk keretében felölelni bír, anélkül, hogy a színnek, a jellegzetesnek, a benső motívumoknak s az azokban nyilvánuló örök *emberinek* érvényrejuttatásával törődne.

Az ilyen már nem fest, hanem — *fotografál*.

Én festeni akartam.

Modellem a való, a lüktető élet. Eleven, érző, szenvedő emberek igaz dolga; s mikor festeni próbáltam az *okozatot*, igyekeztem belélehellni az egyénit, mint *okot*, úgy, ahogy én azt láttam, megfigyeltem, megértettem.

Sikerült-e? Nem tudom.

De ha még egyszer meg kellene írnom ezt a képet, megint csak így írnám meg, mert így látom gaznak és nem másképpen.

V É G E.

TARTALOM.

	Oldal.
Zajzonéknál	1
Az uri banda	7
A konyhán	16
A mi vért kíván	23
A kik megértik egymást	30
Anyátlanul	41
Magda	49
Nincs Istentől	57
Anyja szavára	69
A maga kedvéért	73
Tűrhetetlen	80
Aminek történnie kellett	86
Idyll	97
Pásztoróra	107
Nem ezt akarta	114
Uj élet	122
Hamar az Isten szerelmeért	130
Nem !	137
»Itélje el, aki tudja«	143
Miképen ?	151

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

